

Apostolo yodi paisowa

Buka ta hededehemasalahana

Teina buka ta taukulina meta Luka. Iya nige Dius tamowaina, na beyabeyana ekalesiya bodana yodi tauwoyawoya labui se kuli meta iya Antiyokiya Suliya magaina unai ye laoma. Kana paisowa meta iya doketa, yo iya hinage apostolo Paulo tausaguina hesau (Kolose 4:14, Apostolo 16:10, Pilemona 24, 2 Timoti 4:11).

Luka yona buka hesau meta ewaneliya o Yesu wasana, na temenai ye kulihemasalaha meta Yesu yona mauli unai saha ye tubutubu wa ye kuli (Apostolo 1:1-2). Na Apostolo Yodi Paisowa bukana ta meta yona ewaneliya ye tubei. Yesu yona tolo'uyo mulina ne unai ye hetubu, na kabo ye hededehemasalaha idohagi ekalesiya bodadi Yaluwa Tabuna se hai na idohagina Yesu yona basileiya wasana se helaki se laei teha maudoina, Yelusalema yo Antiyoka magaidi yo teha Eisiya yo Masedoniya yo Akaiya (o Giliki) udiyedi na ye lau ee apostolo Paulo ye lage Loma magaina lakilakina unai. Yodi paisowa unai hinage hewaiunu yo helauhetala yo sapisapi yo numatutugudu se hekalo, yo huyana se bado se kaiboita yodi kadau udiyedi. Na iyamo Yesu wasana se bahelaei teha maudoina.

Luka yona buka labui ta ye kulidi tamowai lakilakina hesau hesana Teopilo** hesabana (Luka 1:1, Apostolo 1:1).

Luka yona buka labui ta nige ye kuligaibuidi, na ginauli sahasahadi se tubu wa ye wasenamwanamwaedi. Nuwana apostolo yo ginauli wa taukitadi hekadiyo ye henamaiyedi. Na Paulo yona kadau hekadiyo udiyedi

** :: Teopilo: Hesa ta kaniyona ede Yaubada taugadosisiyeina.

Luka iya maiyana (Apostolo 16:10, 20:6—21:15, 27:1—28:16). Unai kabina ta kata meta yona kulikuli ta meta mamohoina.

Buka tupwana lakilakidi

- Yesu ye seuyo galewa (*Apostolo 1:1-26*)
- Yaluwa Tabuna ye taluma ekalesiya udiyedi na dubu ye laki ye lau Yelusalema unai (*Apostolo 2:1—6:7*)
- Setepano se unui (*Apostolo 6:8—8:3*)
- Pilipo ye lauguguya dagela tamowaidiyao udiyedi (*Apostolo 8:4-40*)
- Saulo ye nuwabui (*Apostolo 9:1-31*)
- Petelo yo tamowai hekadiyo yodi paisowa Yudeya yo hinage dagela tamowaidiyao udiyedi (*Apostolo 9:32—12:25*)
- Paulo yona lauwasu kadauna bagubagunana teha Eisiya unai (*Apostolo 13:1—14:28*)
- Yelusalema unai dubu babadadiyao taunuwabui dagela tamowaidiyao udiyedi yodi se hineli, yodi sunuma kabikabina bena doha saha (*Apostolo 15:1-35*)
- Paulo yona lauwasu kadauna helabuina teha Eisiya unai na ye lau ee teha Masedoniya yo Giliki tanona (*Apostolo 15:36—18:22*)
- Paulo yona lauwasu kadauna hehaiyonana teha Eisiya yo Masedoniya yo Giliki udiyedi na ye uyo ye lau Yelusalema (*Apostolo 18:23—21:16*)
- Yelusalema unai Paulo se hewaiunu na se na se helauhetala, na kabo se lae Sisaliya unai se helauhetala (*Apostolo 21:17—26:32*)
- Paulo yona kadau ye lau Loma magaina lakilakina yo yona miya Loma unai (*Apostolo 27:1—28:31*)

¹ Taubada Teopilo, yogu buka bagubagunana unai gin-auli maudoidi Yesu ye ginaulidi yo ye lauhekataedi wa

ya kulidobiyediko, meta huyana Yesu yona paisowa ye hetubu ² ye lau ee mayadaina Yaubada iya ye hai na ye sae galewa. Sola nige ye sae galewa, na Yaluwa Tabuna yona gigibwaliyena hededehehanapu ye mosedi yona kaisunuwa tamowaidiyao udiyedi, siya ede yona apostolo.**

Yesu Apostolo kadi hededehehanapu ye mosedi

³ Yona boita mulina ne unai Yesu ye taumasalaha yona apostolo udiyedi na kabikabi udoi'udo udiyedi ye hemamohoiyei meta boita unai ye tolo'uyo na ye mauli. Mayadai 40 solasoladi ne unai ye tautauumasalaha udiyedi na Yaubada yona basileiya hedehededena ye hedehededei.

⁴ Huya hesau se lagegogi na yodi kaikaigogo luwana ne unai ye hededelau udiyedi ye wane, “Sola tabu Yelusalema kwa laulaugabaei, na kwa nayanaya ye lau ee tamagu yona hededehehenuma kainauyana ye leyawa kalimiuyena. Doha yau hinage yomiu ya hedehededeko, ⁵ meta Yowane waila unai ye hebahebabatiso, na mayadai hisa mo kabo Yaubada Yaluwa Tabuna unai ye hebabatisoigomiu.”

⁶ Huya hesau kabo Yesu yona apostolo maiyanao yodi lagegogi gehegehena *Olibe kudulina unai*** na se henamaiyei, “Guiyau, teina mayadai ta unai gonowana ku hemala Isalaela yoma wasawasa, doha beyabeyana yoma wasawasa bagubagunadi?” ⁷ Na Yesu yodi bui ye mosei ye wane, “Mayadaina yo mahanana meta komiu

** **1:2:** Apostolo kaniyona labui: Yesu yona hetahetamali tamowaina yo tauwasaduwai. ** **1:6:** Olibe kudulina unai: Yodi koigogo wa magaina kabina ta kata matawuwuna lausoiso 12 unai Luka kabo ye hedede-hemasalaha siya Olibe koyana se laugabaei.

nige gonowana kabina kwa kata, na tamagu yona gigib-waliyena ye hineliyako. ⁸Na Yaluwa Tabuna yona huyado-bima unai kabo yona gigibwaliyena ye hebayaogomiu. Na komiu kabo tauwasaduwaiyeigau Yelusalema unai, yo Yudeya yo Samaliya udiyedi, yo tanoubu teha maudoina udiyedi.”

Yesu ye sae galewa

⁹ Yesu yona hedehedede wa ye hedededi na kabo Yaubada iya ye hai na matadiyena ye sae galewa na yada unai ye tauwadam. ¹⁰ Iya ye laoko na sola se kaikaikewasae. Nige bayaona na tamowai labui kadi kwama posiposidi se taumasalaha udiyedi ¹¹ na se wane, “Galili tamowaidi, idohagi to temetai kwa totolo na kwa kaikaikewasae yada ne unai? Yaubada Yesu ye hai ye saeko galewa, na kabo ye dobi'uyoma doha yona saesae galewa ne.”

Mataiyasi se kaisunuwai Yudasi lauhedamaina

¹² Na kabo apostolo wa Olibe kudulina se laugabaei se uyo Yelusalema, meta nige kedalohe.** ¹³ Yodi kabamiya numana unai se lage kabo se mwalaesae numa wa heisi helabuina unai. Teina hesadiyao ede: Petelo, Yowane, Yamesi, Andeleya, Pilipo, Tomasi, Batolomaiyo, Mataiyo, Yamesi Alepaiya natuna, Simona Tauhaikabi** yo Yuda Yamesi natuna. ¹⁴ Maudoidi ne nuwadi kesega na huya maudoina se miyagogoi na se tapwatapwalolo, na

** **1:12:** Nige kedalohe: Keda wa lohana Luka ye hededeheemasalaha meta Sabati laugagayona ye hedede meta gonowana keda wa se laui. Yoda nowonowoiyena meta 1.1 kilomita. ** **1:13:** Tauhaikabi ne meta boda hesau Isalaela unai hesana. Yodi nuwatu bena Isalaela se bom se kita-hetete'uyoidi. Unai Loma tamowaidiyao maiyadiyao se haihaikabi. Huyana Simona sola nige ye patulau Yesu unai, iya hinage kadi boda hesau. Unai iya hesana se tole Simona Tauhaikabi.

sinesineo hekadi maiyadiyao, yo Maliya Yesu sinana, yo hinage Yesu kana kahao.

¹⁵ Tenem mayadaidi ne udiyedi kabo yodi koigogo hesau unai taukawamamohoi badodi ¹²⁰ se laomagogoi, kabo Petelo ye tolo na ye hedehedede ¹⁶ ye wane, “Kagu kahao, huyana ye lohakalili na Yaluwa Tabuna nuwatu ye mosei Dawida unai na ye hedede meta Yudasi kabo Yesu tauhaina ye woyaidi. Na Yudasi hedehedede wa ye ginauli. ¹⁷ Iya meta kada kaha hesau yo tauhaisagusagu yoda paisowa ta unai. ¹⁸ Na iyamo yababa wa ye ginauli. Na yababa wa maisana monina ye hai na unai tano hesau ye hemaisa. ^{**} Temenai ye beku ede bogana ye talupulisi na sinaena ye tatapesa. ^{**} ¹⁹ Yelusalema unai taumiya maudoidi wasana wa se lapui ede tano wa hesana se tole Akeledama, kaniyona ede ‘kwasina tanona’. ²⁰ Same bukana unai Dawida ye kuliyako,

‘Taba yona numa ne nige tamowaina,
yo nige gonowana hesau unai ye miya,’ (Same 69:25)
yo hinage,

‘Yona paisowa kabo tamowai hesau ye hai.’ (Same 109:8)

²¹ Unai taba tamowai hesau ta kaisunuwai. Tamowaina ne bena maiyada huya maudoina Guiyau Yesu maiyada ta sae yo ta dobi, ²² meta huyana Yowane Yesu ye hebabatisoi unai ye hetubu ye lau ee Yaubada Yesu ye hai ye sae

^{**} **1:18:** Tano hesau ye hemaisa: Mataiyao 27:5-6 ye hededehemasalaha meta Yudasi moni wa ye tuulaei Numa Tabuna kalona unai. Iyamo taukaita-lasam tauwoyaidi nige gonowana moni wa se hai se tole Numa Tabuna monina unai, matawuwuna moni wa yababa maisana. Unai moni wa sola Yudasi yona moni, na unai tano wa se hemaisa. Unai Petelo ye wane, Yudasi tano ye hemaisa. ^{**} **1:18:** Sinaena ye tatapesa: Yudasi yona boita wasana meta Mataiyao 27:3-10 unai ta hasili. Ye gadosoha ede tano wa ye heyababa na Dios tamowaidi nige gonowadi unai se miyamiya.

galewa. Kabo iya yo kita ta hemala Yesu yona tolo'uyo tauhededehemasalahana.”

²³ Kabo tamowai labui se hetolodi ede Yosepa hesana hesau Basabasi (yo hinage se katai Diyasitasi), yo Mataiyasi, ²⁴ na se tapwalolo se wane, “Guiyau, tamowai maudoidi nuwadi kabidi ku katakalili. Unai tamowai labui ta udiyedi kaiteya ku kaisunuwai na ku hemasalahayama. ²⁵ To iya ye hemala apostolo hesau Yudasi lauhedamaina, matawuwuna ede Yudasi yona paisowa ye laugabaei, na ye lauko yona kababawa unai.” ²⁶ Unai tamowai labui wa se kaisunuwaidi** ede kaisunuwa wa ye lau Mataiyasi ye hai. Unai kabo iya apostolo saudoudoi-kesega (11) wa kadi kaha hesau.

2

Yaluwa Tabuna yona huyalaoma mayadaina

¹ Na kabo Pentekosi mayadaina ne unai** meta taukawamamohoi maudoidi se lagegogoi numa kesega unai. ² Makesega na dagugu lakilakina galewa ne unai ye dobima doha yaumailakilaki ye lotalu. Yodi kabamiya numana wa meta dagugu ye hemwayau. ³ Na ginauli hesau se kita kana kao doha kaiwa pulupululuna ye dobima na ye tatagwaligwali ede ye talu tamowai kesega kesega unai. ⁴ Na Yaluwa Tabuna maudoidi wa ye hemwayaudi na yona gigibwaliyena se hetubu kalina udoi'udo udiyedi se hedehedede.

** **1:26:** Tamowai labui... se kaisunuwaidi: Yodi kaisunuwa wa se ginauli meta tamowai hesadi se kulidi weku udiyedi, na se usaidi higu higu unai, na se nukui. Yaubada yona kaimasi tamowaina hesana kabo ye beku. ** **2:1:** Pentekosi meta Dius yodi mayadai lakilakina hesau. Mayadaina ne unai Yaubada se lautokiyei kadi kai hesabana. Pentekosi kaniyona ede mayadai 50, iya ede Taukiuli Henuwaisinina mayadaina mulina ne unai. Pentekosi mayadaina unai bodalakilaki Yelusalema unai se bawabawa.

⁵ Na *Pentekosi mayadaina hesabana ede* tanoubu teha udoi'udoi udiyedi Dius tamowaidiyao** se laoma Yelusalema, meta siya yodi laugagayo taumiyawatanidi ma nuwamaudoidi. ⁶ Huyana dagugu wa se lapui meta bodalakilaki se lagegogoi na tausunuma wa yodi hedehedede se lapulapuidi meta se nuwapwanopwano, matawuwuna ede taulaoma maudoidi kalinadi udoi'udoi udiyedi se hedehedede. ⁷ Siliyata yo nuwapwanopwanoyena se wane, “Teina tauhedehedede ta Galili tamowaidiyao. ⁸ Idohagi to maudoida ta lapulobai meta kalinada mamohoidi udiyedi se hedehedede? ⁹ Kita meta Patiya, Mediya yo Elama, Mesopotamiya, Yudeya yo Kapadosiya, Pontasi yo Eisiya, ¹⁰ Pilidiya, Pampiliya yo Aikupito tamowaidiyao. Hekadiyo Libiya tehana Sailini dedekanaena se laoma. Hekadi meta taumana Loma unai se laoma, ¹¹ siya meta Dius yo hinage dagela tamowaidiyao se nuwabui na se patulau Dius bodadi udiyedi. Na hekadi meta Kiliti bwanabwanaluwana yo Alabiya tamowaidiyao. Na iyamo yodi hedehedede ta lapuidi meta kalinada udiyedi Yaubada yona laulau namwanamwadi se hededehemasalahadi.” ¹² Na se noko, yo nuwadi se pwanopwano, na se bom se henahenamai'uyoidi, “Teina meta kaniyona ede saha?”

¹³ Na hekadiyo meta taukawamamohoi wa se talata-lawasiyedi se wane, “Tamowai ta nuwana se numa yauyaule!”

Petelo yona hedehedede Pentekosi mayadaina wa unai

** 2:5: Dius tamowaidiyao kaniyona ede Abelahama kana isimulita, yo hinage ta wane Yaubada kana bodao iya ye kaimasiyedi wa. Yodi kabakita meta yodi tatao maudoidi ma gagilidi se hepelitomedi. Dius wa tanoubu maudoina tehana udoi'udoi udiyedi se miyamiya.

¹⁴ Na kabo *Petelo* yo apostolo *hekadiyo* saudoudoi-kesega wa se tolo na kalina lakilakiyena *Petelo* ye hedehedede ye wane, “Yogu hali Dius, yo Yelusalema unai taumiya, kwa lapulapui na ginauli maudoidi ta kaniyodi kabo ya hededehehemasalahadi. ¹⁵ Teina tamowai ta meta nige se numayauyaule matawuwuna ede teina ta meta sola ma malatomtomna. ¹⁶ Saha se masalaha kwa kitadi ta meta peloweta Yoela ye hededediko,

¹⁷ ‘Yaubada ye wane, “Mayadai gehegehedyao udiyedi kabo yaluwagu ya inidobiyei tamowai maudoidi udiyedi.

Natumiyao loheloheyao yo sinesineo kabo se hedede-peloweta.**

Yomi hewahewaliyo kabo tautau tabudi se kitadi.

Yomi tautaubadao meta kabo kenosuwai tabudiyao se kenosuwaiyedi.

¹⁸ Yo hinage kabo yaluwagu ya inidobiyei yogu heyayai tauginaulidi tatao yo sinesineo udiyedi na kabo se hedede-peloweta.

¹⁹⁻²⁰ Yada ne unai kabo laulau gigigigibwalidi se masalaha. Mahana kabo ye masigili na nawalai kabo ye bui doha kwasina.

Na kaiyaulina unai kabo hekihekinoi se masalaha, meta kwasina, kaiwa, yo kasu lakilakina.

Mulina ne unai Guiyau yona mayadai wasawasana yo didigana kabo ye lage.

²¹ Na kaiteyadi se yogasae Guiyau unai, meta kabo ye gilihaidi.” ’ ’ ’ (Yoela 2:28-32)

²² *Petelo* yona *hedehedede* wa ye tubei ye wane, “Isalaela tamowaidiyao, kwa lapulapui! Komiu kabina kwa kata

** **2:17:** Hedede-peloweta kaniyona ede Yaubada yona nuwatu ye mosei tamowai hesau unai, na kabo ye hededehehemasalahadi.

meta Yesu Nasaleta tamowaina laulau gigigigibwalidi** ye ginaulidi kalimiuyena. Laulau wa udiyedi Yaubada ye hemasalaha yo ye hemamohoiyei meta iya Yesu ye hetamaliyama. ²³ Teina tamowai ta meta Yaubada ye hineli yo ye kaisunuwanonohaiyako na ye mosegabaei kalimiuyena. Na komiu yomi nuwatuyena dagela tamowaidiyao kwa haidi na maidamiyao kwa hesataulo, na ye boita. ²⁴ Na Yaubada iya ye gilihai boita unai na ye hetolo'uyoi, matawuwuna boita nige gonowana Yesu ye kabihekahini. ²⁵ Dawida hinage Yesu hedehededena ye hedehedede ye wane,

'Huya maudoina Guiyau ya kitakita.

Iya nimatutuguyena, unai nige gonowana ya matausi.

²⁶ Unai nuwagu ye namwakalili, na ya hedehedede meta ma gwayyalagu,
yo taugu ta kabo hinage sunuma yo nuwabayao unai ye miya,

²⁷ matawuwuna nige gonowana yaluwagu ta ku nuwagabaei boita magaina unai,
yo nige gonowana yom tamowai tabuna ku nuwagabaei na bwayabwayaena ye pwasa.

²⁸ Mauli kedana wa ku hekitagauko,
na yau dedekam yena, kabo ku heg-
wayyalakaliliyeigau.' *(Same*
16:8-11)

** **2:22:** Laulau gigigigibwalidi ta meta kulikuli beyabeyadi wa udiyedi hedehedede haiyona udiyedi se kulihemasalaha. Na hedehedede haiyona ne meta kabikabi kesekesegadi se hetahetaladi. Bagubagunana ye kitalau gigigigibwali unai, iya ede laulau gigigigibwalina. Helabuina kaniyona ede kabanoko, matawuwuna taukaikewai wa se nokokalili. Yo hehaiyonana kaniyona ede hekihekinoi.

²⁹ Kagu kahao, kabina ta katakalili meta kada kulutubu Dawida ye boita na se tole, na mayadai ta unai bwayabwayana ede yoda magari ta unai. ³⁰ Dawida meta peloweta, na kabina ye kata Yaubada saha ye hededehesunuma yo ye kaigwala, meta kana isimulita tamowaina hesau kabo ye hemala wasawasa doha iya. ³¹ Ginauli saha kabo se tubu Dawida matana ne unai wa ye kitadi, na Keliso yona tolo'uyo hedehededenena ye hedede meta Yaubada nige iya ye nuwagabaei Hade** unai, yo tauna nige se pwasa bwayabwayaena. ³² Yaubada Yesu ye hetolo'uyoi boita unai, na kai maudoimai meta tauhemamohoiyena ede. ³³ Na iya ye seuyoko Yaubada nimatutunaena ye tuli, na tamana yona hedehededehesunuma Yaluwa Tabuna ye hai na ye inidobiyeiyama kalimaiyena. Iya ede wau teina kwa kita yo kwa lapui ta. ³⁴ Kaniyona ede Dawida meta nige ye sae galewa, na iyamo ye hedede ye wane, 'Guiyau Yaubada ye hededelau yogu guiyau unai, "Nimatuutuuguyena ku tuli,

³⁵ ye lau ee kam waiunu ya toledi kaem guninaena, se hemala kaem kabatoledi." (Same 110:1)

³⁶ Unai, Isalaela tamowaidiyao, maudoimiu bena kwa nuwatulobainamwanamwai, Yesu kwa hesataulo'usei wa meta Yaubada iya ye hetolo Guiyau yo Keliso."**

³⁷ Hedehedede wa se lapuidi ede se nuwagwali na se henamai Petelo yo apostolo hekadiyo wa udiyedi se wane, "Kama kahao, saha kabo ka ginauli?" ³⁸ Kabo Petelo ye hededelau udiyedi ye wane, "Kesega kesega bena ku nuwabui yo ka hebabatisoigo Yesu Keliso hesanaena, unai kabo Yaubada yom yababa ye nuwatugabaedi, yo

** **2:31:** Hade meta tauboiboita yodi magari hesana kalina Giliki unai. Iya meta tauboiboita yaluyaluwadi yodi kabamiya. ** **2:36:** Keliso kaniyona meta Yaubada yona kaisunuwa tamowaina yo yoda wasawasa (↑Keliso).

yona kainauya Yaluwana Tabuna kabo ku hai. ³⁹ Teina hedehededehesunuma ta Yaubada ye haiyawa komiu yo natumiyao yo dagela tamowaidi, yo kaiteyadi siya hinage Guiyau yoda Yaubada kabo ye yoganedi meta siya yodi.”

⁴⁰ Na kabo Petelo hedehedede hekadiyo udiyedi ye guguyaidi ye wane, “Kwa nuwabui yo Yesu kwa sunumaei, kabo teina tamowai yabayababadiyao ta udiyedi ye gilihaigomiu.” ⁴¹ Mayadaina ne unai meta bodalakilaki Petelo yona hedehedede wa unai se kawamamohoi na siya se hebatisoidi, na badodi ede 3,000 se lusae ekalesiya bodana unai. ⁴² Se patulau taukawamamohoi wa udiyedi na se hebodakesega. Se lapulapui apostolo yodi lauhekata wa udiyedi yo se koikoigogoi, yo Guiyau yona kaikaigogo henuwaisinina unai se kaikaigogoi, yo se tapwatapwalologogoi.

Taukawamamohoi se hebodakesega

⁴³ Apostolo wa laulau gigigigibwalidi yo hekihekinoi kadi kao udoi'udo'i se ginaulidi. Unai tamowai maudoidi Yaubada se matausiyei yo se hededetausaei. ⁴⁴ Taukawamamohoi wa se lagelagegogoi na yodi gogo se kaikainauya'uyoidi. ⁴⁵ Yodi gogo yo yodi tano hekadiyo se lokunegabaedi na monidiyao se haidi na kadi boda wa unai tamowai hekadiyao se saguidi. ⁴⁶ Mayadai kesega kesega se lagelagegogoi Numa Tabuna bakubakuna unai. Yo hinage yodi numa udiyedi Guiyau yona kaikaigogo henuwaisinina se ginauli, yo se kaikaigogoi ma gwaugwauyaladi yo ma nuwamaudoidi, ⁴⁷ yo Yaubada se hedehedebasaei. Na boda maudoidi taukawamamohoi wa se kitahenamwadi. Na mayadai badobado Guiyau tamowai ye gilihaidi na ye tolelaedi taukawamamohoi bodana wa unai.

3

Petelo taubunibuni hesau ye henamwanamwa

¹ Mayadai hesau meimeilahi yona tehaena tapwalolo mahanana ne unai** Petelo yo Yowane se lau Numa Tabuna unai. ² Na Numa Tabuna kawamatana hesana “Keda namwanamwana” unai meta taubunibuni hesau. Iya sinana ye labasi meta bunibunina, na mayadai maudoina tamowai ta se baheiyama se hetuli kawamata wa unai na ye kaikaibwadamoni taumwalamwalae wa udiyedi. ³ Huyana Petelo yo Yowane bena se mwalae na ye kitadi ede hinage udiyedi ye kaibwadamoni. ⁴ Petelo maiyana Yowane se kitalau iya unai, na Petelo ye wane, “Sola ku kitalaoma kai kalimaiyena.” ⁵ Ede tamowai wa ye kitalau udiyedi, na yona nuwatu bena kabo yona kainauya saha hesau se mosei. ⁶ Na Petelo ye hededelau unai ye wane, “Yau nige moni hesau kaliguyena, na saha kaliguyena ta meta kabo ya leyawa. Yesu Keliso Nasaleta tamowaina hesanaena ya hededelaowa, ku tolo na ku laulau.” ⁷ Na Petelo ye kabilau tamowai wa nimatuutuuna unai na ye kabihetolo. Mahanana ne unai kaena tubeidiyao wa se bayao, ⁸ ede ye tolomwamwayau na ye hetubu ye laulau. Na maiyadi se lusae Numa Tabuna wa unai ye laulau yo ye kamkamposi na Yaubada ye hedehedebasae. ⁹ Na boda wa iya se kita ye laulau yo Yaubada ye hedehedebasaei ¹⁰ na se kitalobai meta iya taukaikaibwada Numa Tabuna kawamatana unai ye tutuli wa, meta se siliyata yo se nokokalili.

Petelo ye hedehededelau boda wa udiyedi

¹¹ Na kabo taubunibuni se henamwanamwa'usei wa Petelo yo Yowane maidanao se hainimakabi na Numa Tabuna wa unai se pesa se lau teha hesauna hesana

** 3:1: Meimeilahi yona tehaena tapwalolo mahanana meta 3:00 PM.

Solomona yona Logulogu unai. Na boda maudoidi saha se tubu wa se kita yo wasana se lapui ede se siliyata na se heloigogoi se lau udiyedi. ¹² Petelo ye kitadi ede ye hededelau udiyedi ye wane, “Isalaela tamowaidiyao, idohagi to kwa siliyatakalili? Yo idohagi to kwa kaike-waigai kana kao doha ka bom yoma gigibwali yo yoma laulau namwanamwana debanaena tamowai ta ye laulau. ¹³ Abelahama, Isako, Yakobo yo kada kulutubu maudoidi yodi Yaubada yona taupaisowa Yesu ye lausini *na kabatuli didididigana unai ye tuli*. Huyana Yesu sola tanoubu ta unai meta komiu iya kwa mosegabaei na se unuhemwaloi. Pilato ye henuwa bena ye yailigabaei, na komiu kwa hedede meta Yesu nige kwa henuwa. ¹⁴ Tamowai tabuna yo dudulaina kwa subu na kwa kaibwada bena taba taukaikaiunu wa ye yailigabaei. ¹⁵ Mauli wuwuna tamowaina kwa unui, na boita unai Yaubada iya ye hetolo'uyoi, na tauhemamohiyena ede kai.

¹⁶ Tamowai *mai yada ta totolo* ta kwa kitalobai meta iya taubunibuni wa. Na Yesu iya ye hebayao matawuwuna ede Yesu ka sunumaei. Mamohoi, yoma sunuma Yesu unai debanaena tamowai ta ye namwanamwa matamiuyena.

¹⁷ Na kehaguwao, kabina ya kata meta komiu yo tauwoyaigomiu Yesu nige kabina kwa kata meta iya Keliso ede, unai iya kwa unui. ¹⁸ Na teina laulau ta udiyedi meta Yaubada kalinana peloweta se hededenonohaidiko wa se laoma se mamohoi, doha ye wane Keliso meta kabo ye kamkamna. ¹⁹ Unai taba kwa nuwabui na kwa lau Yaubada unai, na yomi yababa kabo ye deuligabaedi yo yaluwamiu ye hehauhaudi ²⁰ na yona kaisunuwa tamowaina Keliso ye hetamali ye uyowa kalimiuyena, tamowaina ede Yesu. ²¹ Na Yesu sola kabo ye miya galewa ne unai kana siga Yaubada ye hetubu bena ginauli maudoidi ye hehauhau'uyoidi, doha beyabeyana ye hedehedede-

hesunuma yona peloweta tabudiyao yodi hedehehede udiyedi. ²² Doha peloweta Mose ye hedede ye wane, 'Guiyau Yaubada kabo luwamiyuena peloweta hesau ye kaisunuwai doha yau. Kwa lapulapulau yona hedehehede maudoidi udiyedi! ²³ Ena kowa kaiteya nige ku lapulapulau peloweta ne unai meta kabo Yaubada yona tamowai luwadiyena ye boligabaego na ye tolehesuwalakaliliyego.' (*Dutelonomi 18:15, 18, 19*) ²⁴ Yo hinage Samuwela unai ye hetubu ye laoma meta peloweta maudoidi ginauli sahasahadi se tubutubu mayadai ta udiyedi meta se hededebugunaidiko. ²⁵ Yo hinage Yaubada yona talam ye ginauli na ye hedehehesunuma Abelahama unai ye wane, 'Kam isimulita kabo tanoubu ta tamowaidiyao yodi kabanamwa.' (*Genese 22:18, 26:4*) Peloweta yodi hedehehede wa yo Yaubada yo Abelahama yodi talam wa kaniyodi tauhaidi ede komiu kadi isimulita. ²⁶ Huyana Yaubada yona heyayai tauhaina ye hetolo meta ye heta-malibagunaiyawa komiu Dius tamowaidiyao kalimiuyuena na unai ye henuwa bena ye hedehehenamwagomiu yo ye saguigomiu bena yomi miyamiya kwa buidi na yomi laulau yabayababadi kwa hekaiyawasidi."

4

Petelo yo Yowane Sunedeli unai se helauhetaladi

¹ Petelo yo Yowane sola ma hedehehedededi boda wa udiyedi na taukaitalasam hekadi yo Numa Tabuna tauk-itahetetena kadi tanuwaga yo Sadusiya tamowaidiyao hekadi se lage. ² Se koipikalilili matawuwuna apostolo labui wa se lauguguya na se lauhekata tamowai wa udiyedi meta Yesu boita unai ye tolo'uyoko, yo tauboiboita kabo hinage boita unai se tolo'uyo. ³ Se haidi, na mahana ye laoko ede se toledi numatutuguduyena ye lau ee mala ye tom. ⁴ Na iyamo Petelo yona lauguguya wa taulapui

tamowaidiyao gwaudi meta se kawamamohoi. Na loh-eloheyao taukawamamohoi maudoidi badodi ye sae ede nuwana 5,000 ye lobai.

⁵ Mala wa ye tom meta Dius tauwoyaidi yo tamowai lakilakidiyao yo laugagayo taulauhekataena tamowaidi se lagegogoi Yelusalema unai.** ⁶ Luwadi ne unai meta taukaitalasam saesaena Anase, yo Kaiyapasi, Yowane, Alekisenda yo taukaitalasam saesaena kehanao tatao hekadiyo. ⁷ Se hedede meta Petelo yo Yowane se woyaidima na se hetolodi duwaduwali wa unai, na se henahenamaiyedi se wane, “Kaiteya yona gigibwali yo hesana unai laulau ta kwa ginauli?” ⁸ Yaluwa Tabuna Petelo ye hesibasiba ede ye hededebui ye wane, “Tauwoyawoya yo babadao!” ⁹ Kwa helauhetalagai laulau namwanamwana ka ginauli taubunibuni wa debanaena. Na kwa henuwa bena kabina kwa kata idohagi na ye namwanamwa. ¹⁰ Unai bena ya hemasalaha kalimiuyena yo Isalaela maudoidi udiyedi: Tamowai ta matamiuyena ye totolo ta, iya Yesu Keliso Nasaleta tamowaina yona gigibwaliyena ye namwanamwa. Yesu meta kwa hesataulo na ye boita, na Yaubada iya ye hetolo'uyoi boita unai. ¹¹ Na kulikuli tabuna unai Yesu hedehededena ta hasili ye wane, ‘Iya meta weku taukabinuma se subu'usei wa,

na iyamo ye hemala kabakabinuma wekuna namwanamwana yo saesaekalilina.’ (Same 118:22)
**

¹² Nige tamowai hesau gonowana ye hemaulida, matawuwuna kaiyaulina ta unai Yaubada nige hesa

** 4:5: Se lagegogoi Yelusalema unai: Taulagegogoi wa siya ede ↑Sunedeli bodana. ** 4:11: Weku... se subu'usei wa, iya numa tauhebayaona. Kita Saliba yoda kabinuma kabikabina unai weku ne kana paisowa ta hekaigonogonowaiyei duu salibebe unai. Ena ta haigabaei meta numa maudoina ye guli.

hesau ye leyama unai kabo gonowana ye gilihaida.”

¹³ Tauwoyawoya wa Petelo yo Yowane se kitadi se hedehedede ma nuwabayaodi, yo hinage kabina se kata meta siya tamowaigaibu nige se sonoga, meta se siliyata. Na se nuwatulobai meta taudi labui wa Yesu tauhemuli-watanina. ¹⁴ Na nige gonowana saha hesau se hedede, matawuwuna ede tamowai se henamwanamwa'usei wa Petelo yo Yowane maiyadi se totolo. ¹⁵ Na se hededelau udiyedi Sunedeli numana wa se pesagabaei se lau dagela, na kabo se bom se koitalaliu ¹⁶ se wane, “Kabo saha ta ginauli tatao ta udiyedi? Yelusalema maudoina unai meta laulaugigibwali saesaena se ginauli wa kabina se katako, na nige gonowana ta uhalaei. ¹⁷ Na sunuma ta hedehededenena bena ta hekaiyawasi tabu ye laki ye lau boda udiyedi. Unai kabo ta hededebayao yodi labui ta udiyedi tabu Yesu hesanaena se hedehedede'uyo tamowai hesau unai.”

¹⁸ Na kabo se yoganei'uyoidima na se hededelau udiyedi bena tabu Yesu hesanaena se hedehedede yo se laulauhekata. ¹⁹ Na Petelo yo Yowane se hedede se wane, “Komiu kwa bom kwa hineli saha ye dudulai Yaubada matanaena, yomi hedehedede ta ka lauwatani o Yaubada? *Taba Yaubada mo ka kawakabiyei!* ²⁰ Unai nige gonowana ka mwanomwanou, na ginauli namwanamwadi ka kitadi yo ka lapuidi wa kabo ka hededehemasalahadi.” ²¹ Na kabo tatao lakilakidiyao wa apostolo wa se hededehemahematausidi na se hetamalidi se lau. Na nige keda hesau se lobai taba unai kabo se hekamkamnadi, matawuwuna laulau saha ye tubu wa unai ede tamowai maudoidi Yaubada se hedehedebasaei. ²² Yodi hedehedebasae kaniyona ede laulau gigigigibwalina wa unai taubunibuni se henamwanamwa'usei wa yona bolimai meta 40 ye laugabaeiyako.

Taukawamamohoi yodi tapwalolo

²³ Huyana Petelo yo Yowane se hededegebaedi ede se uyo kadi boda wa udiyedi, na taukaitalasam tauwoyaidi yo tamowai lakilakidiyao yodi hedehedede wa se hededehe-masalahadi udiyedi. ²⁴ Na wasa wa se lapui ede taukawa-mamohoi maudoidi ma nuwakesegadi se tapwalologogoi se wane, “Guiyau saesaekalilina, kowa galewa, tanoubu, gabwa, yo ginauli maudoidi tauginaulidi. ²⁵ Yaluwa Tabuna yona hekata unai yom heyayai tauhaina kama kulutubu Dawida ye hedede ye wane,

‘Idohagi to dagela tamowaidiyao se koipikalili,
yo boda lakilakidiyao nuwanuwatu yabayababadi se
koitalaliugaibuidi?’

²⁶ Tanoubu wasawasadiyao se nonoha,
yo tauwoyawoya se lagegogoi

beni Guiyau se lului

yo se haikabi yona kaisunuwa tamowaina** unai.’
(*Same 2:1-2*)

²⁷ Ye mamohoikalili, Heloda yo Pontiusi Pilato yo Isalaela yo dagela tamowaidiyao maudoidi se tupagogoi magari ta unai beni yom heyayai tauhaina tabuna Yesu unai se haikabi. Iya ede yom kaisunuwa tamowaina. ²⁸ Saha se ginauli wa meta yom gigibwaliyena beyabeyana ku hineli-nonohaiyako meta kabo ye tubu. ²⁹ Unai ede ka kaib-wadaigo, Guiyau, beni yodi hedehededehemahematausi wa ku nuwatuidi na yom taupaisowa ta ku hebayaodi beni wasam se duwai ma nuwabayaodi. ³⁰ Nimam ku heleledobiyeiyama na ku hegigibwalidi to taukasiyebwa se henamwanamwadi yo laulau gigigigibwalidi se gin-aulidi yom heyayai tauhaina tabuna Yesu hesanaena.”

** 4:26: Kaisunuwa tamowaina meta hesa Keliso kaniyona (↑Keliso).

³¹ Tapwalolo wa ye gehe meta yodi kabakoigogo numana wa ye nukunuku na Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi, na kabo se lau Yaubada wasana se duwai ma nuwabayaodi.

Taukawamamohoi se haihaisagusagu'uyoidi

³² Taukawamamohoi maudoidi wa nuwadi kesega. Yodi gogo wa udiyedi meta se haihaisagusagu'uyoidi, na nige hesau ye hedede bena ye bom mo yona gogo. ³³ Na apostolo wa Guiyau Yesu yona tolo'uyo boita unai wasana se hedehedehemasalaha ma gigibwalidi. Na Yaubada yona kabinamwa meta taukawamamohoi maudoidi wa udiyedi.

³⁴ Taukawamamohoi wa udiyedi nige hesau ye deha, matawuwuna ede kaiteyadi yodi tano yo numa, meta se lokuneidi ³⁵ na monidiyao wa se baheidima na se mosedi apostolo wa udiyedi, kabo se soiyedi kaiteyadi se deha wa udiyedi.

³⁶ Taukainauya hesau meta Yosepa. Iya Lewi kana isimulita hesau, Saipulusi bwanabwanaluwana unai ye laoma. Na apostolo wa hesana se tole ede Banaba, kaniyona ede tauhedehededehebaya. ³⁷ Iya yona tano hesau ye lokunegabaei na monina wa ye baheiyama na ye mosegabaei apostolo wa udiyedi.

5

Ananiya yo Sapila se kailupolupo

¹ Ekalesiya bodadi wa luwadiyena tamowai hesau hesana Ananiya, yo mwanena Sapila. Siya hinage yodi tano tehana se lokunegabaei. ² Mwanena maiyana yodi nuwatu kesega ede monina tehana se kabinuwahi na kabitolena wa se baheiyama se mosei apostolo wa udiyedi. Ede Ananiya ye lau Petelo unai na ye hedede bena moni maudoina ye baheiyamako. ³ Na Petelo ye wane, “Ananiya,

idohagi to Satani nuwam ne ye hemwayau, na Yaluwa Tabuna ku lupoi bena moni maudoina ede ku baheyama ta, na iyamo moni wa tehana ede ku kabinuwahiyako. ⁴Tano ne meta kowa yom, na yom nuwatuyena ku lokunei. Ku lokunei na monina ne hinage kowa yom, ku kabi-hekahini o ku kainauyaei. Idohagi to nuwamyena ku hineli na ku kailupolupo ku hedede bena moni maudoina ku baheyama ta? Nige tamowai udiyedi ku kailupolupo, na Yaubada unai.” ⁵⁻⁶ Hedehedede wa ye lapui ede ye gulidobi meta ye boita. Na kabo hewahewaliyo hekadi se laoma ede sinalena wa se suma na se lau se tole bwayabwaya unai.** Wasa wa taulapuina maudoidi meta se siliyata yo se matausi.

⁷ Awa haiyona mulidiyena kabo Sapila ye mwalaesaema, na mwanena wa unai saha ye tubu meta nige kabina ye kata. ⁸ Na Petelo ye henamaiyei ye wane, “Yogu ku hedehedede, teina te kowa yo mwanem yomi tano wa maisana kwa hai wa lakina ede?” Ye talam ye wane, “Aa, teina lakina ede.” ⁹ Petelo ye wane, “Ye saha to kowa yo mwanem nuwamiu kesega na Guiyau Yaluwana kwa lupoi? Mahana te unai meta mwanem wa tautolena siya ede kawakeda ne unai, kowa hinage kabo se bahelaego.”

¹⁰ Mahanana ne unai ye gulidobi Petelo matana wa unai na ye boita. Hewahewaliyo wa se mwalaesaema na se kita meta ye boitako, ede se bahehepesalae na mwanena dedekanaena se tole. ¹¹ Na saha ye tubu wa unai meta taukawamamohoi bodadi yo wasana taulapuina maudoidi hinage se matausikalili.

Apostolo wa taukasikasiyebwa se henamwanamwadi

** **5:5-6:** Se tole bwayabwaya unai: Siya huyadi ne unai tauboiboita se heyausidi yo kaleko unai se sumadi, na se lau se toledi kabatoletetau duhadi udiyedi.

¹² Apostolo wa laulau gigibwali hekihekinoidiyao se ginaulidi se badokalili tamowai luwadiyena. Taukawamamohoi maudoidi se lagelagegogoi Numa Tabuna tehana hesau hesana Solomona yona logulogu

unai. ¹³ Magai tamowaidiyao maudoidi meta se kitahenamwakaliliyedi, iyamo nige hesau ye nuwabayao bena taba ye lusae boda wa luwadiyena, matawuwuna Dius yodi tauwoyawoya wa se matausiyedi. ¹⁴ Na iyamo bodalakilaki, sinesineo yo tatao, se kawamamohoi Guiyau unai, ede se patulau taukawamamohoi bodadi wa udiyedi.

¹⁵ Apostolo wa yodi paisowa debanaena ede Yelusalema tamowaidiyao yodi taukasikasiyebwa se baheidima keda wa udiyedi se hekenodi diyadiyali yo dam udiyedi. Se henuwa bena Petelo ye henamwanamwadi, o taba Petelo ye laulau na loguloguna tautauna ye kabikitadi na se namwanamwa. ¹⁶ Yo hinage magai hekadiyo Yelusalema dedekanaena udiyedi boda se laoma, yodi taukasikasiyebwa se baheidima yo kaiteyadi se kamkamna yaluwa yabayababadi udiyedi, meta maudoidi se namwanamwa.

Apostolo wa se hewaiunudi yo se hekamkamnadi

¹⁷ Na Taukaitalasam saesaena ma kana bodao Sadusiya tamowaidiyao, siya se kaikalomagigilikalili. ¹⁸ Ede apostolo wa se haidi se toledi numatutuguduyena. ¹⁹ Na boniyaina ne unai Guiyau yona anelu hesau numatutugudu wa kamwasadiyao ye sokedi na apostolo wa ye woyahepesadi na ye wane, ²⁰ “Kwa lau kwa mwalae Numa Tabuna bakubakuna ne unai kwa tolo na mauili hauhauna wasana maudoina kwa duwai tamowai udiyedi.”

²¹ Mala ye tom kabo apostolo wa se mwalaesae Numa Tabuna bakubakuna wa unai se tolo na se hetubu se lauguguya. Na taukaitalasam saesaena ma kana bodao se lage Sunedeli numana unai. Ede Sunedeli tamowaidiyao

yo Isalaela yodi babadao maudoidi se yogagogoidi. Na kabo wasa se hetamalilaei bena apostolo wa se woyaidima. ²² Na Numa Tabuna yona polisi se lau numatutugudu wa unai meta apostolo wa se dahalaiko, ede se uyoma kadi tanuwaga yo taukaitalasam tauwoyaidi yodi se hedehe-ede ²³ se wane, “Numatutugudu wa guduguduna, yo taukitahetetena se totolo, na keda wa ka soke meta nige tamowai hesau ka kita.” ²⁴ Numa tabunataukitahetetena kadi tanuwaga yo taukaitalasam tauwoyaidi wa wasa wa se lapui meta se nuwapwanopwano yo se nuwanuwatu saha kabo ye tubu.

²⁵ Na kabo tamowai hesau ye laoma ede ye wane, “Numatutugudu wa unai tamowai kwa guduidi wa, meta siya ede Numa Tabuna ne unai se laulauguguya boda wa udiyedi!” ²⁶ Ede polisi wa kadi tanuwaga wa maiyadi se lau apostolo wa se woyaidima, na nige se kabihenayaidi, matawuwuna ede se matausi tamowai wa udiyedi madai se hekalawekudi.

²⁷ Apostolo wa se woyaidima Sunedeli unai se hetolodi na taukaitalasam saesaena wa ye henamaiyedi ye wane, ²⁸ “Ka laugagayoigomiu bena tabu Yesu hesana unai kwa laulauhekata, na iyamo yomi lauhekata wa Yelusalema ye hemwayauyako. Yo hinage tamowai ne yona boita giluna bena kwa tole kalimayena.”

²⁹ Petelo yo apostolo wa se wane, “Nige gonowana tamowai ka kawakabiyedi, na Yaubada mo ka kawakabiyei. ³⁰ Komiu Yesu kwa hekabasi sataulo unai na ye boita, na boitaena tamadao yodi Yaubada iya ye hetolo'uyoi. ³¹ Yaubada iya ye hai na ye tole nimatuutuuna unai. Ye hemala wasawasa yo tauhemahemaui, bena Isalaela ye saguidi na se nuwabui na yodi yababa kabo Yaubada ye nuwatugabaedi. ³² Ginauli ta tauhemamohoiyedi ede kai

yo hinage Yaluwa Tabuna. Iya ede Yaubada yona kainauya taukawakabiyena udiyedi.”

³³ Hedehedede wa se lapui ede se koipikalilili na se henuwa bena se koihemwaloidi. ³⁴ Na Sunedeli unai Paliseya tamowaina hesau hesana Gamaliyela, iya meta laugagayo taulauhekataena saesaena hesau tamowai maudoidi se hekasisikaliliyei. Iya ye tolo na ye hedede bena mahana kubwakubwa mo tatao ne se hep-esadi dagela ne unai. ³⁵ Na kabo ye hetubu ye hedehedede, ye wane, “Isalaela tataodi, bena kwa nuwanuwatunamwanamwa saha bena kwa ginauli tatao ne udiyedi. ³⁶ Bolimai hisa se lauko Tudasi ye taumasalaha na ye hedede bena iya tamowai lakilakina hesau, ede tamowai badodi 400 se hemuliwatanani. Na Loma yodi tau'iyala** iya se unui na tauhemuliwatanina wa se hailauyedi. Ede yona woyawoya wa nige kaniyona. ³⁷ Iya mulinaena, hasiliyawasi huyana ne unai, Yudasi Galili tamowaina ye tolosaema na boda ye woyaidi bena Loma tamowaidiyao se iyalaedi. Na iya hinage se unui, na tauhemuliwatanina wa hinage se hailauyedi. ³⁸ Unai ya hekatagomiu: Tabu saha hesau kwa ginauli taulauhetala ne udiyedi. Kwa kabigabaedi na se lau. Taba yodi nuwatu yo yodi paisowa ne tamowaigaibu hesau yona nuwatu, kabo ye kaiyawasi. ³⁹ Na ena Yaubada unai ye laoma, meta nige gonowana kwa hekaiyawasidi, na ena kwa hekaiyawasidi meta komiu Yaubada unai tauhaikabi.”

**Yona hedehedede wa se lauwatanani ⁴⁰ na apostolo wa se yoganedi se mwalae. Na se hededelau yodi tau-paisowa udiyedi na se pidilidi. Na kabo hedehedede

** **5:36:** Loma yodi tau'iyala siya Isalaela tanona unai se babawa matawuwuna Isalaela magaina se laugilihahi na se tanuwagai. Isalaela maudoidi Loma yodi laugagayo nige se henuwa. ** **5:39:** Buka hekadiyo udiyedi, lausoisoina 40 ye hetubu inai.

bayabayaona se mosedi tabu huya hesau Yesu hesanaena se lauguguya'uyo. Na kabo se kabigabaedi na se lau.

⁴¹ Apostolo wa Sunedeli unai se dalahai ma gwaug-wauyaladi, matawuwuna Yaubada ye kitahenamwadi na Yesu hesanaena se kamkamna. ⁴² Mayadai badobado Numa Tabuna bakubakuna unai yo hinage taukawamamohoi yodi numa udiyedi yodi lauhekata wa nige ye kaiyawasi yo wasa namwanamwana se duwaduwai meta Yesu iya Yaubada yona kaisunuwa tamowaina** ede.

6

Apostolo tausaguidi haligigi-labui se kaisunuwaidi

¹ Mayadaidi ne udiyedi tauhemuliwatani kadi boda wa ye laki ye lau. Luwadiyena, hekadiyo meta Dios tamowaidiyao taukalina Giliki, yo hekadiyo siya taukalina Hebelu. Mayadai kesega kesega meta kai se giyagiyahi, na taukalina Giliki yodi wabuwabu wa se soisoihemulidi. Unai taukalina Giliki wa se hetalapili taukalina Hebelu wa udiyedi. ² Ede apostolo saudoudoi-labui wa tauhemuliwatani maudoidi wa se yogagogoidi na se wane, “Nige ye namwa bena Yaubada kalinana paisowana ka hekaiyawasi na ka kitalau kai giyahina unai. ³ Unai, kagu kahao, bodamiu ta udiyedi tamowai haligigi-labui kwa kaisunuwaidi, siya meta bena tamowai maudoina yodi hekasisi tamowaidiyao, yo tamowai sibasibadiyao, yo hinage Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi. Paisowa ne kabo ka moselaei udiyedi, ⁴ na kai apostolo kabo ka kitalau tapwalolo yo wasaduwai mo unai.”

⁵ Boda maudoina apostolo yodi nuwatu wa se kawanamwanamwaei. Unai ede Setepano se kaisunuwaei, iya tausunumabayao yo Yaluwa Tabuna ye hemwayau. Na

** 5:42: Yaubada yona kaisunuwa tamowaina meta Keliso kaniyona ede (↑Keliso).

kabo Pilipo, Polokolasi, Nikenowa, Timona, Palamenasi, yo Nikolasi. Na Nikolasi iya Antiyoka tamowaina nabada wa unai ye nuwabui ye hemala Dius. ⁶ Kabo tamowai wa se laedima apostolo wa udiyedi, na nimadi se tolesaedi kewadiyena na yodi se tapwalolo.

⁷ Kabo Yaubada wasana wa ye laki ye lau, na Yelusalema unai Yesu tauhemuliwatanina bodana wa ye laki ye lau, yo hinage taukaitalasam bodana lakilakina Yesu se sunumaei yo se kawakabiyei.

Dius tamowaidiyao hekadi Setepano maiyadi se haikawayagala

⁸ Na Yaubada yona kainauya ye mosei Setepano unai meta ye hegigibwali, ede laulau gigigibwalidi saesaedi** ye ginaulidi boda luwadiyena. ⁹ Na tamowai hekadi maidadi Setepano se haikawayagala, siya meta sunago** hesau tamowaidiyao, na sunago wa hesana ede “Yailihai Tamowaidiyao”. Tauhaikawayagala wa yodi kabalaoma ede Sailini yo Alesandiliya yo teha Silisiya yo teha Eisiya. ¹⁰ Yodi haikawayagala wa unai nige gonowana Setepano se saedikwai matawuwuna ede Yaluwa Tabuna ye hesibasiba.

¹¹ Kabo nuwatuwadawadamyena tamowai hekadiyo se nuwakoidi bena kabo se hedede se wane, “Setepano yona hedehedede ka lapui meta Mose yo Yaubada ye hededeheyababadi.” ¹² Na kabo boda yo yodi tamowai lakilakidiyao, yo hinage laugagayo taulauhekataena nuwadiyao se hesaedi, na Setepano se kabihekahini na

** **6:8:** Laulau gigigibwalidi saesaedi: Lausoiso ta unai kulikulina mamohoina Luka ye kulidi wa meta ye kuli, kabanoko yo hekihekinoini saesaedi ye ginaulidi, na kalina Saliba toletolena ye nuwapwanopwano, unai laulau gigigibwalidi mo ta hepahepaisowa.

** **6:9:** Sunago meta Dius yodi kabakoikoigogo yo tapwalolo numana.

se woyaiyama Sunedeli unai. ¹³ Na tamowai hekadiyo se woyaidima na hedehedelupolupo maudoidi se hedededi, se wane, “Teina tamowai ta meta huya maudoina Numa Tabuna yo hinage Mose yona laugagayo ye hedehededeheyababadi. ¹⁴ Matawuwuna ede yona hedehedede ka lapui meta ye wane Yesu Nasaleta tamowaina kabo Numa Tabuna ta ye hetatagwaligwali na kabikabi beyabeyadi Mose ye haidima wa kabo ye buidi.” ¹⁵ Na Sunedeli yona koigogo wa unai taututuli wa se kaikewadudulai Setepano se kita, na kana kao wa se kita meta doha anelu.

7

Setepano yona hedehedede Sunedeli unai

¹ Na taukaitalasang saesaena Setepano ye henamaiyei, “Teina hedehedede ta** meta mamohoi?” ² Na Setepano ye wane, “Kagu kahao yo tamaguwao, kwa lapulapui. Yoda Yaubada didididigana ye taumasalaha kada kulutubu Abelahama unai huyana sola ye miyamiya Mesopotamiya unai, nige sola ye dalahai ye lau Halana. ³ Yaubada ye hededelau unai ye wane, ‘Kam bodao yo yom magari ku laugabaedi na ku lau magari hesau kabo ya hekitago.’ ⁴ Kabo teha Mesopotamiya yo yona magari** wa ye laugabaei na ye lau Halana unai ye miya, kana siga Abelahama tamana ye boita. Na kabo Yaubada ye hetamali ye laoma teina yoda magari ta unai ye miya. ⁵ Na Yaubada nige tano hesau ye mosei Abelahama, nige bena teuna. Na ye hededehesunumamoei meta kabo tano ne ye mosei iya yo kana isimulita udiyedi. Na huyana ne unai sola nige Abelahama natuna. ⁶ Yo hinage Yaubada ye

** 7:1: Hedehedede wa iya ede hedehedede Apostolo 6:13-14 unai ta hasili wa. ** 7:4: Yona magari: Abelahama yona magari mamohoina meta Ulu teha Mesopotamiya unai.

hededenonoha ye wane meta Abelahama kana isimulita kabo se lau tamowai hekadiyo yodi magai unai se miya na menai kabo se hemala laolaoma. Temenai kabo se hemala magai ne tamowaidiyao yodi heyayai tauhaidi na se kabihenayaidi bolimai 400.

⁷ Na kabo Yaubada yona hedehedede ye tubei ye wane, ‘Magai ne tamowaidiyao kabo ya hekamkamnadi, na mulina ne unai kabo kam isimulita magai ne se laugabaei na se laoma teina teha ta unai kabo se taba'ohu kaliguwai.’

⁸ Na kabo pelitome^{**} ye mosei Abelahama, meta yodi talam wa^{**} se hemamohoiyei. Na kabo Abelahama natuna Isako ye labasi, na mayadai hehaligigi-haiyonana unai ye hepelitome. Na kabo Isako iya natuna Yakobo ye labasi, na iya natunao ede tamadao^{**} saudoudoi-labui, na maudoidi se hepelitomedi.

⁹ Yakobo natunao wa kadi kaha Yosepa se kaikalomagigiliyei na se lokunegabaei ye lau Aikupito na ye hemala yodi heyayai tauhaina. Na Yaubada meta iya maiyana¹⁰ na ye gilihai yona pilipili maudoidi udiyedi, yo hinage ye hesonoga. Ede Palao Aikupito yodi wasawasa kabo Yosepa ye tolesae ye hemala Aikupito maudoina yo hinage wasawasa wa yona numa^{**} kadi tanuwaga.

¹¹ Na kabo hasahasali ye tubu Aikupito yo Kanana udiyedi meta kamkamna lakilakina, na tamadao meta nige gonowana kai se lobai. ¹² Na Yakobo wasa ye lapui meta Aikupito unai sola kai maudoina, ede kada kulutubu iya natunao ye hetamalidi se lau menai bena kai se hemaisa. ¹³ Yodi huyakaitaumana helabuina unai

^{**} **7:8:** Pelitome meta loheya dahina teuna se bolihai (↑pelitome).

^{**} **7:8:** Yodi talam wasana meta Genese 17 unai ta hasili. ^{**} **7:8:** Tamadao kaniyona ede kada kulutubu, siya ede Yakobo natunao loheloheyao.

^{**} **7:10:** Yona numa wa Palao mwanenao yo natunao yo yona taupaisowa yodi kabamiya magaina.

Yosepa ye hededehe masalaha'uyoi kalidiyena meta iya kadi kaha. Menai kabo Palao Yosepa kana bodao kabidi ye kata. ¹⁴Na kabo Yosepa kalina ye hetamali tamana Yakobo yo kana bodao maudoidi se laoma Aikupito, badodi meta 75. ¹⁵Ede Yakobo ma kana bodao se lau Aikupito unai se miya. Temenai Yakobo ye boita, na kabo tamadao hinage se boita. ¹⁶Tauboita wa sinalediyao se baheidi se uyo Sekema magaina unai. Temenai, Abelahama beyabeyana Hamala natunao udiyedi duha hesau ye hemaisa, yona bwayabwaya. Unai kabo se toledi.”**

¹⁷Na kabo Setepano ye hedehedede ye wane, “Mayadaina ye hanahanau Yaubada yona hededehe sunuma Abelahama unai kabo ye hemamohoiyei meta kabo tano ye mosei kana isimulita udiyedi, ede kada boda Aikupito unai wa meta ye laki ye lau. ¹⁸Na kabo wasawasa hesau ye tolo Aikupito ye kitahetete. Na iya meta nige Yosepa kabina ye kata. ¹⁹Teina wasawasa ta kada bodao wa ye lupoidi yo ye hekamkamnadi, na ye lauhelilidi natudiyao labahauhaudi numa dageladi udiyedi se toledi na bena kabo unai se boita.

²⁰Huyana ne unai Mose se labasi,** na iya meta wawaya namwanamwana Yaubada matanaena. Nawalai haiyona udiyedi tamana yona numaena se kitahetete. ²¹Huyana Mose se tolehesuwala dagelaena Palao natuna sine ye lobai na ye hai ye kabihelaki ye hemala natuna.

** **7:16:** Duha unai se toledi: Setepano hedehedede labui ne ye toleke-segaidi. Sekema unai Yakobo tano hesau ye hemaisa Hamala natunao udiyedi (Genese 33:19). Na Abelahama Hebelona unai duha hesau ye hemaisa Epelona Hito tamowaina unai, bena yona bwayabwaya (Genese 23:15-18). Setepano yona hedehedede taulapuina wa wasa maudoina wa kabina se katako, yo hinage kabina se kata meta Yakobo se tole Abelahama yodi kabatolena duhana unai (Genese 50:13), na Yosepa se tole Sekema unai (Yosuwa 24:30).

** **7:20:** Esodo 1—2

²² Mose meta Aikupito yodi sonoga yo yodi sibasiba maudoidi se hekata na ye haidi, na ye hemala taukulukulu namwanamwana.

²³ Huyana Mose yona bolimai 40, meta nuwana ye hineli bena yona hali Isalaela tamowaidiyao ye kitadi.

²⁴ Mayadaina ne unai Mose matanaena Aikupito tamowaina hesau ye tolo na Isalaela tamowaina ye kabihenayai. Ede ye gilihai na Aikupito tamowaina wa ye koihemwaloi. ²⁵ Mose yona nuwatu bena kana bodao wa kabo se kitalobai meta Yaubada iya ye hepaisowa na kabo ye gilihaidi. Iyamo nige se kitalobai.

²⁶ Mayadai hesauna kabo Isalaela tamowaidi labui ye kitadi se haihaikabi, ede ye hededelau udiyedi bena nuwadi ye hededehtaludi ye wane, 'Tatao, teina ta ma kam kaha. Tabu kwa hewahewaiunu'uyoigomiu!' ²⁷ Na hesauna, kana kaha ye kabihenayai'usei wa, Mose ye kabitepanei na ye hededelau unai ye wane, 'Kaiteya ye hetologo kama tanuwaga yo tautolehedudulaigai?' ²⁸ Bena ku koihemwaloigau, doha lahi Aikupito tamowaina ku koihemwaloi wa?' *(Esodo*

2:14) ²⁹ Mose hedehehede wa ye lapui ede ye wasabu na Aikupito ye laugabaei ye lau Midiyana unai ye miyamiya, meta ye hemala laolaoma. Menai ye tawasola na natunao loheloheyao labui ye labasidi.

³⁰ Bolimai 40 se lau, na Mose meta balabala hesau unai Sinai kudulina dedekanaena. Na anelu ye taumasalaha kaiwa hesau unai, na kana kao doha kaiwa ye kalapulu. ³¹ Mose kaiwa wa ye kita ede ye siliyata. Ye sigilau dedekana wa unai bena ye kitanamwanamwaei, na Yaubada kalinana ye lapui ye wane, ³² 'Yau meta kam kulutubu yodi Yaubada, Abelahama, Isako, yo Yakobo yodi Yaubada.' Mose ye matausi yo ye tabutabubu, na nige ye henuwa ye kaikewalau. ³³ Na Guiyau wa ye hededelau unai

ye wane, ‘Kam sendolo ne ku haigabaedi, matawuwuna ede teina meta tano tabuna. ³⁴ Kagu bodao ya kitadi meta se kamkamnakalili Aikupito unai. Yodi dou ya lapuidi na ya dobima bena ya gilihaidi. Unai, Mose, kabo ya hetamaligo ku uyo Aikupito.’

³⁵ Mose iya tamowaina ede Isalaela tamowaidi se hededehehuwala se wane, ‘Kaiteya ye hetologo kama tanuwaga yo tautolehedudulaigai?’ Na Yaubada yona anelu ye taumasalaha kaiwa kalakalasinna wa unai, na Mose ye hetamali ye uyo Isalaela bodadi kadi tanuwaga yo taugilihaidi. ³⁶ Iya Aikupito unai Isalaela bodana wa ye woyahaidi, meta laulau gigigigibwalidi** ye ginaulidi Aikupito unai yo Gabwa Pulpululuna unai yo hinage balabalaena bolimai 40 luwadiyena.

³⁷ Teina Mose ta, iya ede tamowaina ye hedede-hemasalaha Isalaela udiyedi ye wane, ‘Yaubada kabo peloweta hesau ye hetamaliyama doha yau. Iya meta kada boda ta unai kabo ye tubusaema.’ (*Dutelonomi 18:15*) ³⁸ Yo iya tamadao bodadi maiyadi se miya balabalagaibuyena, yo hinage anelu maiyana se hedehedede Sinai kudulina unai. Anelu wa hedehedede maumaulina ye mosei Mose unai bena kabo ye hekawadima kalidaena.

³⁹ Na kada kulutubu nige se henuwa Mose se kawak-abiyeyi, na iya se subu na nuwadi se uyo Aikupito. ⁴⁰ Ede se hededelau Aloni unai se wane, ‘Yoda yaubada ku ginaulidi kabo se kedabagunaida, matawuwuna teina Mose ta Aikupito unai ye woyahaida ta, nige kabina ta kata saha ye tubu kalinawai.’ (*Esodo 32:1*) ⁴¹ Mayadaidiyao ne udiyedi koitau se ginauli kana kao doha bulumakau natuna, na unai se kaitalasang, yo nimadi

** **7:36:** Laulau gigigigibwalidi: Buka unai kulikuli wa meta kabanoko yo hekihekinoi, kaniyona ede laulau gigigigibwalidi.

wa unai saha se ginauli wa meta unai se gwauyalalakili.
 42 Ede Yaubada ye miyasuwalaedi na ye mosegabaedi na mahana, nawalai, yo kipwala udiyedi se taba'ohu. Doha peloweta yodi buka unai se kulihemasalahayako:

'Isalaela tamowaidi, balabalaena kwa sae kwa dobi bolimai
 40,
 na yau kaliguyena kwa kaitalasang e nige?

43 Moleki yona kabataba'ohu** kwa lausini,
 yo yomi yaubada Lepani** yona kipwala hinage;
 meta koitau kwa bom kwa ginaulidi bena kwa
 taba'ohu udiyedi.

Unai kabo ya hetamaligomiu kwa lau Babeloniya unai
 kabo kwa miya.' *(Amosi 5:25-27)*

44 Balabalaena tamadao yodi kabalau maudoina unai meta Yaubada kabataba'ohuina tentina se bahei maiyadi. Kabataba'ohu wa Mose ye ginauli meta tautau Yaubada ye hekita wa unai ye ginauliwatani. 45 Na tamadao Yaubada kabataba'ohuina wa se bahei na Yosua ye woyaidi se laoma inai na tano ta tamowaidiyao Yaubada ye henakuhepesadi na siya tano ta se hai. Na Yaubada kabataba'ohuina wa inai se hepaisowa ye lau ee Dawida yona huyaena. 46 Na Dawida meta Yaubada yona nuwanamwa tamowaina, na ye kaibwada Yaubada unai taba ye talam na Yakobo yona Yaubada** yona kabamiya numana ye ginauli. 47 Na numa wa tauginaulina ede Solomona.

** 7:43: Moleki meta Kanana tamowaidi yodi yaubada hesau. Yodi taba'ohuina kana kao ede koitauna yona numa gagilina se ginauli na diyadiyali unai se bahei. ** 7:43: Lepani hinage yaubadalupolupo hesau, meta Aikupito tamowaidiyao unai se tabataba'ohu. ** 7:46: Yakobo yona Yaubada meta Yaubada kesegana iya ede Dawida ye kaibwada unai na yona kabamiya numana ye ginauli.

⁴⁸ Na iyamo Yaubada saesaekalilina taba nige tatao nimadiyena numa se ginauli unai ye miya. Doha peloweta ye hedede yako ye wane,

⁴⁹ ‘Yaubada ye hedede ye wane,

“Yogu kabatuli ede galewa,

na kaegu kabatolena ede tanoubu.

Unai numa sahasahana bena ku ginauli yogu kabamiya?

Yo haedi bena yogu kabakaiyawasi?

⁵⁰ Matawuwuna ginauli maudoidi ta tauginaulidi ede yau.”

, ”

(Aisaiya 66:1-2)

⁵¹ *Kabo Setepano yona hedehedede wa ye tubei ye wane,* “Komiu nuwamiu se kwailokalili! Nuwamiu yo beyamiu nige kwa hepelitomedi. Komiu doha tamamiyao wa: Huya maudoina Yaluwa Tabuna kwa laukwatakataei.

⁵² Tamamiyao wa meta kaiteya peloweta nige se hewaiunu yo se kabihenayai? Yo hinage Tamowai Dudulaina yona laoma tauhededehemasalahana tamowaidiyao se unuhemwaloidi. Na komiu hinage Keliso kana kwa walohai na kwa unuhemwaloi. ⁵³ Komiu Yaubada yona laugagayo tauhaina ede. Anelu udiyedi ye laoma, na nige kwa kawakabiyei.”

⁵⁴ Setepano yona hedehedede wa unai Sunedeli numana unai taumiya wa se koipikalili na kadi kao se heyababadi. ⁵⁵ Na Yaluwa Tabuna Setepano ye hemwayau, na ye kaikewasae galewa ne meta Yaubada yona didiga ye kita, yo Yesu ye totolo Yaubada nimatuutuuna wa unai.

⁵⁶ Na ye wane, “Kwa kaikewasae, galewa kamwasana ne meta sokesokena, na Tau Natuna ya kita ye totolo Yaubada nimatuutuuna ne unai.”

⁵⁷ Yona hedehedede wa unai se yogahigudugudui na beyadiyao se kabiguduguidi. Na maudoidi nuwadi ke-sega se heloi se lau hesabana ⁵⁸ na se tabehepesalaei magari wa dagelana unai, na se hetubu Setepano se hekalaweku.

Na taulauhegilulupolupo wa kadi kwama se haigabaedi na se toledi hewali hesau hesana Saulo kaena wa unai.

⁵⁹ Tatao wa Setepano se hekahekalaweku na ye tapwalolo, “Guiyau Yesu, yaluwagu ta ku hai!” ⁶⁰ Kabo ye tulibono na kalina lakilakiyena ye wane, “Guiyau, tatao ta yodi yababa ta unai tabu ku hegiludi.” Na ye gulidobi ede ye boita.

8

¹ Na Saulo Setepano yona boita ye kawanamwanamwaei.

Dius yodi tauwoyawoya taukawamamohoi wa se kabihenayaidi

Mayadaina ne unai Dius tamowaidiyao se hetubu taukawamamohoi bodana wa Yelusalema unai se hekamkamnadi.** Ede maudoidi se wasabugwaligwali se lau Yudeya yo Samaliya magaidi udiyedi, na apostolo wa se bom mo se bawabawa. ² Na tausunuma namwanamwadi hekadi se laoma Setepano se bahei se lau se toletoletau yo sabina se dou.

³ Na Saulo taukawamamohoi bodadi wa ye hetubu ye kabihenayaidi. Ye lau numa kesega kesega unai tatao yo sinesineo ye tabehesepadi na numatutugudu unai ye toledi.

Pilipo ye lauguguya Samaliya unai

⁴ Taukawamamohoi Yelusalema se wasabugabaei wa Yesu wasana se duwaduwai yodi kabalauyena. ⁵ Na Pilipo ye dobi magari lakilakina Samaliya unai, na wasa ye hededehemasalaha meta Yesu Yaubada yona kaisunuwa

** **8:1:** Taukawamamohoi siya ede Dius tamowaidiyao Yesu tausunumaena, na tauhekamkamnadi ede Dius hekadiyo nige Yesu tausunumaena. Ede ekalesiya se wasabugwaligwali.

tamowaina** ede. ⁶ Boda wa laulau gigigibwalidi ye ginaulidi se kitadi ede se lapulapuinamwanamwa yona hedehedede wa unai. ⁷ Tamowai gwaudi udiyedi yaluwa yabayababadi se pesa na se douyogayogahi, yo hinage tamowai bunibunidi se bado se namwanamwa. ⁸ Unai magari maudoina se gwaualakalili.

Simona taubalau wasana

⁹ Tamowai hesau hesana Simona Samaliya unai ye bawabawa. Iya taukobakoba hesau, na tamowai maudoidi iya se nokoei. Na ye bom ye hededehesae'uyoi bena iya tamowai lakilakina hesau. ¹⁰ Samaliya tamowaidi maudoidi yodi nuwatu se lau iya unai, hekadi tamowaigaibu, hekadi tamowai saesaekalilidi, na se hedede se wane, "Iya meta Yaubada yona gigibwali, iya ede ta wane gigibwali lakilakina." ¹¹ Huya lohalohakalili yona laulau gigigibwalidi debadiyena se noko, unai se hemuhemuliwatani.

¹² Na huyana Pilipo Yaubada yona basileiya yo Keliso Yesu hesana wasana namwanamwana ye hedehededei kabo sinesineo yo tatao wa se kawamamohoyei, na kabo Pilipo ye hebatisoidi. ¹³ Simona hinage ye kawamamohoi ede ye babatiso. Na kabo Pilipo ye hemuhemuliwatani, na Pilipo laulau gigigibwalidi** ye ginaulidi ye kitadi meta ye nokokalili.

¹⁴ Kabo apostolo Yelusalema unai wasa wa se lapui meta Samaliya tamowaidi Yaubada wasana wa se kawamamohoyei, ede Petelo yo Yowane se hetamalidi se lau kalidiyena. ¹⁵ Apostolo labui wa se lage magari wa unai, ede taikawamamohoi wa yodi se tapwalolo bena Yaluwa Tabuna wa kabo se hai. ¹⁶ Kaniyona ede Yaluwa Tabuna sola nige ye dobima kalidiyena, na Guiyau Yesu mo

** **8:5:** Yaubada yona kaisunuwa tamowaina: hinage ta hedede ta wane Keliso. ** **8:13:** Laulau gigigibwalidi: Kalina Giliki unai Luka ye kuli

ede hekihekinoi yo gigibwali.

hesanaena se babatiso. ¹⁷ Petelo yo Yowane se tapwalolo ye gehe, kabo nimadi se tolesaedi taukawamamohoi wa udiyedi, ede Yaluwa Tabuna se hai.

¹⁸ Na Simona kabo apostolo wa ye kitadi nimadi se tolesaedi tamowai wa kuludi wa udiyedi na Yaluwa Tabuna se hai, ede ye hededelau apostolo wa udiyedi bena kabo gigibwali wa ye hemaisa moniyena, ¹⁹ na ye wane, “Hinage gigibwali ne kwa haiyama, na kabo nimagu ta ya tolesae tamowai kewadi ne udiyedi na Yaluwa Tabuna se hai.”

²⁰ Na Petelo ye wane, “Idohagi to yom nuwatu bena Yaubada yona kainauya moni unai ku hemaisa. Unai yom moni ne ku hai na ye namwa mo ku mwaloi! ²¹ Nige yom tupwa hesau teina paisowa ta unai, matawuwuna ede Yaubada matanaena nuwam ne nige ye dudulai. ²² Ku nuwabui yo yom nuwatu yababana ne ku hekaiyawasi, na Yaubada unai ku tapwalolo taba yom nuwatu yababana wa ye nuwatugabaei. ²³ Na ya kitago meta kaikalomagigili ye nuhuligo, yo yababa ye kabihkahinigo.” ²⁴ Ede Simona ye hedehedelau Petelo yo Yowane udiyedi ye wane, “Yogu kwa kaibwada Guiyau unai, na ginauli saha kwa hetahetaladi wa kabo taba nige se tubu kaliguyena.”

²⁵ Kabo Petelo yo Yowane Guiyau wasana se guguyai yo se hededehemasalaha magari lakilakina Samaliya unai, na huyana se gehe kabo se dalahai se uyo Yelusalema, na yodi kabalauyena Yaubada wasana se duwai magari hekadiyo udiyedi teha Samaliya unai.

Pilipo ye wasaduwai Itiyopiya tamowaina unai

²⁶ Kabo Guiyau yona anelu hesau ye hededelau Pilipo unai ye wane, “Ku lau tupwa yawana balabala ne unai na keda ye lau Yelusalema unai na ye dobi Gasa ku lobai.”

²⁷ Unai Pilipo ye dalahai ye lau. Keda wa unai Itiyopiya tamowaina hesau ye lobai. Iya meta yunika,** na iya tamowai lakilakina yo gigigigibwalina hesau, Itiyopiya yodi wasawasa sinena Kendeisi** yona moni yo gogo hekadi taukitahetetedi. Ye lauko Yelusalema unai Yaubada ye taba'ohui, ²⁸ na ye uyo'uyo yona magai, meta yona kaliyota** unai ye gelu ye laulau na peloweta Aisaiya yona buka ye hasihasili.

²⁹ Na Yaluwa Pilipo yona ye hedehedede ye wane, “Ku lau tenem kaliyota ne dedekana ne unai.” ³⁰ Ede Pilipo ye heloi ye lau kaliyota wa dedekana ne unai, na tamowai wa kalinana ye lapui peloweta Aisaiya yona buka ye hasihasili. Ede ye henamai ye wane, “Saha ku hasihasili ne nuwam ne unai ye masalaha?” ³¹ Na tamowai wa ye wane, “Idohagi na kabo kabina ya kata? Kabo kaiteya ye hededehebasibagau?” Ede Pilipo ye kaibwadai na ye mwalaesae kaliyota wa unai maiyana se tuli. ³² Na buka ye hasili wa ede teina:

Iya se woyai se laei se unui doha mamoe,**

na ye mwanomwanou doha mamoe natuna ye
mwanomwanou na wiyana se bolihai, nige saha ye
hedede.

³³ Iya se toledobiyei,
nige yona dudulai hesau se mosei.

Nige kana isimulita hesau,

** **8:27:** Yunika meta beyabeyana Aikupito yo Alabiya yodi teha unai wasawasa yodi taupaisowa saesaedi (†Yunika). ** **8:27:** Kendeisi meta nige waihiu ne hesana, na Itiyopiya kalinadiyena kaniyona ede wasawasa sinena. Dimdim unai se kuli Candace yo Kandake, na Suau unai se kuli Kanaki.

** **8:28:** Kaliyota: Dimdim unai ta wane chariot, meta kabakadau hosi ye tabetabei keda lakilakidi udiyedi. ** **8:32:** Doha mamoe: Mamoe yodi laulau meta huyana tamowai hesau se laei bena kabo wiyana se boli o se unui meta nige gonowana ye koipili.

matawuwuna yona mauli tanoubu ta unai se
hekaiyawasi. *(Aisaiya 53:7-8)*

³⁴ Yunika wa ye henamai Pilipo unai ye wane, “Taba gonowana yogu ku hedehedede? Peloweta ne meta iya ye bom ye hetahetala'uyoi o tamowai hesau?” ³⁵ Na Pilipo Aisaiya yona kulikuli wa unai ye hetubu na Yesu wasana namwanamwana yona ye hedehedede.

³⁶⁻³⁷ Yodi kabalau wa unai waila kipuna hesau unai se lage. Ede yunika wa ye hedehedede ye wane, “Waila ede teina. Taba gonowana ku hebabatisoigau?”**

³⁸ Ede yunika wa ye hedede kaliyota wa se hekaiyawasi. Na se dobi waila wa unai ede Pilipo iya ye hebabatisoi. ³⁹ Waila wa unai se gayosae ede Guiyau Yaluwana Pilipo ye haigabai. Yunika wa Pilipo nige ye kita'uyoi, na iyamo yona kabalau wa unai meta ma gwaugwayalana.

⁴⁰ Na Pilipo ye bom ye taumasalaha Asotasi unai na ye dahalai'uyo Sisaliya hesabana na yona kabalau wa unai Yesu wasana namwanamwana ye wasaduwai magai wa udiyedi. Ye lauguguya ye lau ee Sisaliya unai ye lage.

9

Saulo ye nuwabui

¹ Yelusalema unai Saulo sola Guiyau tauhemuli-watanina wa ye hededehemahematausidi bena ye koihemwaloidi. Ye lau taukaitalasam saesaena unai ² na ye kaibwadai taba yona talam ye ginauli na leta ye kuli na ye mosei Saulo kabo ye laei Damaseko Dius tamowaidiyao ye hekitadi, na ena menai Guiyau tausunumaena hekadi

** **8:36-37:** Lausoiso 37 kulikuli beyabeyadiyao maudoidi udiyedi nige se kuli, na hisahisadi mo se kuli: Na Pilipo ye wane, “Ena ku kawamamohoi nuwam maudoina, kabo ku babatiso.” Ede yunika wa ye wane, “Ya kawamamohoi meta Yesu Keliso iya Yaubada natuna.”

ye lobaidi meta kabo ye haidi ye laedi Yelusalema na ye toledi numatutugudu unai.

³ Saulo ye dalahai ye lau Damaseko hesabana. Magai wa ye hanahanawui, na makesega mala lakilakina galewa ne unai ye sinadobima Saulo kewana ne unai. ⁴ Ede Saulo ye gulidobi bwatano wa unai na kalina hesau ye lapui ye wane, “Saulo! Saulo! Idohagi to ku hekamkamnagau ta?” ⁵ Saulo ye wane, “Guiyau, kowa kaiteya?” Na kalina wa ye hedehehede'uyo ye wane, “Yau ede Yesu ku hekamkamnagau ta. ⁶ Ku tolo na ku lau Damaseko, unai kabo tamowai hesau ye hededelaowa saha bena kabo ku ginauli.”

⁷ Saulo kana bodao wa se siliyatalilili na nige gonowana saha hesau se hedehehede, matawuwuna kalina wa daguguna se lapui na tamowaina nige se kita. ⁸ Saulo se kabihetolo na matana ye helaladi, iyamo nige gonowana saha hesau ye kita. Ede se kabinimai na se woyai se lau Damaseko. ⁹ Menai mayadai haiyona unai nige gonowana saha hesau ye kita, nige kai ye kai, yo nige waila ye numa.

¹⁰ Damaseko unai Yesu tauhemuliwatanina hesau hesana Ananiya. Kenosuwaiyena Guiyau ye hedehehede'edelaunai ye wane, “Ananiya!” Na Ananiya ye wane, “Guiyau, yau ede teina.” ¹¹ Na Guiyau ye wane, “Ku tolo! Keda Dudulaina unai ku lau Yudasi yona numa na menai kabo Tasusi tamowaina hesau hesana Saulo ku kita. Iya ede menai ye tapwatapwalolo. ¹² Saulo yona tapwaloloyena na tautau hesau ya hekita meta tamowai hesau hesana Ananiya kabo ye lau iya unai na nimana ye tolesaedi kewana ne unai, kabo matana wa se namwanamwa'uyo.” ¹³ Na Ananiya ye wane, “Guiyau, tamowai se bado udiyedi hedehehede ya lapuidi meta teina tamowai ta Yelusalema unai laulau yabayababadi

udoi'udoi ye ginaulidi yom tamowai** kalidiyena. ¹⁴ Na taukaitalasang tauwoyaidi udiyedi gigibwali ye hai na ye laoma Damaseko bena hesamyena tauyogayogasaewa** maudoidi kabo ye haidi na ye toledi numatutugudu unai.” ¹⁵ Guiyau ye hedehedelau Ananiya unai ye wane, “Ku lau, matawuwuna ede yau yogu kaisunuwa tamowaina ede iya, kabo wasagu ta ye laei dagela tamowaidiyao yo yodi wasawasa udiyedi, yo hinage Isalaela tamowaidiyao udiyedi. ¹⁶ Na iya kabo ya hekita meta hesagu ta debanaena kabo ye kamkamna.”

¹⁷ Ede Ananiya ye lau Yuda yona numa unai ye mwala na nimana ye tolesaedi Saulo kewanaena na ye wane, “Kagu kaha Saulo! Guiyau Yesu, yom laoma wa unai ye taumasalaha kalimyena wa, iya ye hetamaligau ya laoma kalimwai ta, kabo matam ta se namwanamwa'uyo yo hinage Yaluwa Tabuna kabo ye hemwayaugo.” ¹⁸ Mahanana ne unai ginauli hesau kana kao doha yama konahidi Saulo matana wa udiyedi se bekuhai, na gonowana ye kaikewa'uyo. Ede ye tolo na ye babatiso. ¹⁹ Ye kaikai kabo yona bayao ye hai'uyoi.

Saulo Damaseko yo Yelusalema unai

Kabo Damaseko unai Yesu tauhemuliwatanina wa maidadi Saulo se miya mayadai hisa, ²⁰ na Saulo ye hetubu ye lauguguya sunago udiyedi ye wane, “Yesu meta iya Yaubada natuna.” ²¹ Taulapulapui maudoidi wa se siliyata yo se nuwapwanopwano na se wane, “Teina tamowai ta meta Yelusalema unai taukawamamohoi Yesu unai ye kabikabihenayaidi, yo hinage ye laoma inai bena Yesu

** **9:13:** Yom tamowai ne (siya ede ↑Guiyau yona tamowai) meta siya Yesu tauhemuliwatanina. Kulikuli mamohoina meta ↑tamowai tabudi. ** **9:14:** Hesamyena tauyogayogasaewa: Guiyau hesanaena tauyogayogasaewa meta hinage ta hedede ta wane, taukawamamohoi.

tauhemuliwatanina ye haidi na ye laedi taukaitalasang tauwoyaidi udiyedi.”²² Na Saulo yona guguya ye bayao ye lau, na ye hededehe masalahanamwanamwai meta Yesu iya Yaubada yona kaisunuwa tamowaina.** Ede Dios Damaseko unai taumiya wa nuwadiyao se pwanopwano na nige gonowana kalinana se bui.

²³ Saulo ye babawa huyalohaloha, na kabo Dios tamowadiyao se koitalaliu bena iya se koihemwaloi. ²⁴ Na iya yodi talaliu wasana ye lapui. Mayadai yo boniyai magai wa kedadiyao se kaikaikewaguidi bena unai kabo Saulo se unuhemwaloi. ²⁵ Ede boniyai hesau unai Saulo tauhemuliwatanina hekadiyo se hededelau Saulo unai bosaena ye gelu na magai wa ganana windona unai se hedalolodobiyei na ye dalahai ye lau Yelusalema.

²⁶ Saulo ye lage Yelusalema na ye kaipate bena ye lusae tauhemuliwatani wa udiyedi, iyamo se matausei matawuwuna ede nige se kawamamohoiyei meta iya tauhemuliwatani hesau. ²⁷ Na Banaba Saulo ye woyaiyama apostolo wa udiyedi yo ye hededehe masalaha kalidiyena meta Damaseko kedana unai Saulo Guiyau ye kita yo Guiyau ye hededelau Saulo unai. Yo hinage ye hededehe masalaha meta Damaseko unai Yesu hesanaena ye lauguguya ma nuwabayaona. ²⁸ Ede Saulo maiyadi se miya. Na Yelusalema magaina maudoina ye tauhetakikili, na Guiyau hesanaena ye laulauguguya. ²⁹ Yo hinage Dios hekadi taukalina Giliki maiyanao se haikawayagala. Na se koitalaliu bena se koihemwaloi. ³⁰ Na taukawamamohoi wa hedehede wa se lapui ede se woyai se laei Sisaliya na menai se hetamali ye lau yona magai Tasusi.

³¹ Kabo Yudeya, Galili yo Samaliya udiyedi ekalesiya meta nuwadiyao se talu na daumwaliyena se

** 9:22: Yaubada yona kaisunuwa tamowaina, iya meta Keliso kaniyona ede (↑Keliso).

miya. Yaubada yodi sunuma wa ye hebayaodi. Na Guiyau matausina unai se miya yo Yaluwa Tabuna ye henuwabayaodi, ede kadi boda wa ye laki ye lau.

Petelo Eneyasi ye henamwanamwa

³² Na Petelo ye taihile ye lau teha maudoina udiyedi taukawamamohoi ye kaitaumanaidi. Yona taihile wa unai ye lage magai hesau hesana Lida, unai Guiyau yona tamowai** ye kitadi. ³³ Na temenai tamowai hesau bunibunina ye lobai hesana ede Eneyasi. Bolimai haligigihaiyona (8) unai nige gonowana yona kabakeno ye pesagabaei. ³⁴ Petelo ye hededelau Eneyasi unai ye wane, “Yesu Keliso ye henamwanamwago. Ku tolo na yom kabakeno ne ku gwaugogoi.” Mahanana ne unai ye namwanamwa. ³⁵ Unai boda maudoidi Lida yo Salona udiyedi taumiya Eneyasi se kita ede se kawamamohoi Guiyau unai.

Petelo Dolekasi ye hetolo'uyoi boita unai

³⁶ Yopa unai tauhemuliwatani sinena hesau hesana ede Tabita (kalina Giliki unai ta wane Dolekasi).** Huyu maudoina yona laulau se namwa tamowai udiyedi yo taudehadeha ye sagukalilyedi. ³⁷ Na ye kasiyebwa ede ye boita. Na sinalena wa se deuli na se tole numa wa heisi helabuina bilina hesau unai. ³⁸ Lida meta Yopa dedekanaena. Na tauhemuliwatani wa wasa se lapui meta Petelo iya Lida unai, ede tatao labui se hetamalidi se lau Petelo unai se wane, “Ku laoma ta laumwamwayau!” ³⁹ Ede Petelo maiyadi se lau se lage meta se woyaei se sae

** **9:32:** Guiyau yona tamowai hededehemasalahana GLOSSARY unai ku hasili (↑Guiyau yona tamowai). ** **9:36:** Tabita meta kalina Alamaiki.

Tabita yo Dolekasi kaniyodi kesega, iya ede Dimdim unai ta hedede gazelle, meta suisui hesau taukaikailagau, na kana kao ye namwakalili, doha gouti lakilakina.

bili wa unai. Na wabuwabu hekadi Petelo se tolohetakikili na se doudou yo kadi kwama yo kaleko hekadi Dolekasi ye ginaulidi wa se hekita.

⁴⁰ Petelo maudoidi wa ye hetamalidi bili wa se pe-sagabaei, na ye tulibono yo ye tapwalolo. Kabo ye kaike-walau Dolekasi unai na ye wane, “Tabita, ku tolo!”, na sinebada wa matana ye helaladi na Petelo ye kita ede ye tolo na ye tuli. ⁴¹ Kabo Petelo ye kabilau nimana wa unai na ye kabihetolo, na taukawamamohoi yo wabuwabu wa ye yoganeidi se mwalae na se kita meta Dolekasi boita unai ye tolo'uyoko na ye mauli. ⁴² Yopa unai taumiya maudoidi wasa wa se lapui na tamowai se bado se kawamamohoi Guiyau unai. ⁴³ Na Petelo kabo Yopa unai ye miya, Simona yona numa unai. Simona kana paisowa ede suisui dahidiyao se kopadi na se mosedi iya ye he'a'adi yo ye kabinonohaidi.

10

Koniliyasi Petelo ye yoganei

¹ Sisaliya unai tamowai hesau hesana Koniliyasi. Iya meta Loma yodi tau'iyala bodana Italiya unai taulaoma kadi tanuwaga** hesau. ² Koniliyasi yo yona numa tamowaidiyao Yaubada se hekasisiyei ma nuwakohihaidi. Yona kaikainauya se lakikalili taudehadeha udiyedi, na ye tapwatapwalolo Yaubada unai. ³ Mayadai hesau meimeilahi yona tehaena** Koniliyasi yona nuwanuwatu unai Yaubada tautau hesau ye hemasalaha unai, meta Yaubada yona anelu hesau ye taumasalaha na ye wane,

** **10:1:** Kadi tanuwaga: Lausoiso hekadiyo udiyedi hinage ta hedede ta kuli, iya Loma yodi iyala taubagunaena tamowaina. Hesa hesau meta sentuliyo. Iya meta tau'iyala badodi 100 tauwoyaidi. (↑Loma yodi tau'iyala)

** **10:3:** Meimeilahi yona tehaena meta 3:00 PM. Iya ede Dius yodi huyatapwalolo mahanana (Apostolo 3:1 ku hasili).

“Koniliyasi!” ⁴ Na Koniliyasi ye kitalau anelu wa unai meta ye matausi na ye wane, “Guiyau, idohagi?” Anelu wa ye wane, “Yom kainauya taudehadeha udiyedi yo yom tapwalolo se hemala kabahenuhenuwaisini Yaubada matanaena. ⁵ Unai tatao hekadi ku hetamalidi se lau Yopa unai tamowai hesau hesana Simona Petelo se woyaiyama. ⁶ Iya maiyana heliyam Simona se miya. Simona hesauna ne meta suisui dahidi taupaisowaidi,** na yona numa meta gabwa dedekanaena.”

⁷ Anelu wa ye dalahai, kabo Koniliyasi yona tau'iyala tamowaina, iya meta tausaguina yo Yaubada tausunumaena hesau, yo hinage yona heyayai tauhaidi labui ye yoganeidi. ⁸ Saha se tubu wa yodi ye hedehedede na ye hetamalidi se lau Yopa.

Petelo tautau tabuna ye kita

⁹ Mayadai helabuina mayamayadailakiyena tatao wa Yopa se hanahanawui. Mahanana ne unai Petelo ye mwalaesae numa kewana ne unai** ye tapwalolo. ¹⁰ Na ye hasali ede ye kaibwada bena kana kai se mosei na ye kai. Kai wa se kabikabinonohai na Yaluwa Tabuna Petelo ye taukasini. ¹¹ Ede tautau tabuna ye kita meta galewa ye tasoke na ginauli hesau kana kao doha kabobo lakilakina isu hasi ne unai se kabi na se hedalolodobiyeiyama tanoubu ta hesabana. ¹² Luwana ne unai meta mwata yo manuwa yo hinage suisui kaekaediyao hasi kadi kao udoi'udo. ¹³ Na kalina hesau ye hededelau unai ye wane, “Petelo, ku tolo, suisui ta ku koihemwaloidi, ku ligadi na ku kaidi.” ¹⁴ Na Petelo ye wane, “Taba nige, Guiyau!

** **10:6:** Suisui dahidi taupaisowaidi: Simona kana paisowa wasana meta Apostolo 9:43 unai ku hasili. ** **10:9:** Numa kewana ne unai ye tapwalolo: Dius yodi numa kewadiyao meta tabatabadi. Huyana numa se ginauli meta hinage kana kaikope se ginauli dagelana unai ye lau ye sae numa kewana ne unai.

Yogu mauliyena sola nige suisui bidabidana yo siusiuna hesau ya kai.”** 15 Na kalina wa ye hedehedede'uyo ye wane, “Saha Yaubada ye he'a'adiko meta tabu ku kawayabayababaedi.” 16 Hedehedede wa ye tubu ma haiyona, na kabo kabobo wa se tabehai ye seuyo galewa.

17 Petelo sola ye nuwanuwatu tautau wa kaniyona ede saha, na Koniliyasi tamowai ye hetamalidi wa Simona yona numa se lobai ede se lage numa wa kawamatana unai. 18 Na se yogasae na se henamai se wane, “Simona hesana hesau ede Petelo teina numa ta unai ye miyamiya?”

19 Petelo sola ma nuwanuwatuna, na Yaluwa Tabuna ye hededelau unai ye wane, “Simona, tatao haiyona se wasewaseneigo. 20 Ku pesa ku dobi na tabu ku kitahinelidi, na maiyamwao kwa lau, matawuwuna ede yau ya hetamalidima.”

21 Petelo ye pesa ye dobi na ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamowai kwa wasewasenei wa, iya ede yau. Na saha hesabana kwa laoma?”

22 Se wane, “Iyala taubagunaena tamowaina Koniliyasi ye hetamaligai ka laoma hesabam. Iya meta tamowai namwanamwana Yaubada tauhekasisiyena, yo Dius tamowaidi maudoidi se kitahenamwakaliliyei. Yaubada yona anelu hesau ye hededelau Koniliyasi unai bena taba ye yoganego na ku lau yona numa unai, na bena saha ku hedededi na ye lapuidi.” 23 Ede Petelo tamowai wa ye yogaisinidi.

** 10:14: Suisui bidabidana yo siusiuna: Suisui bidabidadi yo siusuidi Petelo ye hetaladi ta, siya ede suisui Mose yona laugagayo unai ye laugagayoidi wa, nige gonowana Dius se kaikaidi. Na ena se kaidi, kabo se bida na nige gonowana se lau Numa Tabuna unai se taba'ohu. Suisui bidadi wa ede mwata, puwaka, yama nige konahidi, kumakala, kedewa, yo suisui hekadiyo hinage.

Petelo Koniliyasi ye kaitaumanai

Mala ye tom ede Petelo maiyadi se dalahai se lau, na Yopa unai taukawamamohoi hekadiyo se hemuliwatanidi. ²⁴ Na mayadai helabuina wa unai se lage Sisaliya. Na Koniliyasi kehanao yo kana kahao hekadiyo ye yoga-gogoidi na yona numa unai Petelo se nayanayai. ²⁵ Petelo ye lage ede Koniliyasi ye laoma ye hailobai, na ye tulibono yo ye taba'ohu Petelo unai. ²⁶ Na Petelo ye kabilau ye kabihetolo na ye wane, “Ku tolo, yau meta tamowai doha kowa.”

²⁷ Petelo maiyana Koniliyasi se hedehedede na se mwalai numa kalona wa unai meta bodalakilaki temenai. ²⁸ Na Petelo ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu kabina kwa katakalili kai Dius yoma laugagayo meta nige gonowana dagela tamowaidi ka kaitaumanaidi yo maiyama ka hebodakesega. Na Yaubada ye hekatagau meta tabu tamowai hesau ya kawayabayababaei. ²⁹ Unai huyana wasa ku hetamaliyama meta nige ya laukwatak-wata. Na bena ya henamaiyeigo matawuwuna saha to ku yoganeigau ya laoma ta.”

³⁰ Ede Koniliyasi ye wane, “Mayadai hasi se lauko huyana ne unai yogu numaena ya tapwatapwalolo meimeilahi yona tehaena, na makesega tamowai hesau kana kwama namanamalina ye taumasalaha matagu wa unai ye totolo ³¹ na ye wane, ‘Koniliyasi! Yom tapwalolo wa Yaubada ye lapuidi yo yom kaikainauya taudehadeha udiyedi wa ye kitadiko. ³² Unai tamowai hesau ku hetamali ye lau Yopa bena Simona hesana hesau ede Petelo ye woyaiyama. Iya ede ye miyamiya Simona suisui dahidi taupaisowaidi yona numa unai. Yona numa ne meta gabwa dedekanaena.’ ³³ Ede kalina ya hetamalimwamwayauyeiyawa hesabam, na ye namwakalili to ku laoma. Mahana te unai meta mau-

doimai Yaubada matanaena, na ginauli saha Guiyau ye hedededi kalimyena bena ku hedededi ka lapuidi.”

³⁴ Kabo Petelo ye hetubu ye hedehedede ye wane, “Mamohoi ya nuwatulobai meta Yaubada nige ye gadosisihineli. ³⁵ Teha udoi'udoi udiyedi tautaba'ohu

Yaubada unai yo yodi laulau se dudulai meta ye henuwadi.

³⁶ Wasa namwanamwana Yaubada ye hetamaliyama

Isalaela tamowaidiyao udiyedi wa kabina kwa katako, meta nuwadaumwali kedana ede Yesu Keliso. Iya meta tamowai maudoidi yodi guiyau. ³⁷ Yowane kabina kwa kata meta babatiso hedehededena ye hedehededei. Yo

yona huyalauhekata ye lau ye gehe mulina ne unai gin-

auli sahasaha se tubu Galili yo Yudeya maudoina unai hinage kabina kwa kata: ³⁸ Idohagi Yaubada Yesu Nasaleta

tamowaina ye hemwayau Yaluwa Tabuna yo gigibwali unai, yo idohagi Yesu ye takikili na laulau namwanamwadi

ye ginaulidi yo tamowai diyabolo yona gigibwali unai taुकamkamna wa ye henamwanamwadi, matawuwuna

Yaubada iya maiyana.

³⁹ Sahasaha ye ginaulidi Dius yodi tano yo Yelusalema unai tauhemahoiyedi ede kai. Se hekabasi kaiwaena **

na se koihemwaloi, ⁴⁰ na mayadai hehaiyonana unai Yaubada iya ye hetolo'uyoi boita unai na ye hetau-

masalaha. ⁴¹ Nige ye taumasalaha tamowai maudoidi udiyedi, na Yaubada yona kaisunuwa tamowaidiyao siya

se bom mo iya se kita yo se hemamohoiyei. Tamowaidiyao ede kai, yona tolo'uyo mulina ne unai iya maiyamai ka

numa yo ka kaikaigogoi. ⁴² Na ye hededelaoma bena ka lauguguya tamowai udiyedi yo bena ka hemamohoiyei

meta iya Yaubada yona kaisunuwa tamowaina bena tausi-lasilawa yo tauboiboita tauhinelidi yo tautolehekasadi.

** 10:39: Kaiwa ta iya ede sataulo, na Petelo ye hededehekahekasasi.

⁴³ Peloweta maudoidi se hededeheemasalaha meta Yesu taukawamamohoyeina maudoidi kabo yodi yababa ye nuwatugabaedi iya hesanaena.”

⁴⁴ Petelo sola ma hedehededena, na Yaluwa Tabuna ye taludobi wasa wa taulapuina maudoidi udiyedi. ⁴⁵ Dius tamowaidiyao siya taukawamamohoi Petelo maiyanao se laoma wa, siya se siliyata meta Yaubada yona kainauya Yaluwa Tabuna hinage ye inidobiyei dagela tamowaidi udiyedi, ⁴⁶ matawuwuna ede se lapui meta Yaluwa yona hekataena kalina udoi'udoï** udiyedi se hedehedede yo Yaubada se hedehedebasaei. Kabo Petelo ye hededelau yona hali Dius wa udiyedi ye wane, ⁴⁷ “Yaluwa Tabuna se haiyako gonogonowana doha kita. Unai nige gonowana tamowai hesau ye hededenuwahidi tabu babatiso waila unai se haihai.” ⁴⁸ Ede ye hedede se hebabatisoidi Yesu Keliso hesanaena. Na kabo Petelo se kaibwadai maiyadi se miya mayadai hisa.

11

Petelo yona paisowa wa ye hededeheemasalahadi Yelusalema unai

¹ Apostolo yo taukawamamohoi hekadi Yudeya unai taumiya wasa se lapui meta dagela tamowaidi hinage Yaubada wasana se hai. ² Na huyana Petelo ye seuyo Yelusalema meta taukawamamohoi hekadi, siya pelitome tauhaidi, maidadi Petelo se haikawayagala ³ se wane, “Kowa idohagi to ku lau dagela tamowaidiyao udiyedi na yodi numaena maidamwao kwa kaikai.”

⁴ Na Petelo ye hetubu ginauli maudoidi ye hededehe-masalahanamwanamwaedi kalidiyena, ye wane, ⁵ “Magai Yopa unai ya tapwatapwalolo na Yaluwa ye taukasinigau,

** **10:46:** Kalina udoi'udoï meta hinage gonowana ta bui kalina nige kabina se kata, iya ede kalina Yaluwa Tabuna ye moseidi.

ede tautau tabuna hesau ya kita. Ginauli lakilakina hesau ya kita kana kao doha kabobo lakilakina, isu hasi ne unai se kabi na galewa ne unai se hedadolodobiyeiyama kaliguwai. ⁶ Ya kitalau luwana ne unai meta suisui kaekaediyao hasi kadi kao udoi'udo, suisui kaikaikalasidiyao, yo hinage mwata yo manuwa ya kitadi. ⁷ Na kabo kalina hesau ya lapui ye hedehededelaoma ye wane, 'Petelo, ku tolo. Ku koihemwaloidi ku ligadi na ku kaidi.'

⁸ Ya hededebui ya wane, 'Taba nige, Guiyau! Yogu mauliyena sola nige suisui bidabidana yo siusiuna hesau ya kai.'

⁹ Kalina wa galewa ne unai ye hedehedede'uyo ye wane, 'Saha Yaubada ye he'a'adiko meta tabu ku kawayabayababaedi.' ¹⁰ Hedehedede wa ye tubu ma haiyona, na kabo kabobo wa se tabehai ye seuyo galewa.

¹¹ Mahanana ne unai tamowai haiyona Sisaliya unai se hetamalidima se laoma ee se lage yogu kabamiya numana wa unai. ¹² Na Yaluwa Tabuna ye hededelaoma kaliguyena bena tabu ya kitahinelidi na maiyaguwao ka lau. Na teina kada kahao haligigi-kesega ta hinage maidamaiyao ka lau, na taudi haiyona wa tauhetamalidima yona numa unai ka mwalae. ¹³ Na yomai ye hedehedede idohagi anelu hesau ye taumasalaha yona numa ne unai na ye wane, 'Kalina ku hetamali ye lau Yopa, Simona hesana hesau ede Petelo, iya bena ye laoma. ¹⁴ Iya kabo yom wasa ye leyawa, unai kabo kowa yo kam bodao maudoidi mauli kwa lobai.'

¹⁵ Ya hetubu ya hedehedede, na Yaluwa Tabuna ye taludobi udiyedi, doha huya bagubagunana unai ye laoma kalidawai wa. ¹⁶ Na kabo Guiyau yona hedehedede wa nuwaguyena ye sae, doha ye wane, 'Yowane waila unai ye hebahebabatiso, na komiu kabo Yaluwa Tabuna unai kwa babatiso.' *(Apostolo 1:5)* ¹⁷ Unai, ena Yaubada yona kainauya ye mosei dagela tamowaidiyao udiyedi doha ede

kita taukawamamohoi Guiyau Yesu Keliso unai, meta yau kaiteya na bena Yaubada yona paisowa ya gudugudui?”

¹⁸ Hedehedede wa se lapui meta yodi haikawayagala wa se hekaiyawasi, na Yaubada se hedebasaei se wane, “Ye masalaha meta Yaubada yona talam ye ginauli meta dagela tamowaidi hinage gonowana se nuwabui yo se maui.”

Ekalesiya Antiyoka unai

¹⁹ Huyana Setepano se hekalaweku mulina ne unai hewahewaiunu ye tubu, ede taukawamamohoi wa se hailauyedi. Na hekadi se lau Penisuya, hekadi Saipulusi, yo hekadi se lau Antiyoka, na Yesu wasana se duwai Dios mo udiyedi. ²⁰ Na hekadiyo, siya Saipulusi yo Sailini tamowaidiyao, se lau Antiyoka na se hetubu Giliki tamowaidiyao udiyedi hinage Guiyau Yesu wasana namwanamwana se lauguguyaei. ²¹ Guiyau yona gigibwali wa maiyadi, ede bodalakilaki se kawamamohoi yo se nuwabui Guiyau unai.

²² Saha ye tubu wasana wa ye lau ekalesiya Yelusalema unai se lapui. Ede Banaba se hetamali ye lau Antiyoka. ²³⁻²⁴ Iya meta tamowai namwanamwana. Yaluwa Tabuna iya ye hemwayau, yo yona sunuma ye bayao. Ye lage na ye kitalobaidi meta Yaubada ye hemauidiko, ede ye gwayuala na ye hededehebayaodi bena se tolobayao ma nuwakohihaidi. Na bodalakilaki se patulau Guiyau unai.

²⁵ Na Banaba ye lau Tasusi bena Saulo ye loyai, ²⁶ na ye lobai ede ye woyai se lau Antiyoka. Na bolimai kesega menai se miya na ekalesiya boda lakilakina maiyadiyao se koikoigogo na se hekatadi.

Na Antiyoka unai se hetubu kabo Guiyau tauhemuliwatanina hesadi se katai Kilistiyani.**

²⁷ Huyadi ne unai peloweta hekadiyo Yelusalema unai se dobima Antiyoka. ²⁸ Hesauna hesana Agabasi ye tolo na Yaluwa Tabuna yona gigibwaliyena ye hededenonohai meta hasahasali lakilakina kabo ye tubu Loma yodi kabaloina magaidiyao udiyedi. Hasahasali ne ye tubu meta Loma yodi wasawasa Kolodiyasi yona huyaloina unai. ²⁹⁻³⁰ Hasahasali huyana wa unai tauhemuliwatani Antiyoka unai yodi nuwatu se ginauli bena heledi taukawamamohoi Yudeya unai taumiya se saguidi. Na kesega kesega yona bayaoyena saha ye lobai meta yona kainauya ye tole. Kabo Banaba yo Saulo se hetamalidi na kainauya wa se bahelaei Yelusalema na se mosegabaei ekalesiya yodi tamowai lakilakidiyao udiyedi.

12

Anelu hesau Petelo ye woياهepesa numatutugudu unai

¹ Huyana ne unai Heloda wasawasa ekalesiya tamowaidiyao hekadiyo ye haidi bena kabo ye hekamkamnadi. ² Ye hededelau yona tau'iyala udiyedi na Yowane kana kaha Yamesi se koihemwaloi kelepa unai. ³ Ye kita meta saha ye ginauli wa Dius tamowaidiyao se kita-henamwa, ede hinage Petelo ye hai. Yona huyahaina meta Pwalawa nige Yistina henuwaisinina unai. ⁴ Na Petelo ye pai na ye tole numatutugudu unai. Na tau'iyala boda hasi ye hetolodi, yo udiyedi tatao hasi hasi, na iya se kitakita-hetete. Heloda yona nuwatu bena Taukiuli henuwaisinina mulina ne unai Petelo ye woياهepesa na ye helauhetala

** **11:26:** Kilistiyani meta kalina Giliki, na kaniyona ede Keliso tamowaina o Keliso tauhemuliwatanina, matawuwuna yodi laulau wa gonogonowana doha Keliso wa. Na kalina Saliba unai ta wane ↑ekalesiya.

boda matadiyena. ⁵ Unai Petelo numatutugudu unai ye miyamiya, na ekalesiya wa yona se tapwatapwalolo Yaubada unai ma nuwakohihaidi.

⁶ Sola nige lauhetala mayadaina ye lage, na boniyaina ne unai meta Petelo nimana labui ne seni udiyedi se paidi na iyala tamowaidiyao labui duwaduwalidiyena ye kenokeno, yo hinage iyala tamowaidiyao hekadi bili wa kedana se tologudui.

⁷ Makesga kabo Guiyau yona anelu ye taumasalaha, na mala ye sina bili wa unai. Anelu wa Petelo lisilisina ye koitagu na ye hanoi, ye wane, “Ku tolomwamwayau!” Ede Petelo nimana udiyedi seni wa se bekuhai. ⁸ Na anelu wa ye hededelau unai ye wane, “Kam dagilolo me ku paimomosi yo kam buti ku likwadi!” Na Petelo ye ginawulwatanidi. Kabo anelu wa ye wane, “Kam kwama ku likwa, na ku hemuliwatanigau.” ⁹ Petelo anelu wa ye hemuliwatani na numatutugudu wa se pesagabaei. Na saha ye tubutubu wa yona nuwatu bena tautaugaibu ye kita, na nige mamohoina. ¹⁰ Na keda bagubagunana yo helabuina tautologuidi wa se laugabaedi ede keda ye lau magari wa meta kedaguduna bayabayaona unai se lage. Na ye bom ye tasoke ede se pesa na se sigilau, kabo anelu wa ye tauwadam.

¹¹ Kabo saha ye tubu wa Petelo nuwana wa unai ye sae, na ye wane, “Kabo ya nuwatulobai meta mamohoi Guiyau yona anelu ye hetamaliyama na ye gilihaigau Heloda yona gigibwali yo Dius tamowaidiyao yodi nuwatu yababadi maudoidi udiyedi.”

¹² Mulina ne unai ede ye lau Yowane sinana Maliya yona numa unai. Yowane hesana hesau se katai Maleko. Na numa wa unai bodalakilaki se lagegogoi na se tapwatapwalolo. ¹³ Petelo numa ganana guduna wa unai ye koikoi ede heyayai tauhaina sinena hesau hesana Loda

ye lau keda wa unai na ye henamai ye wane, “Kowa kaiteya?” ¹⁴ Na Petelo kalinana wa ye lapulobai meta ye gwaualakalili. Yona gwaualamuyomuyou wa debanaena ede nuwana ye luluhi na keda wa nige ye soke, na ye heloi ye uyo tamowai hekadi wa yodi ye hedehedede ye wane, “Petelo ede dagela ne unai!”

¹⁵ Na se hededelau waihiu wa unai se wane, “Ku yauyaulekalili!” Na iyamo ye hedehedede'uyo ye wane, “Ya hededemamohoi!” Kabo se wane, “Nuwana Petelo yona anelu meta.”

¹⁶ Na Petelo sola ma koikoina. Keda wa se soke ede iya se kita meta se siliyata. ¹⁷ Na Petelo nimana ye lausini ede se mwanou. Na kabo yodi ye hedehedede idohagi Guiyau yona woyawoyahepesana numatutugudu wa unai. Na ye wane, “Saha ye tubu ta bena Yamesi** yo kada kahao hekadiyo yodi kwa hedehedede.” Na kabo ye dalahai ye lau teha hesau.

¹⁸ Mala ye tom meta nuwapwanopwano lakilakina tau'iyala tamowaidiyao wa udiyedi matawuwuna Petelo unai saha ye tubu wa nige kabina se kata. ¹⁹ Na Heloda ye hedede meta se loyanamwanamwaei, iyamo nige gonowana Petelo se lobai. Unai taukitakitahetetena wa ye henamaibuibuidi, na ye hedede meta kabo se koi-hemwaloidi.

Heloda yona boita

Muliyena Heloda Yudeya ye laugabaei ye lau Sisaliya unai ye miya.

²⁰ Heloda meta Taiya yo Sidona tamowaidiyao ye koikoipilyedi. Na magari labui wa tamowaidiyao se hebodakesega na se kaipate bena Heloda se kita na se kaibwadai bena nuwadaumwali unai se miya, matawuwuna

** 12:17: Yamesi ta, iya Yesu kana kaha mamohoina.

kadi kai wa iya yona kabaloina unai se laolaoma. Na se lau Heloda yona taupaisowa lakilakina Balastasi se kita ede ye saguidi na mayadai ye tole kabo se lau wasawasa wa se kita.

²¹ Yodi kaisunuwa mayadaina wa unai Heloda kana kwama wasawasadi ye likwadi na yona kabatuli unai ye tuli, na ye hedehedelau magai labui wa tamowaidiyao udiyedi. ²² Kabo kalinalakilakiyena se hededeyogayogahi se wane, “Teina ta meta yaubada hesau, na nige tamowaigaibu!” ²³ Mahanana ne unai Guiyau yona anelu Heloda ye koiheguli na mwatamwata se kai na ye mwaloi, matawuwuna nige Yaubada ye hekasisiyei.

²⁴ Na huya maudoina Yaubada wasana wa ye laki ye lau.

²⁵ Banaba yo Saulo yodi paisowa Yelusalema unai ye gehe ede maiyadi Yowane hesana hesau Maleko se uyo Antiyoka.

13

Banaba yo Saulo se hetamalidi se lau

¹ Antiyoka unai ekalesiya luwadi wa unai peloweta yo taulauhekata hekadiyo:

Banaba,

Saulo,

Simiyona, iya se katai Duba, **

Lusiyasi Sailini tamowaina,

yo Manaen, iya Heloda wasawasa maiyana se tubusae.

² Huyana se tabataba'ohu Guiyau unai yo se kaikai-hudi meta Yaluwa Tabuna ye wane, “Yogu kaisunuwa tamowaidiyao Banaba yo Saulo kwa hetamalidi se lau na yogu paisowa ya moseidiko wa se ginauli.” ³ Se kaihudi yo

** **13:1:** Duba: Dimdim bukadi hesa ta se kuli Niger, kaniyona ede duba. Unai hesana se tole Duba. Nuwana Simiyona dahina ye duba.

yodi se tapwalolo na nimadi se tolesaedi taudi labui wa udiyedi na se hetamalidi se lau.

Saipulusi unai

⁴ Yaluwa Tabuna Banaba yo Saulo ye hetamalidi ede se dalahai se dobi Selusiya na se gelu se lau Saipulusi bwanabwanaluwana unai. ⁵ Na Yowane** meta maiyadi na yodi paisowaena ye saguidi. Se lage Saipulusi magaina hesau hesana Salamisi, na Yaubada wasana se wasaduwaiyei Dius yodi sunago udiyedi.

⁶ Taudi haiyona wa kabo bwanabwanaluwa maudoina se tauhetakikili ye lau ee se lage Paposi.** Temenai meta Dius tamowaina hesau se lobai hesana ede Bala-Yesu. Iya meta taukobakoba yo pelowetalupolupo, ⁷ yo hinage gabana Segiusi Paulo maiyana se miya. Gabana wa iya tausonoga hesau. Ye henuwa bena Yaubada wasana ye lapui, unai yona taupaisowa hesau ye hetamali ye lau Banaba yo Saulo hesabadi. ⁸ Na Elimasi – hesa te meta Bala-Yesu hesana kalina Giliki unai, kaniyona ede taukobakoba – ye hededeguduguidi yo ye kaipate bena gabana ye hekaiyawasi tabu Yesu ye kawamamohoiyei. ⁹ Na Saulo, meta kalina Giliki unai hesana ede Paulo, Yaluwa Tabuna iya ye hemwayau ede ye kaikewadudulai Elimasi unai na ye wane, ¹⁰ “Kowa diyabolo natuna, yo laulauludulai maudoidi tauhewaiunudi. Laulaulupolupo maudoidi kalimyena se mwayau. Idohagi to nige ku kaiyawasi na Guiyau yona nuwatu dudulaidi ku toletolebuidi? ¹¹ Unai Guiyau kabo ye hekamkamnago, na matam ne ye hegibudi mahana kubwakubwa, meta nige gonowana mahana dawayana ku kita.” Mahanana ne unai matana se kamumu nige gonowana saha hesau ye kita,

** 13:5: Yowane hesana hesau meta Maleko, Apostolo 12:12 unai ku hasili.

** 13:6: Paposi magaina meta Saipulusi bwanabwanaluwana tehadobina ne unai.

na ye kabikabidada taba tamowai hesau ye kabilobai to nimana ne unai ye kabi na ye woyai.

¹² Na gabana wa ye nokokalili Guiyau hedehehedena wa unai, na saha ye tubu wa ye kita, ede ye kawamamohoi.

Antiyoka Pisidiya magaina unai

¹³ Paulo ma kana kahao Paposi unai se gelu se lau Pega Pampiliya unai. Menai, Yowane Maleko ye laugabaedi na ye uyo Yelusalema. ¹⁴ Na Banaba yo Paulo Pega unai se dalahai na se luwu se sae Antiyoka Pisidiya magaina hesau unai. Na Sabatiyena kabo se mwalae Antiyoka yodi sunago unai na se tuli. ¹⁵ Na tamowai hekadiyo se tolo na Mose yona laugagayo yo peloweta yodi buka se hasilidi ye gehe ede sunago wa babadadi wa yodi taupaisowa se hetamali ye lau Paulo yo Banaba udiyedi na ye wane, “Kama kahao, ena yomi hedehehaisagusagu hesau tatao ta udiyedi, gonowana kabo kwa hedehehede.”

¹⁶ Unai Paulo ye tolo na nimana ye lausini na kabo ye hedehehede ye wane, “Isalaela tamowaidiyao yo komiu dagela tamowaidiyao Yaubada tauhekasisiyeina, kwa lapulapui. ¹⁷ Kita Isalaela tamowaidiyao yoda Yaubada, iya tamadao** ye kaisunuwaidi. Na huyana kadi isimulitao siya laolaoma Aikupito unai, Yaubada ye kitahetetedi ede kadi boda ye tadada. Na yona gigibwaliyena Aikupito unai ye woyahepesadi ¹⁸ na bolimai 40 balabala wa unai yodi laulau yabayababadi ye nuwakasinidi. ¹⁹ Kanana unai meta basileiya haligigi-labui tamowaidiyao ye unuhemwaloidi na yodi tano ye mosei yona tamowai wa udiyedi. ²⁰ Saha se tubutubu ta meta bolimai badona 450.

** **13:17:** Tamadao ne kaniyona ede kada kulutubu, siya ede Abelahama yo Isako yo Yakobo ma natunao wa.

Mulina ne unai kabo Yaubada yodi tautolehedudulai** ye mosedi ye lau ee Samuwela yona huyapeloweta. ²¹ Na kabo se kaibwada bena yodi wasawasa, ede Yaubada Saulo ye mosedi, Kisa natuna, iya meta Beniyamina kana isimulita hesau, na ye woyaidi bolimai 40,** ²² kabo Yaubada Saulo ye haigabaei. Mulina ne unai Dawida ye kaisunuwaei ye hemala yodi wasawasa. Yaubada Dawida ye hededehemasalaha ye wane, 'Ya kita meta Dawida Yese natuna iya tamowai namwanamwana yau ya henuwa ede. Yogu nuwatu maudoidi kabo ye ginaulidi.'

²³ Dawida kana isimulita hesau Yaubada ye kaisunuwai bena Isalaela taugilihaidi, iya ede Yesu. Teina unai Yaubada yona hededehe sunuma ye hemamohoiyei.

²⁴ Sola nige Yesu ye laoma na Yowane Babatiso ye lauguguya Isalaela tamowaidiyao udiyedi bena se nuwabui yo se babatiso. ²⁵ Na huyana Yowane yona paisowa yona paisowa bena ye gehe kabo ye wane, 'Yomi nuwatu bena yau kaiteya? Yau nige tamowaina kwa nayanayai'usei wa.** Na iya meta muliguyena kabo ye laoma, na yau nige gonowagu taba kana buti mainadi ya yailidi.'**

²⁶ Kagu kahao, komiu Abelahama natunao yo hinage komiu dagela tamowaidiyao Yaubada unai tautaba'ohu, bena kwa lapulapui, kabihemauli wasana ta meta ye laoma kita kalidawai. ²⁷ Tamowai maudoidi Yelusalema unai taumiya yo yodi tauwoyawoya nige se nuwatulobai meta Yesu ede Yaubada yona kaisunuwa tamowaina, na

** **13:20:** Tautolehedudulai ne wasadi ta hasili Tautolehedudulai bukadi unai. Siya meta Isalaela yodi tauwoyawoya Yosua yona boita mulina ne unai na ye lau ee Samuwela yona huyapeloweta. ** **13:21:** Saulo wasana ta hasili 1 Samuwela 8 unai ye hetubu ye lau ee 2 Samuwela 1.

** **13:25:** Tamowaina Yowane ye hetala ta iya ede Keliso Isalaela tamowaidi se nayanayai'usei wa. ** **13:25:** Yowane yona hedehede ta meta hinage Maleko 1:7 unai ku hasili.

iyamo peloweta yodi hedehedede Sabati kesega kesega udiyedi se hasihasilidi wa se hemamohoyedi na iya se hegilu yo se hekamkamna. ²⁸ Nige kana mata hesau se lobai kabo unai se unui, na iyamo se kaibwada Pilato unai taba Yesu ye talamgabaei na ye boita. ²⁹ Yesu hedehededenena maudoidi peloweta se kulidi wa se hemamohoihegehedi, kabo sataulo unai se haigabaei na se tole bwayabwayaena. ³⁰ Na boita unai Yaubada Yesu ye hetolo'uyoi ³¹ na mayadai 40** solasoladi ne unai ye tautauasalaha kaiteyadi iya maiyanao Galili unai tausaema Yelusalema wa udiyedi. Unai siya tauhemamohoina ede kada boda Isalaela udiyedi.

³² Na kai yoma laoma inai meta wasa namwanamwana ta ka leyawa kalimiuyena: Yaubada yona hededehe-sunuma kama kulutubu udiyedi wa ³³ ye hemamohoyei kadi isimulita kita kalidaena meta Yesu ye hetolo'uyoi boita unai. Doha Same helabuina unai se kuli, 'Kowa yau natugu,

mayadai ta unai ya hemala tamam.' (Same 2:7)

³⁴ Yaubada yona hededehe-sunuma meta boita unai kabo ye tolo'uyo nige gonowana ye pwasa bwayabwayaena. Hedehedede ta buka tabuna unai ye hededeyako, ye wane, 'Yogu henamwa tabudiyao yo mamohoidiyao ya hededehe-sunumadi Dawida unai wa kabo ya lediwa kalimiuyena.' (Aisaiya 55:3)

³⁵ Na Same hesau unai ye hemasalaha ye wane, 'Nige gonowana yom tamowai tabuna ye pwasa bwayabwayaena.' (Same 16:10)

** 13:31: Mayadai 40: Kalina Giliki unai se kuli mayadai se bado, na mayadai lohadi ka kulihemasalaha na tabu ta nuwapwanopwano. Mayadai lohadi meta Apostolo 1:3 unai ta hasili ede mayadai wa badodi 40.

³⁶ Teina ta meta nige Dawida hedehededena, matawuwuna ede Dawida yona huyaena Yaubada yona nuwatu maudoina ye ginauli ye gehe kabo ye boita, na kana kulutubu bwayabwayadi unai se tole na tauna wa ye pwasa. ³⁷ Na tamowai Yaubada ye hetolo'uyoi boita unai wa, iya tauna nige ye pwasa.

³⁸ Unai, kagu kahao, ya henuwa bena kabina kwa kata meta Yesu debanaena ka wasaduwaiyei kalimiuyena meta Yaubada yababa ye nuwatugabaedi. ³⁹ Mose yona laugagayo nige gonowana yoda yababa ye haigabaedi. Na kaiteyadi se kawamamohoi iya unai meta se dudulai na nige kabahegiludi hesau. ⁴⁰ Unai, bena kwa kitakitanimwanamwa saha peloweta se hedehededei wa tabu se tubu kalimiuyena:

⁴¹ 'Komiu tautalatalawasi, kwa kitanamwanamwa, kabo kwa siliyata na kwa boita, matawuwuna yomi huyaena kabo ya hekamkamnagomiu, na taba tamowai hesau yogu nuwatu ta ye hededehe-masalaha kalimiuyena, meta nige gonowana kwa kawamamohoiyei.'”
(*Habakuku 1:5*)

⁴² Sunago wa unai Paulo yo Banaba se dahadahalai na tamowai wa se wane, “Ka henuwa bena Sabati hesau taba kwa uyoma hedehedede ta hekadiyo kwa hedede'uyoidi.”

⁴³ Koigogo wa ye gehe kabo Dius bodadiyao yo dagela tamowaidiyao Yaubada taukawamamohoiyena maiyaidiyao se lau. Na Paulo yo Banaba boda wa se nuwakoidi bena Yaubada yona kabinamwa unai se miyakesegai.

⁴⁴ Sabati hesau unai magai wa bodana se lagegogoi bena Guiyau wasana se lapui, na hisahisadi mo se miyasuwala.

⁴⁵ Huyana Dius tamowaidiyao boda wa se kitadi meta se kaikalomagigili na Paulo se hededeheyababa yo saha ye hedede wa se kawalupolupoei.

⁴⁶ Na Paulo yo Banaba se hedehedede bayao se wane, “Komiu Dius tamowaidiyao, ye namwa mo Yaubada wasana namwanamwana ta yomiu ka hedehedede baguna. Iyamo nige kwa henuwa, na kwa bom kwa toledobiyei'uyoigomiu na mauli nige kana siga kwa laukwatak-wataei. Unai kabo ka lau dagela tamowaidiyao udiyedi.
⁴⁷ Matawuwuna Guiyau yoma ye hedehedede ko ye wane, ‘Ya tolego dagela tamowaidiyao yodi dawaya,

kalimiyena kabo tanoubu tehana maudoina mauli nige kana siga se lobai.’ ” *(Aisaiya 49:6)*

⁴⁸ Dagela tamowaidiyao hedehedede wa se lapui meta se gwayuwa yo Yaubada kalinana wa se nokoei yo se kawanamwanamwaei. Na kaiteyadi Yaubada ye kaisunuwaidi bena mauli nige kana siga tauhaina, meta siya se kawamamohoi.

⁴⁹ Na Yaubada wasana wa Antiyoka tehana maudoina ye hetakikili. ⁵⁰ Na Dius tamowaidiyao wa se tolo ede magari wa unai sinesinebadao saesaedi Yaubada tausunumaena yo magari wa babadadiyao se henuwasaedi na Paulo yo Banaba se hekamkamnadi na se hetamalidi magari wa tehana maudoina se laugabaei. ⁵¹ Ede Paulo yo Banaba kaedi mukalidi se koinihinihiyedi,** na magari wa se laugabaei se lau Ikoniya. ⁵² Na Antiyoka Pisidiya magari unai tauhemuliwatani wa Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi yo se gwayualakalili.

14

Ikoniya unai

¹ Ikoniya unai hinage Paulo yo Banaba se lau Dius yodi sunago unai na yodi hedehedede wa se namwakalili,

** **13:51:** Kaedi mukalidi se koinihinihiyedi, iya ede hekihekinoi meta magari wa tamowaidiyao Yaubada wasana nige se henuwa, na giluna maudoina ede se bom kalidiyena.

ede Dius yo dagela tamowaidiyao** meta bodalakilaki se kawamamohoi. ² Na Dius hekadiyo wa, siya nige taukawamamohoi Yesu unai, kabo se tolo na magari unai taumiya tamowaidi nige se sunuma Yaubada unai meta se henuwasaedi na taukawamamohoi Yesu unai wa se koipilyedi. ³ Na apostolo wa menai se bawa huyalohaloha na Guiyau wasana se duwai ma nuwabayaodi. Na Guiyau yona kabinamwa wasana wa ye hemamohoiyei meta gigibwali ye mosei udiyedi na laulau gigigigibwalidi se ginaulidi. ⁴ Na Ikoniya tamowaidiyao maudoidi wa se bom se hebodalabuiyedi, ede hekadi se lau Dius na hekadi se lau apostolo wa udiyedi. ⁵ Na dagela tamowaidiyao hekadi yo Dius tamowaidiyao yodi tauwoyawoya maiyaidiyao nuwatu se ginauli bena Paulo yo Banaba se hekamkamnadi yo se hekalawekudi. ⁶ Na taudi labui yodi koitalaliu wa wasana se lapui ede se wasabu se lau Likeoniya magaidiyao Listila yo Debi udiyedi. Na magaidiyao wa maudoina se tauhetakikili ⁷ na wasa namwanamwana se laulauguguyai.

Listila yo Debi udiyedi

⁸ Na Listila unai tamowai hesau sinana ye labasi meta kaeyabayababana nige gonowana ye laulau. ⁹ Ye tutuli na ye lapulapui Paulo yona lauguguya wa unai. Paulo ye kitalau unai ede ye kitalobai meta Yesu ye sunumaei gonowana kabo ye henamwanamwa. ¹⁰ Na kalinalakilakiyena ye hededelau unai ye wane, “Ku tolo!” Ede tamowai wa ye tolomwamwayau na ye hetubu ye laulau.

¹¹ Paulo saha ye ginauli wa boda wa se kita meta se yogahi na kalina Likeoniya unai se hedehedede se wane, “Yoda yaubadao wa se hemala doha tamowaimolosi na se

** **14:1:** Dagela tamowaidiyao ta siya meta nige Dius tamowaidi, na iyamo siya Yaubada taukawamamohoiyena na sunago unai se tapwatwapalolo.

dobima kalidaena!” ¹² Banaba hesana se tole Suus,** na Paulo Hemesi,** matawuwuna ede iya meta tauhedehede. ¹³ Suus yona Numa Tabuna meta magari wa ganana dagelana ne unai. Yona taukaitalam bulumakau ye woyaidima yo pasa heiheigogoidiyao ye baheidima magari wa kawamatana unai na boda wa maiyanao se henuwa bena yodi kaitalam se ginaulidi apostolo wa udiyedi.

¹⁴ Apostolo labui Banaba yo Paulo yodi nuwatu wa wasana se lapui kabo yodi kaleko se pulisidi na se heloi se dobi ede se lulau boda wa udiyedi na se yogahi se wane, ¹⁵ “Kama bodao, idohagi to doha teina kwa ginauli? Kai meta tamowaigaibu doha komiu. Na wasa namwanamwana ka leyama yo ka hededelaowa bena yomi laulau nige kaniyodi ta kwa tolehesuwaladi na kwa nuwabui Yaubada maumaulina unai. Galewa yo tanoubu yo gabwa yo hinage ginauli maudoidi udiyedi se bawa, ginauli maudoidi ta tauginaulidi ede iya. ¹⁶ Beyabeyana meta boda maudoina ye kabigabaedi na se bom nuwadi se lauwatanidi. ¹⁷ Na iyamo kabahemasalahana tanoubu ta unai, meta yona kabinamwa ye hekitada, iya ede galewa ne unai nabu ye hetaluyama na yomi koya ye hekinidi, yo kai ye haidiwa na nuwamiu ye henamwadi.” ¹⁸ Hedehedede ta udiyedi se kaipatebayaokalili boda wa udiyedi, ede se hekaiyawasidi tabu se kaikaitalamsamlau kalidiyena.

¹⁹ Kabo Dius tamowaidiyao hekadi Antiyoka yo Ikoniya unai se laoma ede boda wa se nuwakoidi na Paulo se hekalaweku, na yodi nuwatu bena ye boitako, ede magari wa unai se niulihepesa se lae dagela. ²⁰ Na tauhemuliwatani wa se laoma Paulo se tolohetakikili, na ye tolo ede

** **14:12:** Suus meta Giliki yodi yaubada saesaena hesana. Dimdim unai hesana se kuli Zeus. ** **14:12:** Hemesi meta Giliki yodi yaubada hesau hesana. Iya kana paisowa ede tautauwasa.

ye uyo magari wa unai. Mala ye tom kabo Paulo yo Banaba se lau Debi.

Paulo yo Banaba se uyo yodi kadau kabahetubuna magari wa unai

²¹ Debi unai Paulo yo Banaba wasa namwanamwana se lauguguyaei, na tauhemuliwatani bodalakilaki se haidi. Na mulina ne unai se uyo Listila, Ikoniya yo Antiyoka teha Pisidiya unai ²² na magari maudoidi udiyedi tauhemuliwatani wa se hededehebayaodi bena yodi sunuma se tolekesegai Yaubada unai, se wane, “Pilipili yo yababa udoi'udoi udiyedi ta kamkamna, na kabo ta lusae Yaubada yona basileiya unai.” ²³ Na kabo dubu kesega kesega udiyedi Guiyau tausunumaena tamowaidiyao hekadi se kaisunuwaidi yodi tauwoyawoya, na se kaihudi yo yodi se tapwalolo Guiyau unai kabo ye kitahetetedi. ²⁴ Kabo Pisidiya se laugabaei se uyo Pampiliya. ²⁵ Wasa namwanamwana wa Pega unai se lauguguyaei na kabo se lau Ataliya.

²⁶ Ataliya unai se gelu se seuyo Antiyoka teha Siliya magari wa. Huyana Antiyoka unai yodi kadau wa se hetubu meta ekalesiya tauwoyaidi Paulo yo Banaba yodi se tapwalolo Yaubada unai bena kabo ye kitahetetedi na kabo se lau paisowa wa se ginauli, ye lau ye gehe ede se seuyoma.

²⁷ Se lage Antiyoka unai, kabo ekalesiya bodadi wa se yogagogoidima na paisowa maudoidi Yaubada yona gigibwaliyena se ginaulidi wa se hededehemasalahadi, yo idohagi sunuma kedana ye soke dagela tamowaidiyao udiyedi na se kawamamohoi. ²⁸ Na menai tauhemuliwatani wa maiyaidiyao se miya huyalohaloha.

15

Dubu babadadiyao se koigogo Yelusalema unai

¹ Paulo yo Banaba sola Antiyoka unai na tamowai hekadi Yudeya unai se laoma na se hetubu se lauhekata ekalesiya wa udiyedi se wane, “Nige gonowana Yaubada ye gilihagomiu kana siga pelitome kwa hai Mose yona kabikabi unai.” ² Na yodi lauhekata wa unai Paulo yo Banaba tamowai wa maiyadiyao se haikawayagalakalili. Debanaena ekalesiya Antiyoka unai Paulo yo Banaba maiyadiyao taukawamamohoi hekadiyo se kaisunuwaidi bena se lau Yelusalema apostolo yo tamowai lakilakidiyao se henamaiyedi.

³ Dubu wa ye hetamalidi se lau Yelusalema ede yodi lau ne unai Penisiya yo Samaliya magaidiyao udiyedi ekalesiya yodi se hedehedede meta dagela tamowaidiyao se nuwabui. Na wasa wa se lapui ede se gwayualakalili.

⁴ Huyana se lage Yelusalema kabo dubu tamowaidiyao, apostolo yo tamowai lakilakidi se hailobaidi, na paisowa maudoidi Yaubada yona gigibwaliyena se ginaulidi wa se hededehemasalahadi. ⁵ Kabo taukawamamohoi hekadi, siya Paliseya kadi boda, se tolo na se wane, “Dagela tamowaidi ne taba se pelitome yo Mose yona laugagayo se miyawatanidi.”

⁶ Ede apostolo yo tamowai lakilakidiyao se lagegogoi na pilipili wa se hetalahedudulai. ⁷ Se hedehedede huyalohalo, na kabo Petelo ye tolo ede ye wane, “Kagu kahao, kabina kwa kata meta luwamiu ne unai beyabeyana Yaubada ye kaisunuwaigau kabo dagela tamowaidiyao udiyedi wasa namwanamwana ya lauguguyaei se lapui na se kawamamohoi. ⁸ Yaubada, iya tamowai nuwadiyao kabidi taukata, meta dagela tamowaidi ye haidi na Yaluwa Tabuna ye mosedi gonogonowana doha ye leyama kita kalidaena. ⁹ Iya nige ye hinelidi, siya yo kita gonogonowada. Na yodi sunuma debanaena nuwadi ye deulihhe'a'adi. ¹⁰ Unai, idohagi to Yaubada kwa laukita na bena

tauhemuliwatani ne Mose yona laugagayo polohena kwa hebaheidi? Taba nige! Polohe ta kada kulutubu yo kita nige gonowada ta bahei. ¹¹ Na ta kawamamohoi meta yoda Guiyau Yesu yona kabinamwa unai maui ta lobai, gonogonowana doha siya.”

¹² Kabo boda wa se mwanou na se lapulapui Paulo yo Banaba udiyedi na se hedehegede idohagi Yaubada yona gigibwali unai laulau gigigigibwalidi hekihekinoidi se ginaulidi dagela tamowaidiyao udiyedi. ¹³ Se hedehegedegehe ede Yamesi ye tolo na ye wane, “Kagu kahao, kwa lapulapui. ¹⁴ Simiyona^{**} ye hededehemasalahayako idohagi Yaubada huya bagubagunana unai dagela tamowaidiyao ye nuwatuidi na udiyedi hekadi ye haidi yona tamowai. ¹⁵ Na Petelo yona hedehegede ta meta peloweta yodi hedehegede unai se hemamohoiyei, doha se kulinonohaiyako se wane:

¹⁶ ‘Muliyena kabo ya uyoma Dawida yona numa ye guli wa ya hetolo'uyoi.

Ye tatagwaligwali wa kabo ya ginauli yo ya hebayao'uyoi.

¹⁷ Debanaena kabo tamowai hekadiyo bena Guiyau se loyai,
yo dagela tamowaidiyao kaiteyadi hesagu ya mosedi bena Guiyau se wasenei.

Teina ta meta Guiyau kalinana. Iya ginauli maudoidi ta tauginaulidi,

¹⁸ doha ye hededehemasalahadiko nabada wa unai.’”
(*Amosi 5:11, Aisaiya 45:21*)

¹⁹ Na Yamesi yona hedehegede wa ye tubei ye wane, “Unai yogu hineli ede teina: Dagela tamowaidiyao se nuwabui

^{**} **15:14:** Simiyona meta Petelo hesana bagubagunana Simona (Mataiyo 4:18) na Yamesi ye katai kalina Hebelu o Alamaiki unai. Na Loma kalinadiyena se katai Simona.

Yaubada unai, tabu ta henuwapilipilidi Mose yona laugagayo maudoina unai. ²⁰ Na taba ta kulikulilau udiyedi bena laugagayo hisahisadi mo se lauwatanidi, meta tabu koitau kaitalasamdi kaidiyao se kaikaidi kaniyona ede kai bikibikidi, ganaganawali** tabu se miyamiyaedi, ena suisui gadona se sipwakiki na ye mwaloi meta tabu se kaikai, yo suisui kwasinadiyao tabu se numanumadi. ²¹ Ye namwa mo laugagayo ta se lauwatanidi, matawuwuna ede huya bagubagunana unai ye laoma yoda huya ta unai Sabati kesega kesega Mose yona laugagayo se hasihisali yo se lauguguyaei magai maudoidi yodi sunago udiyedi.”

Dubu babadadiyao wasa se kulilaei Antiyoka

²² Kabo apostolo yo tamowai lakilakidiyao maiyadiyao dubu maudoina wa se hineli bena se bom yodi tamowai hekadi se kaisunuwaidi na se hetamalidi maiyadi Paulo yo Banaba se lau Antiyoka. Tamowai labui se kaisunuwaidi ede Yudasi (hesana hesau ede Basabasi) yo Sailasi, siya meta tauwoyawoya taukawamamohoi luwadiyena. ²³ Na leta se kuli na se mosei udiyedi, se wane,

“Kai kami kahao apostolo yo tamowai lakilakidiyao yomiu ka kulikuli.

Yoma lautoki ka leyawa dagela tamowaidi tausunuma Antiyoka, Siliya yo Silisiya udiyedi taumiya kalimiuyena.

²⁴ Ka lapui meta tamowai hekadiyo kalimaiyena se laowa na yodi hedehedede wa unai nuwamiu se hepilipilidi. Tamowai ne kai nige ka hetamalidiwa, na se bom yodi nuwatuyena se laowa. ²⁵ Unai maudoimai yoma

** **15:20:** Ganawali: Hedehedede ta meta laulau labui ye sumagogoidi: Ena maitawasola ye lau nige mwanena unai, yo ena hewali yo hasala nige tawatawasoladi se kenokesega (↑Ganawali).

talam ka ginauli na tamowai hekadiyo ka kaisunuwaidi na ka hetamalidiwa yoma gadosisi tamowaidiyao Banaba yo Paulo maiyadiyao. ²⁶ Taudi labui ta yodi mauli se talamgabaei yoda Guiyau Yesu Keliso yona paisowa debanaena. ²⁷ Yoma kaisunuwa tamowaidiyao ede Yudasasi yo Sailasi. Ka hetamalidiwa kabo kawadiyena wasa ka kulikuli ta hedehededena yomiu se hedehedede. ²⁸ Yaluwa Tabuna yona nuwatu yo kai yoma nuwatu meta tabu polohe hagahagadi ka hebahebaheigomiu, na ye namwa mo taba laugagayo lakilakidiyao kwa miyawatanidi: ²⁹ Tabu koitau kaitalasamdi kaidiyao kwa kaikaidi; tabu suisui kwasinadiyao kwa numanumadi; tabu suisui gadona se sipwakiki na ye mwalo kwa kaikai; yo tabu kwa ganaganawali.** Taba laugagayo ta kwa miyawatanidi meta ye namwa. Kaiyoni.”

³⁰ Na se dalahai se dobi Antiyoka, na kabo ekalesiya bodadi se yogagogoidima na leta wa se moselaei udiyedi. ³¹ Ekalesiya bodana leta wa se hasili na ye henuwabayaodi, ede se gwauyalakalili. ³² Yudasasi yo Sailasi siya meta hinage peloweta. Yodi hededehaisagusagu maudoidi udiyedi ekalesiya bodana wa se hebayaodi.

³³⁻³⁴ Mayadai hisa se lau, na kabo taukawamamohoi wa Yudasasi yo Sailasi se lautokiyeidi na se hetamalidi ma nuwadaumwalidi na se uyo tauhetamalidima wa udiyedi.** ³⁵ Na Paulo yo Banaba Antiyoka unai se miyamiya na siya maiyadiyao tamowai hekadi Guiyau wasana se lauhekataei yo se laulaugugyaei.

** **15:29:** Ganawali hededehemasalahana GLOSSARY unai ku hasili (↑Ganawali). ** **15:33-34:** Kulikuli beyabeyadi hisahisadi mo lausoiso 34 hinage se kuli: Na Sailasi yona nuwatu ye ginauli bena ye babawa Antiyoka unai.

Paulo yo Banaba se hebodalabuiyei

³⁶ Yodi bawa Antiyoka unai wa mayadai hisa se lau na kabo Paulo ye hededelau Banaba unai ye wane, “Taba yoda kadautakikili helabuina ta ginauli. Ta uyo lahinaidi Guiyau wasana yoda kabalauguguyaena magaidiyao wa udiyedi, na kada kahao wa ta kitadi.” ³⁷ Banaba ye talam na ye henuwa bena Yowane maiyadi, hesana hesau ede Maleko. ³⁸ Na Paulo ye nuwatui nige ye namwa taba iya maiyadi, matawuwuna lahinaidi Pampiliya unai nige ye saguidi, yodi paisowa wa sola ye laulau na ye laugabaedi. ³⁹ Se haikawayagalakalili ede se hebodalabuiyei. Banaba Maleko ye hai, ede maidana se gelu se lau Saipulusi, ⁴⁰ na Paulo yona kaisunuwa tamowaina ede Sailasi. Antiyoka unai taukawamamohoi wa Paulo yo Sailasi yodi se tapwalolo bena Guiyau ye kitahetetedi, na kabo se dalahai ⁴¹ se lau Siliya yo Silisiya magaidiyao udiyedi ekalesiya bodadiyao wa se hededehebayaodi.

16

Timoti ye hetubu ye paisowa Paulo yo Sailasi maidanao

¹ Se lau Debi, na kabo se lage Listila. Temenai Yesu tauhemuliwatanina hesau hesana Timoti. Iya sinana meta Dius sinena yo Yesu taukawamamohoiyena hesau, na tamana meta Giliki tamowaina. ² Taukawamamohoi hekadi Listila yo Ikoniya udiyedi Timoti se kawanamwanamwaei. ³ Paulo ye henuwa Timoti bena maiyadi se lau se kadau, ede Timoti ye hepelitome, matawuwuna Dius tamowaidiyao tenem teha ne unai

taumiya Timoti tamana kabina se kata iya meta Giliki tamowaina.**

⁴ Se dalahai se lau magai lakilakidiyao maudoidi wa udiyedi, na apostolo yo dubu babadadiyao Yelusalema unai yodi hineli leta unai se kuli wa se hededegabaedi taukawamamohoi wa udiyedi bena se kawakabiyedi.

⁵ Unai ekalesiya tamowaidiyao wa yodi sunuma unai se bayao, yo mayadai badobado kadi boda wa ye laki ye lau.

Yaubada Paulo ye yoganei bena se lau Masedoniya

⁶ Paulo ma kana kahao se kadau se lau Pilidiya yo Galatiya magaidiyao udiyedi, matawuwuna Yaluwa Tabuna ye hekatadi taba nige se lau se wasaduwei Eisiya unai.

⁷ Se lage teha Misiya unai na se henuwa bena se sae teha Bitiniya, na Yesu Yaluwana ye hekatadi tabu se sae temenai. ⁸ Unai se uyo Misiya na se lau se dobi Tolowasi magaina.**

⁹ Yodi huyalage Tolowasi unai boniyaina ne unai Paulo yona nuwanuwatu unai Yaubada tautau hesau ye hemasalaha unai meta Masedoniya tamowaina hesau ye kita ye totolo na ye hededelau Paulo unai ye kaibwada ye wane, “Ku laoma Masedoniya na ku saguigai.”

¹⁰ Unai ka** nuwatulobai meta Yaubada ye yoganegai bena ka lau Masedoniya Yesu wasana namwanamwana ka

** **16:3:** Timoti tamana meta Giliki tamowaina: Timoti sinana iya Dios sinena, unai Dios tamowaidi Timoti se kitalobai meta iya Dios tamowaina hesau. Iyamo tamana iya nige ye hepelitome huyana iya ma gagilina. Dios yodi hali Dios nige se pelitome meta se kitadobidobiyeidi yo nige se lapulau udiyedi. Na Paulo yona laulau meta magai maudoidi udiyedi kabo se bagunalau sunago udiyedi se lauguguya. Unai Timoti ye hepelitome.

** **16:8:** Tolowasi meta magai lakilakina gabwa dedekanaena, teha Misiya unai. **

** **16:10:** Ka nuwatulobai: Buka te taukulina Luka ka ye kuli meta ta nuwatulobai Tolowasi unai Luka Paulo ye hailobai na maiyana se kadau se lau Pilipi. Lausoiso 8 unai Luka sola nige maiyana, unai ye kuli, se uyo Misiya.

wasaduwaiyei udiyedi. Ede ka kabinonohai na bena ka gelu.

Pilipi unai Lidiya ye nuwabui

¹¹ Tolowasi unai ka gelu na ka dudulai ka lau Samoteles. Na mayadai helabuina unai kabo ka lage Niyapolisi.

¹² Temenai waga wa ka pesagabaei na ka yona ka lau Pilipi. Pilipi meta magai lakilakina Loma tamowaidiyao se hetubu, yo Loma yodi kabatanuwaga magaina Masedoniya tehana ne unai.

Pilipi unai ka miya mayadai hisa, ¹³ na Sabatiyena magai wa ka pesagabaei ka lau sagasaga dedekanaena. Yoma nuwatu meta tenem teha ne unai kabo Dius tamowaidiyao yodi kabatapwatapwalolo. Ka lobai ede ka tulidobi na ka hetubu ka hedehededelau sinesineo hekadi se lagegogoima wa udiyedi.

¹⁴ Taulapulapui wa hesau hesana ede Lidiya, iya meta Tiyatila waihiuna. Kana paisowa ede kaleko namwanamwadi taulokulokunedi. Lidiya meta Yaubada taukaihelahuina,** na Yaubada iya nuwana ye hemasalaha, ede ye lapulapuina namwanamwa yo ye kawamamohoi Paulo yona lauguguya wa unai.

¹⁵ Iya ma kana bodao ka hebatisoidi, na kabo ye kaibwadaigai bena ka lau yona numa, ye wane, “Ena kwa kawamamohoiyegau yau Guiyau tausunumaena, kabo kwa laoma yogu numa unai kwa miya.” Ye kaibwadaigai ede ka lau yona numa wa unai ka miya.

Paulo yo Sailasi numatutugudu unai

¹⁶ Mayadai hesau ka laulau kabatapwalolo magaina wa unai na heyayai tauhaina waihiuna hesau ye lobaigai.

** **16:14:** Yaubada taukaihelahuina kaniyona ede iya dagela sinena, na ye nuwabuiko Yaubada ye kaihelahui gonogonowana doha Dius tamowaidiyao.

Yaluwa yababana waihiu ne unai ye luwu na ye hesonoga, na kana paisowa ede saha sola nige se tubu meta ye hedehedehemasalahadi. Na paisowa ne unai kana tanuwagao yodi moni lakilakina ye ginauli. ¹⁷ Waihiu wa Paulo maidamai ye hemuhemuliwatanigai na ye hey-oheyoga ma kalinalakilakina ye wane, “Teina tamowai ta Yaubada saesaekalilina yona taupaisowa. Siya kabo se hedehedehemasalaha kalimiuyena idohagi na kabo mauli kwa lobai.” ¹⁸ Mayadai badobado waihiu wa yona hedehedede kesekesegana. Unai Paulo ye tausi'ololo yo ye kouyalayalakalili, ede ye hededelau yaluwa yabayababana wa unai ye wane, “Yesu Keliso hesanaena ya hededelaowa, waihiu ta ku pesagabaei.” Mahanana ne unai yaluwa yabayababana waihiu wa ye laugabaei.

¹⁹ Waihiu wa kana tanuwagao wa se nuwatulobai meta yodi gogo kabahaidi kamwasana se heyababa, unai Paulo yo Sailasi se haidi se laedi kabalokulokune unai, gabemani tamowaidiyao udiyedi bena se helauhetaladi. ²⁰ Na kabo se hededelau tautolehedudulai tamowaidiyao udiyedi se wane, “Teina Dius tamowaidiyao ta debadiyena yoda magai ta tamowaidiyao maudoide se hetalagegaga! ²¹ Siya laulau se lauhekataedi ta meta kita tamowaidiyao yoda laugagayo unai nige gonowana ta kawanamwanamwaedi yo ta ginaulidi!” ²² Bodalakilaki waihiu kana tanuwagao wa se saguidi na Paulo yo Sailasi se hegiludi, unai tautolehedudulai tamowaidiyao se hedede kadi luwuluwu se haigabaisinasinakalaedi na se sapidi. ²³ Se sapidi ye gehe kabo se laedi numatutugudu unai se toledi na se hededelau numatutugudu wa taukitahetetenana unai bena ye kitahetetenamwanamwaedi na tabu se wasawasabu. ²⁴ Ede Paulo yo Sailasi ye haidi numatutugudu luwamolosina unai ye toledi na kaedi se senihekahinilaedi kaiwa tehadiyao polopolohedi udiyedi.

²⁵ Boniyai duwaduwalina unai taudi labui wa se tapwalolo yo se wanawana yo Yaubada se hedehedebasae, na numatutugudu wa unai kadi kahao wa meta se lapulapui. ²⁶ Mahanana ne unai mwanikuniku lakilakina, na numatutugudu wa yona kabatolo ye nukunuku. Make-sega keda gududi maudoidi se tasoke na numa wa unai tamowai maudoidi kaedi yo nimadi senidiyao se bekuhai. ²⁷ Numatutugudu taukitahetetena wa ye kenosiliyatama na ye kaikewadobi meta keda gududiyao wa se tasokeko, ede ye siliyatalalili na yona nuwatu meta Paulo ma kana kahao wa se wasabuko. Unai yona kelepa ye hai bena ye bom ye unuhemwaloi'uyoi. ²⁸ Na Paulo ye yogalau iya unai ye wane, “Tabu ku unu'unuhemwaloi'uyoigo! Kai maudoimai ede teinai!” ²⁹ Ede numatutugudu taukitahetetena wa ye yoga ede osili se baheiyama na ye dobi, na ma matausina ye tulibono Paulo yo Sailasi talanuwadi wa unai. ³⁰ Na kabo ye woyahepesadi na ye henamaiyedi ye wane, “Tautaubadao, taba saha ya ginauli kabo ya mauli?” ³¹ Se hededelau iya unai se wane, “Guiyau Yesu ku kawamamohoiyei yo ku sunumaei na kabo ku mauli, kowa yo yom numa tamowaidiyao maudoidi hinage.” ³² Na kabo Paulo yo Sailasi Guiyau wasana se hededehehemasalahi iya yo yona numa tamowaidiyao wa udiyedi. ³³ Boniyaina ne unai ye haidi ye laedi, taudi gaidiyao wa ye deulidi, na kabo Paulo yo Sailasi numatutugudu taukitahetetena wa yo yona numa tamowaidiyao maudoidi se hebabatisoidi. ³⁴ Kabo Paulo yo Sailasi ye woyalaedi yona numa unai na kai ye moseidi se kai. Iya yo yona numa tamowaidiyao maudoidi wa se gwauyalalalili, matawuwuna se nuwabui yo Yaubada se kawamamohoiyei.

³⁵ Mala ye tom kabo tautolehedudulai tamowaidiyao wa yodi taupaisowa se hetamalidi se lau numatutugudu taukitahetetena wa unai se hededelau kabo Paulo yo Sailasi

ye hepesadi. ³⁶ Numatutugudu taukitahetetena wa Paulo yona ye hedehedede ye wane, “Tautolehedudulai tamowaidiyao wa se hedede meta kabo ya yailigabaegomiu. Unai kabo kwa pesa na daumwaliyena kwa lau.” ³⁷ Na Paulo ye hededelau tautolehedudulai yodi taupaisowa wa udiyedi ye wane, “Kai meta Loma yodi laugagayo logulogunaena taumiya. Unai nige gonowana se sapigai boda matadiyena yo se tolegai numatutugudu unai, na nige kama mata hesau se lobai. Na bena wadawadamyena se hetamaligai ka lau. Taba nige! Siya taba se laoma na se woyahepesagai!”

³⁸ Tautolehedudulai tamowaidiyao yodi taupaisowa wa se uyoma se hededelau udiyedi meta Paulo yo Sailasi Loma yodi laugagayo logulogunaena taumiya. Hedehedede wa se lapui meta se siliyatakalili. ³⁹ Unai se laoma Paulo yo Sailasi udiyedi yodi hedehedudulai se ginauli ye gehe kabo se woyahepesadi se laedi na se hededebiga-bigalau udiyedi taba magai ne se laugabaei. ⁴⁰ Na Paulo yo Sailasi se lau Lidiya yona numa unai na taukawamamohoi hekadi wa se kitadi ede se hededehebayao'uyoidi, na kabo se dalahai se lau.

17

Paulo yo Sailasi Tesalonika unai

¹ Se dalahai ede se lau Ampipolisi. Na mala ye tom kabo se lau Apoloniya se laugabae, na kabo se lau Tesalonika unai se lage. Temenai meta Dius yodi sunago hesau. ² Paulo yona miyamiya unai mayadai Sabati haiyona udiyedi ye lau sunago wa unai ye mwalae, na Dius tamowaidiyao maidanao kulikuli tabudi kaniyodi wa se hedehededeidi. ³ Ye hededehemasalaha meta Yaubada yona hineli unai Keliso ye kamkamna yo ye tolo'uyo, yo ye wane, “Yesu ya hetahetala'usei ta, iya

ede Keliso.” ⁴ Dius tamowaidi hekadi nuwadiyao se haidi, yo Giliki tamowaidiyao siya Yaubada taukaihelahuina yo sinesinebadao lakilakidi gwaudi hinage se patulau Paulo yo Sailasi udiyedi.

⁵ Na Dius tamowaidiyao wa Paulo yo Sailasi se kaikalomagigiliyedi. Unai taulaulaugaibu yo tauwalobayabayao hekadi se yogagogoidima, na se kabiboda yo magai tamowaidiyao maudoidi se hekoipilidi. Kabo se lau Yasona yona numa unai Paulo yo Sailasi se wasenedi bena se woyaidima boda wa udiyedi. ⁶ Na nige se lobaidi ede Yasona yo taukawamamohoi tamowaidiyao hekadi se tabekokokokolidi se laedi magai wa taukitahetetena lakilakidiyao udiyedi, na se heyoheyoga se wane, “Paulo yo Sailasi tanoubu maudoina tamowaidiyao se hekouyalayaladiko yo hinage se laomako inai, ⁷ na Yasona iya tauhemiyadi ede. Teina maudoidi ta siya Sisa yona laugagayo tau'utusina matawuwuna se wane tamowai hesau meta iya wasawasa, hesana ede Yesu.” ⁸ Hedehedede wa se lapui ede boda wa yo magai taukitahetetena tamowaidiyao wa meta se kouyalayalakalili ⁹ na se hedede Yasona ma kana kahao wa moni lakilakina se tole kabahe-matausidi, ^{**} na kabo se kabigabaedi se lau.

Paulo yo Sailasi Beleya unai

¹⁰ Boniyaina ne unai taukawamamohoi wa Paulo yo Sailasi se hetamalidi se lau Beleya. Se lage menai kabo se lau Dius yodi sunago unai se lauguguya. ¹¹ Na Dius tamowaidiyao Beleya unai taumiya wa meta se lapulapuinanwanamwakalili Paulo yo Sailasi udiyedi, na kabo

**** 17:9:** Moni lakilakina se tole kabahematausidi: Ena Yasona ma kana kahao pilipili hesau se ginauli, kabo gabemani moni wa se kabihekahini, na ena daumwaliyena se miyamiya ye lau ee Paulo yo Sailasi se hetamalidi se lau, kabo moni ne se hai'uyoi.

siya Tesalonika unai taumiya wa. Mayadai badobado kulikuli tabudiyao se kitahekasadi, Paulo yo Sailasi saha se lauguguyaei wa meta mamohoi o nige. ¹² Na se lobai meta yodi lauguguya wa mamohoina, unai Dius tamowaidiyao gwaudi Yesu se kawamamohoiyei, yo Giliki tamowaidiyao, siya sinesineo hekahekasisidi yo hinage tatao hekadi.

¹³ Na Dius Tesalonika unai taumiya wa wasa se lapui meta Paulo ede Beleya unai Yaubada wasana ye laulau-guguyaei. Unai kabo se laoma boda maudoidi wa se henuwasaedi bena Paulo se hewaiunu. ¹⁴ Unai taukawa-mamohoi tamowaidiyao wa kadi kahao hekadiyo maiyadi Paulo se hetamalidi se dobi gabwa. Na Sailasi yo Timoti meta Beleya unai se miyamiya. ¹⁵ Na taudobi wa se lulage se dobi na waga hesau unai se gelu se lau Ateni. Ateni unai se lage kabo Paulo ye hededelau maidanao taulau wa udiyedi bena taba se uyo na Sailasi yo Timoti se hetamalimwamwayauyedi se laoma iya unai.

Paulo Ateni unai

¹⁶ Paulo Ateni unai kana kahao wa ye nayanayaidi, na ye kita meta magari wa unai koitau ye badokalili, ede ye nuwayababakalili. ¹⁷ Unai ye lau sunago unai ye hedehededelau Dius yo dagela tamowaidiyao Yaubada taukaihelahuina udiyedi. Yo hinage mayadai maudoina ye lau kabalokulokune unai na ye hedehededelau tau-tupagogo wa udiyedi, ¹⁸ meta Yesu yo yona tolo'uyo wasana namwanamwana ye wasaduwaiyei. Unai tau-sonoga tamowaidiyao Paulo maiyanao se hedehedede yo yodi kawamamohoi wa se hetala. Tausonoga wa meta boda labui tamowaidiyao. Hekadi ede Epikulasi

kana bodao, yo hekadi Sitoiko bodadiyao.** Hekadi se wane, “Teina tauhedehededegaibu ta saha bena ye lauhekataei?” Na hekadi se wane, “Teina kana kao doha magai hekadi yaubadiyao** lauhekatadi unai bena ye hekatada.”¹⁹ Ede Paulo se hai se laei Aliyopagasi** unai na se hededelau unai se wane, “Taba gonowana yom lauhekata hauhauna wa ku hededehemasalaha kali-maiyena.²⁰ Matawuwuna yom hedehedede hauhaudi te ka lapuidi, unai ka henuwa bena kaniyodi kabidi ka kata.”²¹ Ateni tamowaidiyao mauidi yo magai hekadi tamowaidiyao menai taumiya mayadai mauidina kadi paisowa ede hedehedede hauhaudi se lapulapuidi yo udiyedi se hedehedede.

²² Na Paulo ye tolo yodi koigogo wa unai na ye hededelau udiyedi ye wane, “Ateni tataadiyao! Ya kita meta yomi taba'ohu unai kwa taubigakalili.²³ Yogu taihile unai yomi kabataba'ohu ginaulidi ya kaikewaidi na kabakaita-lasam hesau ya kita unai teina kulikuli ta ye masalaha: YE LAU YAUBADA NIGE KABINA KA KATA UNAI. Na saha kwa taba'ohui ta nige kabina kwa kata, unai kabo ya

**

17:18: Epikulasi ma kana bodao se hedede meta tanoubu ta ye bom ye tubu, nige tauginaulina. Yo hinage se wane, taba tamowai hesau ye boita, kabo yaluwana hinage ye boita. Unai tamowai yona mauli namwanamwana ede huya mauidina se bom yodi gadosisi mo se laulauwatanidi yo ye gwaugwauyala mo. Sitoiko bodadiyao hinage se hedede meta tamowai yona huyaboita unai yaluwana hinage ye boita. Na iyamo se hedede meta tamowai bena yona nuwatu mo ye lauwatani, na tauna yona kamkamna yo yona namwa taba nige ye modei. Kaniyona ede tamowai nuwana bena iya tauna ye tanuwagai. **

17:18: Tolo'uyo yodi nuwatulobaina meta teina hinage yaubada hesau hesana. **

17:19: Aliyopagasi kaniyona ede Alesi yona kuduli. Alesi meta Giliki yodi yaubada hesau, iyala yo tulutululu tanuwagadi. Kuduli wa unai meta Ateni yodi tausonoga tamowaidiyao wa yodi kabakoikoigogo numana. Na yodi koigogo hinage hesana se katai Aliyopagasi.

hededehemasalaha kalimiuyena.

²⁴Yaubada kaiyaulina yo ginauli maudoidi tauginaulidi, iya galewa yo tanoubu Guiyauna. Unai numa tamowai nimadiyena se ginaulidi iya nige udiyedi ye miyamiya.

²⁵Yo tamowai nige gonowana iya se sagui matawuwuna iya nige ginauli hesau unai ye deha, na iya tamowai maudoidi yodi mauli yo yawasidi yo ginauli maudoidi ye moseidi.

²⁶Tamowai kesega ye ginaulibagunai, na unai boda udoi'udo'i ye ginaulidi, na siya bena tanoubu maudoina se miyahemwayau. Na yodi huya yo yodi teha ye hinelidi udiyedi bena se miya.

²⁷Yaubada ginauli maudoidi ta ye ginaulidi na ye henuwa tamowai bena iya se wasenei na yodi kaikaipate unai bena iya se lobai, matawuwuna iya maudoida dedekadaena.

²⁸Doha hinage yomi taukulikuli hekadiyo se hedede se wane, 'Iya unai ta miya yo ta sae ta dobi yo ta maumauli.' Yo hinage se wane, 'Kita iya natunao.'

²⁹Mamohoi, kita Yaubada natunao. Unai taba nige ta nuwatui meta Yaubada kana kao doha koitau tamowai yodi sonogaena se ginauli gole o siluba o weku unai.

³⁰Beyabeyana tamowai wa Yaubada nige kabina se kata na iyamo yodi nuwapwanopwano wa unai Yaubada nige saha hesau ye ginauli. Na teina huya ta unai ye hededelau teha maudoidi tamowaidiyao maudoidi udiyedi bena se nuwabui.

³¹Matawuwuna mayadai ye toleyako unai kabo yona kaisunuwa tamowaina tanoubu maudoina ye hinelidi, na yona hneli ne kabo dudulai unai. Teina ye hemamohoiyei tamowai maudoidi udiyedi matawuwuna Yesu boita unai ye hetolo'uyoi."

³²Tauboiboita yodi tolo'uyo hedehededena wa se lapui ede hekadiyo Paulo se talatalawasiyei, na hekadiyo se wane, "Ka henuwa bena huya hesau hedehedede ta ku hedede'uyoi ka lapui."

³³Na teina unai kabo Paulo koigogo wa ye laugabaei.

³⁴Na tamowai hekadi se patulau Paulo

unai na Yesu se kawamamohoiyei. Kadi boda wa unai Daiyanisiyasi, iya meta Aliyopagasi unai taukoikoigogo wa tamowaina hesau, yo hinage waihiu hesau hesana Damalisi, yo hinage tamowai hekadi.

18

Paulo Kolinito unai

¹ Na kabo Paulo Ateni ye laugabaei na ye lau Kolinito. ² Temenai Dius tamowaina hesau hesana Akuila. Iya Pontasi tamowaina, na beyabeyana ye lau Italiya magaina lakilakina Loma unai ye miya. Na Loma kadi tanuwaga saesaena sisa Kolodiyasi ye hedede meta Dius tamowaidiyao maudoidi Loma se dahalaegabaei. Unai Akuila ma mwanena Pilisila se lau Kolinito unai se miya. Nige bayaona na Paulo ye lage, na yona taihile unai ye lobaidi. ³ Akuila ma mwanena kadi paisowa ede tenti** se laulauginauli, na Paulo hinage paisowa wa kabina ye kata. Unai maiyanao se miya na se paisowagogoi. ⁴ Na Sabati badobado Paulo ye lau sunago unai, na Dius yo Giliki tamowaidiyao maiyanao se hedehedede, na Paulo ye kaipate bena Yesu kabina se kata yo se sunumaei.

⁵ Na huyana Sailasi yo Timoti Masedoniya unai se laoma, kabo Paulo tentiginauli paisowana wa ye hekaiyawasi na huya maudoina ye laulauguguya. Dius tamowaidiyao udiyedi ye hededehemasalaha meta Yesu iya Keliso ede. ⁶ Ye lau ee Dius tamowaidiyao wa Paulo se hewaiunu yo se kawalupolupoi, kabo kana kaleko ye koinihinihiyeidi, na ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwasinamiu giluna komiu kwa bom kalimiuyena! Yau nige kagu gilun hesau. Unai kabo ya laugabaegomiu na

** **18:3:** Tenti meta tautaitaihile yodi num, kaleko yo suisui dahidi udiyedi se bodidi. Kaikaiwa se hetolodi na tenti se toleisini kewadi unai, na mainaena se momosihekahinidi.

ya lau dagela tamowaidiyao udiyedi ya lauguguya.” ⁷ Na kabo Paulo sunago wa unai ye pesa na ye lau tamowai hesau hesana Titiyasi Diyasitasi yona numa unai ye lauguguya. Iya meta Yaubada taukaihelahuina** hesau, na yona numa wa meta sunago dedekanaena. ⁸ Na sunago wa badana Kilipasi ma kana bodao maudoidi se kawamamohoi Guiyau unai. Yo hinage Kolinito tamowaidiyao gwaudi Yesu wasana se lapui yo se kawamamohoiyei, ede Paulo ma kana kahao tamowai wa se hebatisoidi.

⁹ Boniyai hesau unai Paulo yona nuwanuwatu unai Yaubada tautau hesau ye hemasalaha unai, meta Guiyau ye hededelau iya unai ye wane, “Tabu ku matausi, na yom lauguguya ne bena ye laulau! Tabu ku mwanomwanou, ¹⁰ matawuwuna yau ede maidam. Nige gonowana tamowai hesau ye hewaiunugo yo ye hekamkamnago. Kana kao ede magari ta unai yogu tamowai se bado.” ¹¹ Na bolimai kesega yo tehana Paulo Kolinito unai ye miya, na huya maudoina Yaubada yona hedehedede unai tamowai wa ye hekatadi.

¹² Huyana wa unai Galiyo yona huyatanuwaga Akaiya** unai. Na Dius tamowaidiyao se hebodakesega na Paulo se hewaiunu, na se hai se laei Galiyo yona kabahelahe-lauhetala unai. ¹³ Na se hegilu se wane, “Teina tamowai ta boda ye hekatadi Yaubada taba'ohuina kabikabina hauhauna unai, meta laugagayo ye utusi.”

¹⁴ Paulo bena kabo ye hedehedede, na Galiyo ye hededelau Dius tamowaidiyao wa udiyedi ye wane, “Dius

** **18:7:** Yaubada taukaihelahuina kaniyona meta iya dagela tamowaina ye nuwabui na Yaubada ye kawamamohoiyei yo ye lulau Dius tamowaidiyao luwadiyena. ** **18:12:** Akaiya meta basileiya tehana hesana, na Kolinito ede Akaiya magari lakilakina hesau. Yoda huya ta unai Akaiya meta Giliki basileiyana tupwana.

tamowaidiyao! Taba tamowai ta laulau yababana o yababa lakilakina hesau ye ginauli, kabo gonowana ya lapulau yomi hetalapili ta unai. ¹⁵ Na iyamo hedehedede kaniyodi yo tamowai hesadiyao yo yomi laugagayo debadiyena kwa haikawayagala ta, unai komiu kwa bom kwa tolehedudulai'uyoigomiu. Yau taba nige nuwatu ta ya tolehedudulai." ¹⁶ Kabo ye hedede kabalauhetala numana wa unai se hepesadi.

¹⁷ Na kabo boda mauidoi sunago badana Sostenisi se hai na se bibigwadagwadai kabalauhetala numana wa unai. Na Galiyo nige ye modelau udiyedi.

Paulo ye uyo Antiyoka na kabo yona kadau hehaiyonana ye hetubu

¹⁸ Na Paulo sola ye miyamiya Kolinito unai huyalohaloha. Na kabo kana kahao wa ye laugabaedi na Pilisila yo Akuila maiyanao se dobi Senkiliya. Temenai Paulo yona hedehedede kaigwala ye ginauliyako wa debanaena ede iya kuluna wa se yaligabae.** Na kabo se gelu bena se lau Siliya. ¹⁹ Yodi kadau wa unai Epeso unai se duna, ede Pilisila yo Akuila temenai se miya. Na Paulo meta mayadai hisa mo menai ye miya.

Yona miya wa unai Paulo ye lau sunago unai na Dios tamowaidiyao maiyanao se hedehedede. ²⁰ Na se kaibwada bena maiyadi se babawa, na nige ye henuwa. ²¹ Na yona huyagelu mayadaina unai ye hededelau udiyedi ye

** **18:18:** Hedehedede kaigwala Paulo ye ginauli wa meta nige kabina ta kata kaiyana yo matawuwuna saha to ye ginauli. Paulo yona huyaena, taba tamowai hesau ye kaiboita na Yaubada ye sagui yo ye gililai, kabo tamowai wa ye kaigwala, meta ye hineli kabo huyakubwakubwa o huyalohaloha ye mose'uyoi Yaubada unai. Huya wa kana siga ye gehe, kabo kuluna ye yaligabae. Tamowai hekadi yodi kaigwala wasana ta hasili Apostolo 21:23 unai, yo temenai FOOTNOTE hinage.

Apostolo 18:22 79 Apostolo 18:28

wane, “Ena Yaubada yona nuwatuyena, kabo ya uyoma.” Na kabo wagaena ye gelu na Epeso ye laugabaei.

²² Se kadau se lau ee Sisaliya unai se duna. Na Paulo ye pesa ye sae Yelusalema unai ekalesiya bodadi ye hailobaidi. Na kabo ye dobi Antiyoka. ²³ Antiyoka unai mayadai hisa ye miya, na kabo ye dahalai'uyo ye lau Galatiya yo Pilidiya magaidiyao ye kaitaumanaidi na Yesu tauhemuliwatanina maudoidi wa ye hededehebayaodi.

Pilisila yo Akuila Apolosa se hekatanamwanamwae

²⁴ Huyana Paulo sola ma kadauna, na Alesandiliya tamowaina hesau hesana Apolosa ye laoma Epeso. Iya Dius tamowaina tausonoga hesau, na kulikuli tabudi kabidi ye katakalili, ²⁵ yo Guiyau wasana hinage kabina ye kata. Ye hedehedede ma nuwakohihaina yo Yesu wasana ye lauhekatanamwanamwaei. Na iyamo Yowane yona hebahebabatiso mo kabina ye kata, na babatiso Yesu hesanaena nigele. ²⁶ Iya ye hetubu ye hedehedede ma nuwabayaona sunago unai. Na Pilisila yo Akuila yona hedehedede wa se lapui ede se kaibwadai ye lau yodi numa unai, na Yesu wasana unai se hededehasahasai na se hekatanamwanamwaei idohagi Yaubada tamowai ye hemauidi.**

²⁷ Huya hesau kabo Apolosa ye henuwa bena ye lau Akaiya, tausunuma bena ye saguidi. Ede tausunuma Epeso unai iya se hededehebayao na leta se kuli ye lau tauhemuliwatani Akaiya unai taumiya wa udiyedi, bena iya se hailobai. Ye lage ede Yaubada yona kabinamwa unai taunuwabui wa ye sagukaliliyedi. ²⁸ Meta tamowai maudoidi matadiyena ye hededehebayaokalili Dius

** **18:26:** Idohagi Yaubada tamowai ye hemauidi: Kalina Giliki unai Luka ye kuli meta Yaubada yona keda, o, Yaubada kedana se hekata.

tamowaidiyao udiyedi na kulikuli tabudi udiyedi ye hemamohoyei meta Yesu iya Keliso ede.

19

Paulo Epeso unai

¹ Huyana Apolosa Kolinito unai ye babawa, kabo Paulo Pilidiya ye laugabaei na ye dobi Epeso unai ye lage. Temenai tauhemuliwatani hekadi ye lobaidi ² na ye henamaiyedi ye wane, “Huyana kwa kawamamohoi, Yaluwa Tabuna kwa hai, o nige?” Na se wane, “Nige! Yaluwa Tabuna nige kabina ka kata, yo sola nige wasana ka lapui.” ³ Unai Paulo ye wane, “Na babatiso sahasahana unai se hebabatisoigomiu?” Se wane, “Yowane yona hebahebabatiso.” ⁴ Na Paulo ye wane, “Yowane yona hebahebabatiso meta nuwabui babatisona. Iya ye hededelau boda wa udiyedi meta tamowai hesau kabo ye mulitama, bena iya unai se kawamamohoi. Tamowaina ede Yesu.” ⁵ Hedehedede wa se lapui ede Paulo ye hebabatisoidi Guiyau Yesu hesanaena. ⁶ Na huyana Paulo nimana wa ye tolesae kuludi wa udiyedi meta Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi, na kalina udoi'udoi udiyedi se hedehedede,** yo hinage Yaubada yona nuwatu ye mosedi na se hededehe-masalahadi.** ⁷ Na taubabatiso wa nuwana badodi ede saudoudoi-labui.

⁸ Nawalai haiyona Paulo ye laulau sunago unai na ma nuwabayaona ye laulauguguya. Na maiyanao se hedehedede yo Yaubada yona basileiya se hetahetala, na yona hedehedede wa unai Dius tamowaidi wa se nuwamasalaha na se nuwabui na Yesu se kawamamohoyei. ⁹ Na hekadiyo se nuwakwailolokalili, na nige se henuwa

** **19:6:** Kalina udoi'udoi meta hinage gonowana ta bui ta wane kalina Yaluwa Tabuna ye moseidi. ** **19:6:** Yaubada yona nuwatu se hededehe-masalahadi: Iya ede se hededepeloweta.

benana se kawamamohoiyei, na boda matadiyena Guiyau wasana se hededeyababaei. Unai Paulo sunago wa ye laugabaei, na tauhemuliwatani maidanao se lau Tailenasi yona kabalauhekata numana unai se koikoigogoi. Na mayadai badobado taulaoma maiyanao se hedehedede. ¹⁰ Teina paisowa te ye lau ee bolimai labui. Na Dios yo Giliki tamowaidi maudoidi teha Eisiya unai taumiya Guiyau wasana se lapui.

Siba natunao Yesu hesana se hepaisowagaibui

¹¹ Yaubada Paulo ye hepaisowa na laulau gigigigib-walikalilidi ye ginaulidi, ¹² ede hinage Paulo yona hagesi yo kaleko hekadi ye hepaisowadiko wa se haidi se laedi taukasikasiyebwa udiyedi se hesaudi, ede se namwanamwa, yo hinage yaluwa yabayababadi tamowai se pesagabaedi.

¹³ Dios tamowaidiyao hekadi kadi paisowa se lau magari hekadi udiyedi yaluwa yabayababadi tamowai se luwuidi wa se hededehepesadi, na se kaipate bena Guiyau Yesu hesana se hepaisowa, na se wane, “Paulo Yesu ye lauguguyaei wa, iya hesanaena ya hededelaowa: Tamowai ta ku pesagabaei!”

¹⁴ Boda wa luwadiyena meta Siba natunao tatao haligigi-labui. Tamadi meta Dios yodi taukaitalam tauwoyaidi hesau. Taudi haligigi-labui ta tenem kabikabi ne se hepahepaisowa. ¹⁵ Na huya hesau yaluwa yabayababana ye hededelau udiyedi ye wane, “Yesu kabina ya kata, yo hinage Paulo kabina ya kata, na komiu meta kaiteyadi?” ¹⁶ Na tamowai wa yaluwa yabayababana wa yona gigibwaliyena ye tolo ede Siba natunao haligigilabui wa ye luidi na yodi bayao ye saedikwaidi yo ye bibiheyababakaliliyedi, na numa wa unai se heloipesa ma kadi gai yo ma taugaibudi. ¹⁷ Na wasa wa ye lau Dios yo

Giliki tamowaidiyao taumiya Epeso unai na se lapui, meta se matausikalikalili, yo Guiyau Yesu se hededetausaei.

¹⁸ Taunuwabuihauhau wa gwaudi se tolo boda matadiyena na yodi yababa se hededehemasalahadi. ¹⁹ Na hekadi kukula tauhepahepaisowadi kadi kukula bukadiyao se baheidima na boda wa matadiyena se gabudi. Buka wa maisadiyao se tolegogoidi meta maisadi lakina ede moni siluba 50,000. ^{**} ²⁰ Teina doha yo Guiyau yona gigibwali unai iya wasana ye laki ye lau yo ye bayao.

Paulo yona kadau hinelina

²¹ Ginauli saha se tubutubu ta mulidiyena Yaluwa Tabuna Paulo ye hekata bena ye lau Masedoniya yo Akaiya, na kabo ye uyo Yelusalema. Na ye wane, “Yaubada ye henuwa meta kabo hinage ya lau Loma.” ²² Na kabo tausaguina labui Timoti yo Elastasi ye hetamalidi se baguna se lau Masedoniya, na iya sola ye miya huyakub-wakubwa teha Eisiya unai.

Epeso unai boda se hetalagegagega

²³ Na huyana ne unai pilipili lakilakina hesau ye tubu Epeso unai Guiyau wasana debanaena. ²⁴ *Pilipili wa tamowai hesau hesana Dimitiliyasi unai ye tubu.* Iya meta siluba paisowana ye ginaginauli, yo hinage yona taupusapusa tamowaidiyao meta se bado. Epeso unai meta Giliki yodi yaubada Atemisi yona Numa Tabuna. Na Dimitiliyasi maiyana taupaisowa kadi paisowa ede silubaena numa gagigagilidi se laulauginaulidi kadi kao doha Numa Tabuna wa, na se lokuneidi, meta unai moni lakilakina se haihai.

²⁵ Dimitiliyasi yona taupaisowa ye yogagogoidima, yo siluba taupaisowaina hekadi hinage, na ye wane, “Tatao,

** **19:19:** Moni siluba 50,000 lakina meta 5,000,000 Kina ye saedikwai.

kabina kwa kata meta teina yoda paisowa ta unai moni yo gogo lakilakidi ta haihaidi. ²⁶ Na Paulo kwa kita yo wasana kwa lapuiyako meta ye wane, ‘Tamowai nimadiyena yaubada se ginaulidi meta siya nige yaubada mamohoi.’ Unai bodalakilaki se nuwabui yo Paulo se hemuliwatani, yoda magai ta Epeso unai, yo hinage teha Eisiya maudoina unai. ²⁷ Na yona yababa meta teha haiyona unai: Yoda nimapaisowa ta hesana namwanamwana ta kabo ye gehe, yo yoda yaubada saesaena Atemisi yona Numa Tabuna hekasisina tamowai kalidiyena kabo ye gehe, yo hinage Atemisi teha Eisiya yo tanoubu maudoina se kaihelahui ta yona didiga kabo se kitadobidobikaliliyei.”

²⁸ Hedehedede wa se lapui ede se koipikalilili na ma kalinalakilakidi se heyohoyoga se wane, “Kita Epeso yoda yaubada Atemisi meta ye saekalikalili!” ²⁹ Nige bayaona na magai wa tamowaidi maudoidi meta se hetalagegagagakalili. Boda wa Gaiyasi yo Alistakasi siya Masedoniya tamowaidiyao Paulo maidanao se laoma wa se kabi-hekahinidi na se woyaidi se laedi konseti kabakaikewa numana unai. ³⁰ Paulo ye henuwa bena ye lau na boda wa matadiyena ye tolo na ye hedehededelau udiyedi, na tauhemuliwatani tamowaidiyao hekadiyo se hedede-hekaiyawasi. ³¹ Yo hinage magai ne babadadiyao hekadi siya Paulo kehanao wasa se hetamalilaei iya unai se kaibwada bena tabu ye laulau konseti kabakaikewa unai. Ede Paulo nige ye lau.

³² Konseti kabakaikewa numana unai bodalakilaki wa meta se nuwapwanopwano. Hekadiyo se yogahisae se wane doha teina, yo hinage tamowai hekadiyo ginauli hekadi hesabadi se yogayogahi, na boda wa luwanaena tamowai se bado meta nige kabina se kata matawuwuna saha to se laomagogoi. ³³ Dius tamowaidiyao wa Alekisenda se hededelau unai taba ye sae boda wa

Apostolo 19:34 84 Apostolo 19:41

matadiyena ye tolo bena pilipili ta ye hededeledudulai meta nige Dius kadi giluhesau. Ye tolo na nimana ye lausinidi na ye koyedi bena taba boda wa se mwanou, na ye kaipate bena ye hededelau udiyedi. ³⁴ Na boda wa se kitalobai meta iya Dius tamowaina hesau, ede se koipikalili na mahanalohaloha unai se yogayogahigogoi ma kalina lakilakidi se wane, "Atemisi ye saekalili!"**

³⁵ Na kabo magari ne kadi tanuwaga lakilakina hesau boda wa ye hededehekaiyawasidi na ye wane, "Epeso tamowaidiyao! Tanoubu maudoina kabina se kata meta kita Epeso Atemisi yona Numa Tabuna yo koitauna galewa ne unai ye bekudobima wa taukitahetetena ede. ³⁶ Na saha kwa hetala'usei ta meta taba nige hesau ye uhalaei o ye nuwapwanopwanoei. Unai tabu kwa modekalili teina saha kwa lapui ta unai, yo tabu saha hesau yababana kwa ginaginauli. ³⁷ Teina tamowai ta kwa woyaidima inai ta meta nige Numa Tabuna unai saha hesau se kaiwahali, yo siya yoda yaubada nige se hededeheyababa. ³⁸ Ena Dimitiliyasi yo yona taupusapusa tamowaidi se henuwa bena tamowai hesau se hegilu, meta taba se laei tau-tolehedudulai udiyedi, kabo se hinelihekasa kaiteya yona dudulai. ³⁹ Na ena ginauli hesau bena kwa hedudulai, meta kwa lau magari tamowaidi yodi koigogo unai, na kabo se tolehedudulai. ⁴⁰ Yoda hetalagegagaga ta debanaena ya matausikalili, matawuwuna Loma kadi tanuwaga ena taba ye lapui meta kabo se haida yo se hekamkamnada. Na ena taba se henamaiyeda kada mata wuwuna saha, meta nige gonowana saha hesau ta hedede." ⁴¹ Yona hedehedede

** **19:34:** Atemisi ye saekalili! Yodi hedehedede mamohoina meta se yoga se wane, Kai Epeso yoda yaubada Atemisi meta iya ye bom ye saekalili! Kalina Giliki unai teina meta hedehedede kubwakubwana. Unai kalina Saliba unai bena hinage musamusana ye kubwa matawuwuna se yogayogahi.

gehena wa unai boda wa ye hetamaligwaligwalidi.

20

Paulo ye lau Masedoniya yo Akaiya udiyedi taukawamamohoi wa ye hededehebayaodi, na ye uyo Tolowasi

¹ Huyana hetalagegaga wa ye gehe kabo Paulo tauhemuliwatani wa ye yogagogoidi na ye hededehebayaodi, na kabo ye laukaiyoniyedi na ye dalahai ye lau Masedoniya. ² Masedoniya tehana maudoina ye tauhetakikili, na tausunuma tamowaidiyao wa ye hededehebayaodi, na kabo ye kadau ye dobi teha Akaiya. ³ Temenai ye miya nawalai haiyona, na kabo ye kabinonoha na bena ye gelu ye lau Siliya. Na ye lapui meta Dius tamowaidiyao se koitalaliu bena kabo se unui, ede nuwana ye hineli'uyoi bena ye yona ye uyo Masedoniya na ye lau Siliya. ⁴ Paulo maiyana taukadau, siya ede teina: Sopatelo meta Pilusi natuna, iya Beleya tamowaina; Alistakasi yo Sikandas Tesalonika tamowaidiyao; Timoti; Gaiyasi Debi tamowaina; yo Tikikasi yo Tolopimasi siya teha Eisiya tamowaidiyao. ⁵ *Se lulagema Pilipi na kabo Paulo kana hegelugelu wa se baguna se lau Tolowasi unai se nayanayaigai.* ⁶ Na Paulo maidagu meta sola Pilipi unai ka miya**, na Pwalawa Nige Yistina Henuwaisinina mulinaena kabo ka gelu. Na mayadai haligigi ka kadauyei, kabo ka duna Tolowasi unai kama kahao wa ka lobaidi, ede temenai ka miya mayadai haligigi-labui.

Yutikasi boita unai ye tolo'uyo

** **20:6:** Ka miya: Luka ye kuli kai gonogonowana doha Apostolo 16:10 unai. Kaniyona ede Luka nige ye lau teha Akaiya, na huyana Paulo ma kana bodao se laoma Pilipi (lausoiso 5 unai Paulo maiyanao taukadao wa hesadi ta hasilidi), kabo Luka ye hailobaidi na kabo maiyanao se dalahai se kadau.

⁷ Yoma miya Tolowasi unai mayadaina gehegehenana meta Sabati,^{**} na meimeilahina ne unai ka laomagogoi numa hesau unai bena Guiyau yona kaikaigogo henuwaisinina ka hai. Na Paulo ye lauguguya tamowai wa udiyedi, na ye hedehedede ye lau ee boniyai duwaduwalina, matawuwuna mala ye tom kabo ye dahalai'uyo. ⁸ Yoma kabakoigogo bilina meta numa wa heisina hehaiyonana unai, na lampa gwaudi se gabudi na se kalakalasi. ⁹ Na bili wa windona unai hewali hesau ye tutuli hesana ede Yutikasi. Paulo ye hedehedede ye lau ee hewali wa matana ye kenokeno ede ye keno. Na ye kenomwaloi ede ye beku ye dobi bwatano wa unai ye talu. Na se dobi se hai wa meta ye boitako. ¹⁰ Paulo ye pesa ye dobi ede ye gulidobi hewali wa unai na kewanaena ye sapwali, na kabo ye hededelau tamowai wa udiyedi ye wane, "Tabu kwa nuwadubu! Hewali ta ye silasilawa, nige ye boita." ¹¹ Na kabo Paulo maidanao tamowai wa se mwalae se seuyo bili wa unai na Paulo pwalawa ye hai ye kesi na mauidoi se kaikaigogo. Na ye hedehedede ye lau ee mala ye tom kabo ye lautokiyeyidi na ye laugabaedi. ¹² Na hewali wa ye namwanamwa, unai nuwadi se talu na se lau magari.

Epeso dubu babadadiyao Paulo ye laukaiyoniyedi

¹³ Tolowasi unai Paulo yona hineli ye ginauli meta ye bom ye yona ye lau Asosi, na kai meta wagaena ka gelu ka baguna ka lau magari wa unai iya ka nayai. ¹⁴ Asosi unai ye lobaigai ede ka usaei na ka lau Mitilini. ¹⁵ Mayadai helabuina Mitilini unai ka gelu ka lau Kaiyosi bwanabwanaluwana ka laugabaei, na mayadai hesauna unai meta Samosi bwanabwanaluwana unai ka duna ka kaiyawasi. Na mayadai hehasina unai Miletusi unai ka

^{**} **20:7:** Sabati ta meta Dius yodi huyakaiyawasi mayadaina, iya ede yoda Satade.

duna. ¹⁶ Paulo ye nuwatuhekanonohaiyako meta taba nige Epeso unai se duna, matawuwuna meta nige ye henuwa mahana ye gabaei teha Eisiya ne unai, na ye henuwa bena ye launwamwayau ye lau Yelusalema na kabo Pentekosi mayadaina henuwaisinina.

¹⁷ Miletusi unai Paulo wasa ye hetamalisaei Epeso, bena dubu babadadiyao se dobima na maiyadi se hede-hedede. ¹⁸ Se dobima Paulo se hailobai na kabo ye hededelau udiyedi ye wane, “Huya bagubaguna yogu lage teha Eisiya ta unai ye laoma ee teina mayadai ta unai meta yogu paipaisowa maudoidi kabidi kwa katako.

¹⁹ Guiyau yona paisowa ta ya ginauli ma nuwadobidobigu yo ma matasulugu. Na laukita ya hekalodi meta Dius tamowaidiyao hekadi se koitalaliu bena se unuigau.

²⁰ Yo hinage kabina kwa katako meta ma nuwabayaogu kabasaguigomiu Guiyau wasana ta ya lauguguyaei boda matadiyena yo numa kesega kesega udiyedi. ²¹ Huya maudoina ya hededelau Dius yo Giliki tamowaidiyao udiyedi bena taba se nuwabui yo se patulau Yaubada unai yo Guiyau Yesu Keliso se sunumaei.

²² Na Yaluwa Tabuna yona lauheliligau ta unai kabo ya lau Yelusalema, na nige kabina ya kata menai kabo saha ye tubu kaliguyena. ²³ Na yogu kabalau magaidi lakilakidiyao maudoidi udiyedi meta Yaluwa Tabuna ye hekatagauko kabo Yelusalema unai se tolegau numatutugudu unai yo se hekamkamnagau. ²⁴ Na iyamo yogu mauili meta nige ya modei, na Guiyau Yesu paisowa ye haiyama ta taba ya hegehe. Na paisowana ede meta Yaubada yona kabinamwa wasana namwanamwana hededehehemalahana tamowai maudoidi udiyedi.

²⁵ Teina huya ta kabina ya kata meta taba nige kwa kita'uyoigau, na komiu ede tamowaidiyao Guiyau yona basileiya wasana ya lauguguyaeiyako kalimiuyena.

²⁶ Teina unai ya hededelaowa maudoimiu kalimiuyena: Ena kaiteya ye boita na ye lau kaiwa kalakalasiya unai, giluna meta yau nige kaliguwai, ²⁷ matawuwuna yau nige ya matausi yo nige ya talutolo, na Yaubada yona nuwatu maudoidi meta ya hededehehasalahadiko kalimiuyena.

²⁸ Unai kwa kitahetete'uyoigomiu yo hinage Yaubada yona mamoe yawoina** kwa kitahetetedi. Yaluwa Tabuna ye hetologomiu komiu tauwoyawoya, unai Yaubada yona ekalesiya bodadiyao kwa kitahetetedi, siya ede iya kwasi-nana unai ye hemaisadiko wa. ²⁹ Kabina ya katakalili meta yau ya laugabaeigomiu ta mulina ne unai kabo taulauhekatalupolupo doha kedewa kaikaikalasidiyao se laoma luwamiuyena, na Yaubada yona mamoe yawoina kabo se hetatagwaligwalidi. ³⁰ Yo hinage bodamiu ta unai kabo tamowai hekadi se tolosaema na hedehedelupolupo se ginaulidi bena Yaubada yona tamowai se woyahesuwaladi. ³¹ Unai bena matamiu se nega yo kwa kitanamwanamwakalili! Bena kwa nuwanuwatui meta bolimai haiyona udiyedi nige ya kaiyawasi na boniyai yo mayadai ya hedehededehasahaigomiu ma matasulugu.

³² Unai ya tolegomiu Yaubada nimanaena. Yona kabinamwa wasana bena kwa nuwanuwatui. Wasa wa gonowana ye hebayaogomiu yo yona kainauya** ye mosehekawa kalimiuyena doha hinage ye mosei yona tamowai** maudoidi udiyedi.

³³ Yau sola nige tamowai hesau yona moni o yona gogo gole o siluba, yo kana kaleko ya henuwa na ya haigaibui.

** 20:28: Mamoe yawoina iya ede ekalesiya bodadiyao heyaheyasonina.

** 20:32: Kainauya ta meta Yaubada yona hededehegunuma maudoidi yona tamowai udiyedi, doha mauili nige kana siga, Yaluwa Tabuna, yababa nuwatugabaedi, galewa, yo yona henamwa maudoina. ** 20:32: Yaubada yona tamowai: Kalina Giliki unai hedehededena meta tamowai tabudiyao. (†Guiyau yona tamowai).

³⁴ Komiu maudoimiu kabina kwa kata meta yau nimagu ta unai ya paisowa, na paisowa ya ginaulidi ta meta udiyedi yau yo kagu kahao ya saguigai. ³⁵ Ginauli maudoidi ya ginaulidi ta udiyedi ya hekatagomiu meta bena kwa paisowabayao na deha tamowaidiyao kwa saguidi. Ginauli ta kwa ginaulidi na Guiyau Yesu yona hedehedede kwa nuwanuwatuidi, doha ye wane, ‘Ta kaikainauya meta laulau namwanamwana, na kabo kainauya ta haidi.’ ”**

³⁶ Paulo ye hedehededegehe kabo maiyanao se tuli-bono na ye tapwalolo. ³⁷ Ye tapwalologehe kabo se haitalagadoi yo se sumtai na se dou. ³⁸ Saha ye henuwayababakaliliyeidi meta Paulo yona hedehedede ye wane, “Taba nige kwa kita'uyoigau.” Na kabo maiyanao se laulaugogoi se dobi waga.

21

¹ Epeso yodi dubu babadadiyao wa ka laukaiyoniyedi na kabo ka gelu ka kuke ka dudulai ka lau Kosa bwan-abwanaluwana unai. Mala ye tom kabo ka lau Lodosi na kabo ka lau Patala. ² Menai waga hesau ka lobai ye laulau Penisiya ede unai ka gelukawa na ka kuke ka lau. ³ Saipulusi bwanabwanaluwana ka kitasaei teha seuseulimai ne unai na ka laugabaei ka lau teha Siliya, na Taiya unai ka duna, iya ede waga wa kana kai'usa gogodiyao kabahepesadi magaina. ⁴ Yesu taumiyawatanina hekadi ka lobaidi ede menai maidamaiyao ka miya mayadai haligigi-labui. Na Yaluwa Tabuna tamowai wa ye hekatadi ede Paulo se kaibwadai bena tabu ye laulau Yelusalema.

** **20:35:** Yesu yona hedehedede ta kulibuina ye pilipili, matawuwuna kalina Giliki unai kaniyona hesau, na kalinadaena iya ede, Taukaikainauya kabo namwa ye lobai, na kabo kainauya tauhaina. Ewaneliya bukana hasi udiyedi Yesu yona hedehedede ta nige se kuli.

⁵ Yoma miya mayadaina gehegehena wa unai tauhemuliwatani wa ma mwanediyao yo natudiyao maidamaiyao ka dobi kabagelu wa gadowana unai ka lulage, ede nagali wa unai ka tulibono na ka tapwalolo.

⁶ Mulina ne unai ka laukaiyoni na kabo ka dobi waga wa unai ka gelu, na siya se seuyo yodi magai.

⁷ Taiya ka laugabaei na ka lau Tolemaisi unai ka duna. Taukawamamohoi menai taumiya wa ka hailobaidi na maidamaiyao ka miya mayadai kesega. ⁸ Mala ye tom ede ka gelu'uyo ka lau Sisaliya. Menai Pilipo taulaulauguguya** yona numaena ka miya. Iya meta Yelusalema unai tamowai haligigi-labui se kaisunuwai'useidi wa kadi kaha hesauna.** ⁹ Iya natunao sinesineo hasi nuwanuwasupudiyao. Siya meta se hedehededepeloweta.

¹⁰ Mayadai hisa menai ka miya na yoma miya wa unai tamowai hesau hesana Agabasi Yudeya unai ye dobima kalimaiyena, iya meta peloweta hesau. ¹¹ Iya kabo Paulo kana dagilolo ye hai na ye bom kaena yo nimana ye pai'uyoidi na kabo ye wane, “Yaluwa Tabuna ye hededelaoma ye wane, ‘Dius tamowaidiyao Yelusalema unai dagilolo ta tanuwagana kabo se pai doha teina na se mosegabaei dagela tamowaidiyao udiyedi.’” ¹² Hedehedede wa ye hedede na ka lapui, unai magai wa unai taukawamomohoi tamowaidiyao hekadi maidamaiyao Paulo ka hededenuwahi tabu ye saesae Yelusalema. ¹³ Na Paulo ye hededelaoma ye wane, “Saha douna kwa doudou ta? Yomi dou ta unai yau nuwagu ta kwa hebasabasa, na ya nonohakaliliko bena se paigau yo taba hinage Yelusalema unai se unuhemwaloigau Guiyau Yesu debanaena.” ¹⁴ Na

** 21:8: Pilipo taulaulauguguya wasana ta hasili Apostolo 8:4-40 unai.

** 21:8: Tamowai haligigi-labui se kaisunuwai'useidi wa wasadi ku hasili Apostolo 6:1-7 unai.

nige gonowamai ka nuwakoi na ka hededenuwahi, unai ka wane, “Besi, na Guiyau yona nuwatu mo ta lauwatani.”

¹⁵ Yoma miya menai mayadaidi wa se gehe ede ka kabinonoha na ka sae Yelusalema. ¹⁶ Tauhemuliwatani hekadi Sisaliya unai maidamaiyao ka sae, na se woiaigai ka lau Menasona yona numa unai ka miyamiya. Iya meta Saipulusi bwanabwanaluwana tamowaina yo hinage tauhemuliwatani bagubagunana hesau.

Paulo ye lage Yelusalema unai

¹⁷ Yoma huyalage Yelusalema unai taukawamamohoi maudoidi se hailobaigai ma gwaugwauyaladi. ¹⁸ Mala ye tom kabo Paulo maidamai ka lau Yamesi ka kaitaumanai, na dubu babadadiyao maudoidi meta hinage se laomagogoi menai. ¹⁹ Paulo ye lautokiyeidi, na kabo yona paisowa yo saha Yaubada ye ginaulidi dagela tamowaidiyao udiyedi wa wasadi maudoidi ye hedededi dubu babadadiyao wa udiyedi.

²⁰ Hedehedede wa se lapui ede se noko yo Yaubada se hedebasae. Na se hededelau Paulo unai se wane, “Kama kaha! Ku kita, Dius tamowaidiyao bodalaki-laki se kawamamohoi Yesu wasana unai, na maudoidi meta Mose yona laugagayo udiyedi se kitalaukalili yo se miyawatanikalilyedi. ²¹ Na wasalupolupo se lapui meta yom paisowa wa unai Dius maudoidi dagela magaidiyao udiyedi taumiya ku hededehekaiyawasidi tabu se kitalau Mose yona laugagayo unai, yo tabu natudiyao loheloheyao se hepehepelitomedi, yo tabu Dius kada kulutubu kabikabidi maudoidi se miyamiyawatanidi. ²² Taba kabim se kata meta kowa ede inai, kabo saha ta ginauli? ²³ Unai kai yoma nuwatu ede teina: Tamowai hasi ede inai siya

yodi kaigwala huyana wa se gehe.**²⁴ Maidamwao kwa lau Numa Tabuna ne unai na lauhe'a'a kabikabidi kwa ginaulidi. Na ginauli saha kabo se hepaisowadi ne ku hemaisadi, na kabo kuludiyao wa se yaligabaedi. Teina unai kabo tamowai maudoidi se kitago yo kabim se kata meta kowa hinage Dius yoda laugagayo ta ku miyawatanidi na saha se lapuiyako wa meta nige mamohoina.²⁵ Na dagela tamowaidiyao siya taukawamamohoi yodi ka kulikuliko na ka hededelau udiyedi ka wane meta nige Mose yona laugagayo maudoina bena se lauwatani, na laugagayo hisahisadi mo: Ena kai se kaitalasamyedi koitau udiyedi tabu se kaikaidi, tabu kwasina se numanuma, suisui gadona se sipwakiki na ye mwalo tabu se kaikai, yo hinage ganaganawali** tabu se miyamiyaidi.”

²⁶ Yodi nuwatu wa Paulo ye kawanamwanamwaei, unai mala ye tom ede se hetubu lauhe'a'a kabikabina se ginauli. Na kabo ye mwalaesae Numa Tabuna wa unai na taukaitalasam wa udiyedi ye hededehemasalaha meta mayadai saha unai kabo taudi hasi wa yodi lauhe'a'a mayadaidi se gehe na yodi kaitalasam se baheidima na se gabudi.

²⁷ Yodi lauhe'a'a mayadaidi haligigi-labui sola nige se gehe, na Dius tamowaidiyao hekadiyo teha Eisiya unai se laoma. Siya Paulo Numa Tabuna wa unai se kita ede boda se henuwasaedi na iya se kabihakahini.²⁸ Na se heyohyoga kalina lakilakiyena se wane, “Isalaela tamowaidi maudoimiu, kwa saguigai! Teina tamowai ta

** **21:23:** Kaigwala wa hesana ede Nasilaiti kaigwalana, meta taukaigwala ye bom yona talam ye ginauli meta ye mose'uyoi Yaubada unai. Kaigwala huyana ye gehe kabo he'a'a kaitalasamna ye ginauli yo kuluna se yaligabae. Nasilaiti kaigwalana laugagayona Numela 6 unai ta lobai. Apostolo 18:18 unai Paulo hinage yona kaigwala hesau wasana ku hasili. ** **21:25:** Ganawali meta laulau labui ye sumagogoidi: Ena maitawasola ye lau nige mwanena unai, yo ena hewali yo hasala nige tawatawasoladi se kenokesega (↑Ganawali).

meta teha maudoina udiyedi ye hededeheyaheyababada, yo tamowai maudoidi ye hededehekaiyawasidi bena Dios yoda laugagayo tabu se miyawatanidi, yo yoda Numa Tabuna ta ye hededeheyaheyababada. Yo hinage Giliki tamowaidi ye woyaidima Numa Tabuna ta unai na teha tabuna ta ye hebikikaliliyei!”²⁹ Matawuwuna huya hesau unai Epeso tamowaina hesau hesana Tolopimasi, iya meta dagela tamowaina, maidana Paulo se kitadi se taitaihilelabulabui. Unai se nuwatugaibu meta bena Paulo tamowai ta ye woyahemwalaeyako Numa Tabuna ne unai.

³⁰ Yelusalema tamowaidi maudoidi Paulo se kouyalayalalakiliyei. Unai se laomagogoi Numa Tabuna wa unai na Paulo se tabehesesa, na kabo Numa Tabuna yona polisi gana gududiyao wa se guduidi. ³¹ Paulo se biteligwadagwadaei na se kaipate bena se koihemwaloi. Na wasa wa ye lau Loma yodi tau'iyala kapinana** ye lapui meta Yelusalema unai hetalagegagaga ye lakikalili. ³² Unai tau'iyala hekadiyo yo yodi sentuliyo ye haidi na maidanao se heloigogoi se dobi tauhetalagegagaga bodadiyao wa udiyedi. Boda wa maudoidi tau'iyala tamowaidi ma kadi tanuwaga se kitadi ede Paulo se kabigabaei.

³³ Iyala kapinana wa Paulo ye hai na ye hededelau yona tau'iyala tamowaidiyao wa udiyedi na seni labui udiyedi iya se pai. Na kabo boda wa ye henamaiyedi ye wane, “Teina tamowai ta kaiteya, yo saha yababana ye ginauli?”

³⁴ Boda wa luwadiyena tamowai hekadi ginauli hesau se heyoheyogaei, na hekadi ginauli hesau se heyoheyogaei, na iyala kapinana wa nige gonowana hedehedede mamohoina ye lapulobai, matawuwuna ede hetalagegagaga wa ye lakikalili. Unai ye hededelau yona iyala tamowaidiyao udiyedi bena Paulo se laei yodi kabamiya numana wa unai.

**

21:31: Iyala kapinana kana paisowa hedehedena ku hasili GLOSSARY unai (↑Loma yodi tau'iyala).

³⁵ Se lage kaba'utu'utusae wa unai na boda wa yodi kabi wa ye saekalili ede iyala tamowaidiyao wa Paulo se lausini na se bahei se saei. ³⁶ Tauhemuliwatanidi bodana maudoidi wa se yogayogahilau ma kalina lakilakidi se wane, “Kwa koihemwaloi!”

³⁷ Tau'iyala tamowaidiyao wa bena kabo Paulo se bahehemwalae numa wa unai, na kalina Giliki unai ye wane, “Iyala kapinana, gonowana taba saha hesau ya hedede kalimyena?” Na iyala kapinana wa ye siliyata na ye hededelau unai ye wane, “Giliki kalinadi kabina ku kata?

³⁸ Kowa nuwana Aikupito tamowaina, e nige? Lahinaidi iyala ku hetubu yo hinage taukaikaiunu tamowaidiyao badodi 4,000 ku woyahaidi kwa lau balabalaena kwa miya?” ³⁹ Na Paulo ye hededebui ye wane, “Yau meta Dius tamowaina, na yogu magai Tasusi teha Silisiya unai meta tamowai maudoidi kabina se kata. Na taba gonowana ya hedehededelau tamowai ta udiyedi?” ⁴⁰ Iyala kapinana wa Paulo yona nuwatu wa ye kawanamwanamwaei, unai Paulo se hetolodobiyei kaba'utu'utusae wa unai, na nimanaena tamowai wa ye koihekaiyawasidi, tabu se gegagega. Ede maudoidi wa se mwanou, na kabo kalina Hebelu unai ye hedehededelau udiyedi.

22

¹ Paulo ye wane, “Tamaguwao yo kagu kahao, kwa lapulapunamwanamwa na ginauli saha se tubu wa bena ya hedehemasalahadi.” ² Na boda wa se lapulapui meta Paulo kalina Hebelu unai ye hedehedede ede se mwanou na se lapulapui. Na Paulo ye wane, ³ “Yau meta Dius tamowaina, teha Silisiya magaina hesau hesana Tasusi unai se labasigau, na Yelusalema unai ya lakilaki. Kada kulutubu yodi laugagayo udiyedi Gamaliyela ye hekatanamwanamwaegau. Huyana ne unai

Yaubada yona paisowa ya ginauli ma nuwakohihaigu gonogonowana doha komiu wau teina mayadai ta. ⁴ Yesu Keliso tauhemuliwatanina ya hekamkamnadi yo ya unuhemwaloidi. Tatao yo sinesineo ya paidi yo ya toledi numatutugudu unai. ⁵ Taukaitalasam saesaena yo Dius babadadiyao bodadi meta gonowana se hemamohoiyei, matawuwuna hinage leta se haidima na ya baheidi ya lau kadi kahao Damaseko unai taumiya udiyedi, na ya dalahai bena kabo menai tamowai ya paidi na ya laedima Yelusalema, na ka toledi numatutugudu unai.

⁶ Ya laulau Damaseko ya hanahanawui mayamayadailakiyena, na kabo galewa ne unai mala lakilakina ye sinadobima kaliguyena. ⁷ Meta ya gulidobi bwatano ne unai, na kalina hesau ya lapui ye hedehedelaoma kaliguwai ye wane, 'Saulo! Saulo! Idohagi to ku hekamkamnagau ta.' ⁸ Na ya wane, 'Kowa kaiteya, Guiyau?' Na kabo kalina wa ye wane, 'Yau Yesu Nasaleta tauna, yau ede ku hekamkamnagau ta.' ⁹ Na kagu kahao maidaguwao wa mala wa dawayana se kita, na kaiteya maidagu ka hedehedede wa meta nige kalinana se lapui. ¹⁰ Na ya henamai ya wane, 'Guiyau, saha kabo ya ginauli?' Na Guiyau ye hededelaoma ye wane, 'Ku tolo na ku lau Damaseko. Temenai kabo tamowai hesau kam paisowa ye hedede kabo saha ku ginaulidi.' ¹¹ Kagu kahao maidaguwao wa se kabinimaigau na se woiaigau ka lau Damaseko. Matawuwuna ede mala wa dawayana matagu wa ye heyabadi.

¹² Damaseko unai tamowai hesau hesana Ananiya ye kitagau. Iya meta laugagayo taulauwatani-namwanamwaena yo hinage Dius tamowaidiyao menai taumiya meta iya se kitahenamwa. ¹³ Na dedekagu wa unai ye tolo na ye wane, 'Kagu kaha Saulo, matam ku helala!' Na mahanana ne unai matagu wa se

lala'uyo, na gonowana ya kaikewa'uyo na Ananiya ya kita. ¹⁴ Na kabo ye hededelaoma ye wane, 'Kada kulutubu yodi Yaubada ye kaisunuwaigo bena yona nuwatu kabidi ku kata yo keda wa unai Dudulai Tamowaina** ku kita yo yona hedehedede kawana unai ku lapuidi. ¹⁵ Kowa kabo saha ku kitadi yo ku lapuidi wa tauhededehemasalahadi teha maudoina tamowaidiyao udiyedi. ¹⁶ Unai saha ku nayanayai, ku lau ku babatiso na Yesu ku sunumaei na yom yababa ye deuligabaedi.' ¹⁷ Na kabo ya uyo Yelusalema, na mayadai hesau ya lau Numa Tabuna unai ya tapwatapwalolo na Yaluwa Tabuna ye taukasinigau, ¹⁸ na tautau hesau ye hekitagau meta Guiyau ye hedehededelaoma kaliguwai ye wane, 'Mwamwayau, Yelusalema ku laugabaei, matawuwuna ede yom hedehedehemasalahagau ta taba nige se kawamamohoiyedi.' ¹⁹ Na ya wane, 'Guiyau, tamowai ta kabigu se katakalili meta ya lau sunago maudoidi udiyedi na taukawamamohoiyego ya haidi ya sapidi yo ya toledi numatutuguduyena. ²⁰ Yo hinage kabigu se kata meta huyana tauhededehemasalahago Setepano se koihemwaloi meta yau maiyadi yo ya talam, na taukoihemwaloina wa kadi kwama ya kitakitahetetedi.' ²¹ Na kabo Guiyau ye hededelaoma kaliguyena ye wane, 'Nige! Yelusalema ku laugabaei, na kabo ya hetamaligo ku lau kedaloha dagela tamowaidiyao ne kalidiyena.'"

²² Boda wa se lapulau Paulo yona hedehedede wa unai ye laoma ee ye wane bena Guiyau iya ye hetamali dagela tamowaidiyao udiyedi. Hedehedede wa se lapui ede se kouyalayalakalili na se yogahilakilaki sae se wane, "Teina tamowai ta nige gonowana taba ye maumauli! Kwa laehesuwala na kwa koihemwaloi!"

** 22:14: Dudulai Tamowaina ne, iya ede Yesu.

Apostolo 22:23 97 Apostolo 22:30

²³ Na boda wa Paulo se yogayogahiyei yo kadi luwuluwu se haigabaedi na nagali se kabigaloidi na se hesulusaedi.

²⁴ Kabo iyala kapinana wa ye hedede bena Paulo se woy-ahemwalae numa wa unai na se sapi yo se henamaiyei kana mata saha to boda wa ma kouyalalayadi na se yogayogahiyei. ²⁵ Paulo se paihekahinilaei duu hesau unai bena kabo se sapi, na ye hededelau sentuliyo temenai tautotolo wa unai ye wane, “Ku nuwatui ye dudulai meta Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina hesau, ena nige kana mata hesau kwa lobai, na kabo kwa sapigaibui?” ²⁶ Sentuliyo wa Paulo yona hedehedede wa ye lapui ede ye lau kana tanuwaga wa unai ye hededelau ye wane, “Saha kabo ku ginauli? Teina tamowai ta meta iya Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina hesau.” ²⁷ Iyala kapinana wa ye lau Paulo ye henamaiyei ye wane, “Mamohoi kowa Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya hesau?” Na Paulo ye talam ye wane, “Aa, iya ede.” ²⁸ Iyala kapinana wa ye wane, “Yau meta moni lakilakina ya tole Loma taukitahetetena tamowaidiyao udiyedi na kabo se talamyeigau ya hemala Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina hesau.” Na Paulo ye wane, “Yau meta sinagu yo tamagu Loma yona kitahetete yo yona laugagayo logulogunaena se miya na unai se labasigau.” ²⁹ Ede tamowai bena kabo Paulo se pidili yo se henahenamaiyei wa se sigisuwala. Na iyala kapinana wa ye siliyata yo ye matausikalili, matawuwuna ede Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina hesau ye senigaibui.

³⁰ Mala ye tom kabo iyala kapinana wa bena Paulo kana mata mamohoina ye loyanei, idohagi to Dius tamowaidiyao se hegilu. Unai ye hedede nimana mainadi se yailigabaedi, na kabo ye hedede Dius yodi taukaitalasam tauwoyaidi yo Sunedeli tamowaidiyao mauidi se laom-

agogoi na kabo Paulo se woyaiyama matadiyena ye tolo.

23

¹ Paulo ye kitadudulailau Sunedeli bodadi udiyedi na ye wane, “Kagu kahao, ya nuwatu yogu miya yo yogu paisowa ta Yaubada matanaena ye dudulai yo ye namwa, ye laoma ee teina mayadai ta unai.” ² Yona hedehe dede wa unai ede taukaitalasam saesaena Ananiya ye hededelau kana kahao Paulo dedekanaena tautotolo wa udiyedi ede kawana wa nimadiyena se koigudugudui. ³ Paulo ye hededelau Ananiya unai ye wane, “Kowa meta taukailupolupo mamohoi, unai Yaubada kabo ye hekamkamnago. Yom kabatuli me unai ku tuli na Mose yona laugagayo unai bena ku tolehedudulaigau, na kowa meta laugagayo ta ku utusikaliliyei matawuwuna ede ku hedede na kam kahao kawagu ta se koigudugudui.” ⁴ Na Paulo dedekanaena tautotolo wa se hededelau unai se wane, “Idohagi to Yaubada yona taukaitalasam saesaena ku dilamatai?” ⁵ Kabo Paulo ye hededelau udiyedi ye wane, “Kagu kahao, nige kabina ya kata meta iya taukaitalasam saesaena. Doha kulikuli tabuna unai ye wane, ‘Tabu tauwoyawoya tamowaina hesau ku hedeheyaheyababa.’” *(Esodo 22:28)*

⁶ Na Paulo ye nuwatulobai meta Dios babadadiyao bodadi wa unai meta hekadi Sadusiya yo hekadi Paliseya. Unai ye hededelakilaki ye wane, “Kagu kahao, yau tamagu meta Paliseya tamowaina, na yau hinage Paliseya tamowaina hesau. Na yau kwa helauhetalagau ta matawuwuna ede yogu sunuma yo yogu kawamamohoi meta tauboiboita kabo se tolo'uyo.” ⁷ Yona hedehe dede wa unai ede haikawayagala ye tubu Paliseya yo Sadusiya bodadi wa udiyedi, ede boda wa se hekoilabuiyei. ⁸ Kaniyona ede Sadusiya bodadi se wane, taba nige tauboiboita se tolo'uyo, nige anelu, yo hinage nige yaluyaluwa.

Na siya Paliseya bodadi meta se wane tauboiboita kabo se tolo'uyo, yo hinage anelu yo yaluyaluwa meta mamohoi.

⁹ Na haikawayagalalakilaki ye tubu na laugagayo taulauhekataena hekadi siya Paliseya se tolo na se hed-edebayao se wane, “Tamowai ta unai nige yababa hesau ka lobai. Taba yaluwa yo anelu hesau Yaubada yona nuwatuyena ye hededelau tamowai ta unai tabu ta hai-haikawayagala unai.” ¹⁰ Haikawayagala wa ye lakikalili na Paulo se tabetabei'usei, ede iyala kapinana wa ye matausikalili madai Paulo se tabehemwaloi. Unai ede ye hededelau yona tau'iyala tamowaidiyao wa udiyedi na se dobi Paulo se gilihai se laei yodi kabamiya numana wa unai.

¹¹ Boniyaina wa unai, kenosuwaiyena Paulo Guiyau ye kita dedekana wa unai ye totolo na ye hedehededelau unai ye wane, “Paulo, tabu ku matausi, na ku nuwabayao! Yelusalema unai ku hededehe-masalahagauko, na gonogonowana doha kabo hinage Loma unai ku hededehe-masalahagau.”

Dius tamowaidiyao hekadi se koitalaliu bena Paulo se un-hemwaloi

¹² Mala ye tom kabo Dius tamowaidiyao hekadi se laomagogoi na se koitalaliuwadawadam na se hededekaig-wala se wane, “Taba nige kai ta kai yo waila ta numa kana sigana ee Paulo ta koihemwaloi.” ¹³ Badodiyao ede tatao-labui-se-mate (40) ye dikwai. ¹⁴ Maudoidi se lau taukaitalasam tauwoyaidi yo Dius babadadiyao udiyedi na se wane, “Ka kaigwalako meta taba nige kai ka kai yo waila ka numa, kana siga ee Paulo ka koihemwaloi. ¹⁵ Unai komiu yo Sunedeli maudoina maidamiyao kwa lau iyala kapinana kwa lupoi na kabo Paulo ye leyawa bena kabo kana mata kwa wasenamwanamwaei. Na kai kabo

keda ne unai ka nayai na yona laoma ne unai kabo ka koihemwaloi.”

¹⁶ Yodi koitalaliu wa Paulo louna natuna ye lapui ede ye lau tau'iyala yodi kabamiya numana wa unai na yona bada wa yona ye hedehedede. ¹⁷ Ede Paulo sentuliyo hesau ye yoganeyama na ye hededelau unai ye wane, “Teina hewali ta nuwatu hesau iya unai. Ku woyalaei iyala kapinana unai, na hewali ta kabo yona nuwatu ye hedede-hemasalaha na ye lapui.” ¹⁸ Se lau ede sentuliyo wa ye hededelau kana tanuwaga unai ye wane, “Paulo, iya numatutugudu unai taumiya wa, ye hededelaoma ede hewali ta ya woyaiyama bena nuwatu hesau ye hededehemasalaha kalimwai.” ¹⁹ Iyala kapinana wa hewali wa nimana ye kabi na ye woyahesuwala na ye henamaiyei ye wane, “Nuwatu saha bena ku hedede kaliguwai?” ²⁰ Hewali wa ye wane, “Dius tamowaidiyao se koitalaliuko meta kabo se lupoiyo na bena Paulo kabo ku hetamalidobiyei Sunedeli unai bena kana mata se wasenamwanamwaei. ²¹ Yodi nuwatu ta meta nige mamohoina, matawuwuna ede tamowai badodi tatao-labui-se-mate yo hekadi hinage se nonohako yo se hededekaigwalako meta taba nige se kaikai yo waila se numa kana siga Paulo se koihemwaloi. Siya meta se nonohako, na se nayanaya mo kalimyena bena ku talamyeni.” ²² Iyala kapinana wa ye hededelau hewali wa unai ye wane, “Tabu tamowai hesau unai ku hededelau meta yodi nuwatu ta ku hededeyako kaliguyena!” Na kabo hewali wa ye hetamali ye lau.

²³ Na kabo sentuliyo labui ye yoganeidima na ye wane, “Tau'iyala tamowaidiyao badodi 200 kwa haidi, yo hinage hosi taugeluidi badodi 70, yo taukabiwamali badodi 200, se kabinonoha na boniyai 9 kiloki kabo kwa dalahai kwa lau Sisaliya. ²⁴ Paulo yona kabagelu hosidi kwa kabinono-

haidi na unai kabo kwa laei gabana Peliki** unai. Na Paulo kwa kitahetetenamwanamwaei.”²⁵ Na kabo gabana Peliki yona leta ye kuli ye wane,

²⁶ “Yau Kolodiyasi Lisiyasi, ya kulikulilaowa kowa Peliki kalimwai: Yauwedolakilaki yogu wasawasa.

²⁷ Teina tamowai ta meta Dios tamowaidiyao se hai na bena se koihemwaloi, na yau yo yogu iyala tamowaidiyao ka dobi ede ka gilihai, matawuwuna ede hedehededena ya lapui meta iya Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina hesau. ²⁸ Na ya henuwa bena kabina ya kata yababa saha ye ginauli to bena se koihemwaloi ne, unai ka laei Sunedeli unai na kana mata ka wasenei. ²⁹ Ya lobai meta Dios yodi laugagayo debanaena tamowai ta se hai, na nige kana mata hesau ya lobai unai taba se koihemwaloi o se tole numatutuguduyena. ³⁰ Na hedehedede ya lapui meta tamowai ta se koitalaliuyei bena kabo se koihemwaloi, unai ede ya hetamalimwamwayauyei ye laowa kalimwai, yo ya hedede meta tauhegiluna tamowaidiyao bena hinage se laowa na kadi mata saha se hedehemasalahadi kalimwai. *Yauwedo yo kaiyoni.*”

³¹ Unai tau'iyala tamowaidiyao meta iyala kapinana wa yona hedehedede wa se lauwatani na boniyaina ne unai Paulo maiyadi se lau ee magai hesau hesana Antipatilisi** unai se lage. ³² Mala ye tom kabo hosi taugeluidi wa maiyadi Paulo se lau Sisaliya na hekadi wa se uyo Yelusalema. ³³ Se lage Sisaliya unai ede leta wa yo Paulo se moselaedi gabana Peliki unai. ³⁴ Leta wa ye hasili na

** **23:24:** Gabana Peliki meta teha Yudeya ye kitakitahetetedi. Yona kabamiya magaina meta Sisaliya. ** **23:31:** Antipatilisi unai meta Loma yodi tau'iyala yodi numa hesau.

Paulo ye henamaiyei ye wane, “Kowa kaiteya teha unai ku laoma?” Na Paulo ye wane, “Yau teha Silisiya tamowaina.”
³⁵ Na ye hededelau Paulo unai ye wane, “Tauhegilugo se laoma kabo kowa yo siya kwa lauhetala na ya lapulapui.” Kabo ye hedede Paulo se laei Heloda numa ye ginauli wa unai** se tole na se kitahetetenamwanamwaei.

24

Paulo yo tauhegiluna wa Peliki matanaena se lauhetala

¹ Mayadai haligigi mulidiyena kabo taukaitalasam saesaena Ananiya yo Dius babadadiyao hekadi yo yodi tauhedehededesonoga tamowaina Tetalusi maiyadi se dobi Sisaliya gabana Peliki unai, na Paulo kabahegiluna hedehedededi maudoidi se hedehedededi. ² Yodi koigogo wa unai Paulo se yoganeyama na kabo Tetalusi kana mata wa ye hededei ye wane, “Yauwedolakilaki Peliki! Yom woyawoya sibasibadi ta udiyedi meta miyadaudaumwali yo namwanamwa ka lobaidi yoma magai maudoina ta unai. ³ Yom hineli namwanamwadiyao ta udiyedi kowa hekasisim ye lakikalili, unai ka lautokikaliliyeigo. ⁴ Nige ka henuwa bena ka hemodekaliliyeigo, na taba mahana kubwakubwana mo unai ku lapulaoma yoma hedehede ta unai. ⁵ Teina tamowai ta ka lobai meta iya Dius tamowaidiyao teha maudoidi udiyedi yodi miya tauhepilipilina yo kadi hetalagegagaga taukabihaina, yo hinage Nasaleta tamowaina hesau tauhemuliwatanina bodana tauwoyaina hesau ede iya. ⁶⁻⁷ Yo hinage dagela tamowaidi ye woyahemwalaedi Dius yodi Yaubada kabataba'ohuina numana unai, ede Numa Tabuna wa ye hebiki. Unai iya

** **23:35:** Numa wa meta beyabeyana wasawasa Heloda Lakilakina ye hetolo yona kabamiya. Yona boita mulina ne unai kabo natunao wa numa wa nige unai se miya, ede Loma yodi tauwoyawoya se hepahepaisowa huyana se babawa Sisaliya unai.

ka hai.** 8 Taba iya ku henamaiyei kabo yoma kabahegiluna hedehedededi maudoidi ye hededeheemasalahadi kalimwai.”

9 Kabakoigogo wa unai Dius tamowaidiyao maudoidi se talam na se hededegogoi se wane, “Teina hedehedede maudoidi ta meta mamohoidi.”

10 Unai gabana wa nimanaena Paulo ye koihai ede ye tolo na ye hedehedede ye wane, “Yauwedolakilaki Peliki! Kabina ya kata meta bolimai lohaloha teha Yudeya tamowaidiyao yodi lauhetala kowa taulapuhekasadi yo tautolehedudulaidi. Unai ma nuwabayaogu ya bom yogu ya tolo na ya hedehedede. 11 Lahinaidi ya sae Yelusalema na yogu nuwatu bena Numa Tabuna unai ya taba'ohu Yaubada unai. Yogu huyalage mayadaina meta gonowana ku hemamohoiyei. Mayadaina ne unai ye laoma teina meta mayadai saudoudoi-labui (12) mo ta laugabaedi. 12 Tauhegilugau ta nige sola se kitagau Numa Tabuna unai tamowai hesau maidagu ka haikawayagala, yo sunago udiyedi o magari lakilakina maudoina ne unai nige boda kadi hetalagegagaga ya ginauli. 13 Yodi kabahegilugau hedehedededi maudoidi ta meta nige yodi kabahemamohoiyedi. 14 Na ginauli kesega se hedede wa meta mamohoi: Kama kulutubu yodi Yaubada yogu taba'ohuina unai meta Yesu tauhemuliwatanina yodi kabikabi yo yodi laulau ya hemuhemuliwatanidi. Kabikabi yo laulau ta se hedede meta nige se dudulai. Na yau meta hinage Dius yoma laugagayo yo Peloweta yodi kulikuli maudoidi ya kawamamohoiyedi. 15 Yaubada

** 24:6-7: Kulikuli beyabeyadi maudoidi kalina Giliki unai se kulikulidi meta nige udiyedi lausoiso 7, na mulidi wa unai hisahisadi mo lausoiso 7 yo 8 tupwana se kuli, iya ede teina: “Unai ka hai bena ka helauhetala, 7 na iyala kapinana Lisiyasi ye laoma ede kalimayena tamowai ta ye hai na ye hetamali dobiyeiyama kalimwai. 8 Na tauhegiluna hinage ye hededelau udiyedi bena se dobima.”

ya sunumaei yo ya kawamamohoikaliliyei meta tamowai dudulaidi yo tamowai yabayababadi kabo boita unai ye hetolo'uyoidi, doha hinage teina tamowaidi ta Yaubada se sunumaei yo se kawamamohoiyei. ¹⁶ Unai ya kaipate bena yogu nuwanuwatu yo yogu miyamiya ya miyahedudulaidi Yaubada yo tamowai matadiyena.

¹⁷ Bolimai hisa yogu miyasuwala mulidi ne unai ya uyoma meta kainauya yo moni ya baheidima Yelusalema bena deha tamowaidiyao ya saguidi yo hinage yogu kaitalasam ya ginauli Yaubada unai. ¹⁸ Na huyana tauhegilugau ta se kitagau Numa Tabuna unai meta lauhe'a'a kabikabina ya ginaulidiko. Na menai nige boda hesau maiyaguwao, yo nige tamowai hesau maidagu ka haikawayagala o ka hetalagegaga. ¹⁹ Na Dius tamowaidiyao teha Eisiya unai taulaoma siya menai taukitagau ede. Na siya inai taba se toloma, na ena saha hesau unai se hegilugau kabo se hededehemasalaha kalimyena. ²⁰ O taba tamowai ta ku henamaiyedi, huyana Sunedeli unai se helauhetalagau meta yababa saha se lobai kaliguyena. ²¹ Na nuwana ginauli kesega mo ta debanaena se hegilugau meta matadiyena ya tolo na ma kalina lakilakigu ya wane, 'Tauboiboita kabo boita unai se tolo'uyo, unai ede kwa helauhetalagau ta!' ”

²² Na Peliki Yesu tauhemuliwatanina yodi kawamamohoi kabina ye katanamwanamwa. Kabo koigogo wa ye hekaiyawasi na ye wane, “Huyana Lisiyasi iyala kapinana ye lagema kabo yom lauhetala te ya hineli'uyoi.” ²³ Ye hededelau sentuliyo hesau unai ye wane, “Paulo ku lae na kwa kitahetetenamwanamwaei, na gonowana ye sae yo ye dobi numa kalona ne unai, yo hinage kana kahao kabo se laoma se kita na ena ginauli saha udiyedi ye deha kabo unai se sagui.”

²⁴ Mayadai hisa mulidiyena Peliki ma mwanena Dulusila – iya Dius waihiuna hesau – se laoma se lage Heloda yona kabamiya numana wa unai. Na kalina se hetamalilaei na Paulo se woyaiyama na Yesu Keliso kawamamohoiyena yodi ye hedehedede. ²⁵ Na Paulo ye hedehedede meta yoda miyamiya bena se dudulai Yaubada matanaena, yo tabu gadosisi yababadiyao yo nuwatu yabayabadiyao ta hemuhemuliwatanidi, yo ye hededehemasalaha meta lauhetala lakilakina sola kabo ye laoma. Peliki hedehedede wa ye lapuidi meta ye siliyata yo ye matausikalili, unai ye wane, “Paulo, nabada, na ku lau. Na ena solasola hesau ya lobai kabo ya hedede ku uyoma.” ²⁶ Peliki yona nuwatu meta Paulo kabo monilakilaki ye mosei na ye yailigabaei, unai huya maudoina Peliki ye hedede bena Paulo ye laoma na maiyana se hedehedede.

²⁷ Bolimai labui mulidiyena Peliki teha Yudeya yodi gabana wa meta Posiyas Pesitasi unai se helauhedamai. Na Peliki ye henuwa bena Dius tamowaidiyao nuwadiyao ye henamwadi, ede numatutugudu wa unai Paulo ye laugabaei.

25

Paulo yo Dius babadadiyao Pesitasi unai se lauhetala

¹ Pesitasi iya teha Yudeya yodi gabana hauhauna ye lage Sisaliya unai yona paisowa ye hetubu, na mayadai haiyona mulidiyena kabo ye sae Yelusalema. ² Na temenai taukaitalasang tauwoyaidi yo Dius babadadiyao se laomagogoi na Paulo yodi kabahegiluna hedehededededi se hededegabaedi Pesitasi unai, ³ yo hinage Pesitasi se kaibwadai bena taba Paulo Sisaliya unai se seuyoi Yelusalema. Na yodi nuwatu meta Paulo yodi saeyamana ne unai kabo kedaena se nayai na se koihemwaloi. ⁴ Na Pesitasi ye hededelau udiyedi ye wane, “Paulo meta Sisaliya unai

numatutuguduyena se tole, na nige bayaona kabo ya do-bi'uyo menai. ⁵ Taba yomi tamowai lakilakidiyao hekadi se laoma maidaguwao ka dobi menai kabo Paulo yomi kabahegiluna hedehededediyao udiyedi se hedehedede, na kabo ya lapuhekasa Paulo saha ye ginaulipwanoli o nige.”

⁶ Yona miya Yelusalema unai meta nuwana mayadai haligigi-haiyona o saudoudoi se gehe kabo ye dobi'uyo Sisaliya. Na mala ye tom kabo ye yogagogoidima kabalauhetala numana wa unai, na kabo ye hedede Paulo se woyaiyama. ⁷ Se woyahemasalahayama, na Dius tamowaidiyao Yelusalema unai taudobima wa Paulo se tolohetakikili na yodi kabahegiluna hedehedededi yabayabadi maudoidi wa se hedededi. Na iyamo yodi hedehedede maudoidi wa nige kabahemamohoiyedi.

⁸ Kabo Paulo ye bom ye hededeheemasalaha'uyoi na ye wane, “Yau meta nige Dius yodi laugagayo ya utusi yo nige Numa Tabuna laugagayona hesau ya utusi, yo Loma yodi laugagayo nige hesau ya utusi**.” ⁹ Pesitasi ye henuwa bena Dius tamowaidiyao ye henuwanamwadi ede Paulo ye henamaiyei ye wane, “Gonowana ku sae Yelusalema? Na ya saewa kabo lauhegilu hedehedededi maudoidi ta hesabadi kwa lauhetala kaliguwai.” ¹⁰ Na Paulo ye wane, “Ya totolo ta meta Sisa yona kabahe-lahelauhetala logulogunaena, unai ye namwa mo taba unai ku tolehedudulaigau. Na kabigu ku katakalili meta yau nige saha hesau yababana ya ginauli o Dius yodi laugagayo hesau ya utusi. ¹¹ Ena laugagayo hesau ya utusi na unai taba ya boita meta gonowana, yau nige boita ya laukwatakwataei. Na ena lauhegilu maudoidi kaliguyena

** **25:8:** Loma yodi laugagayo nige hesau ya utusi: Nuwanuwatu ta Luka yona kulikulina wa meta ye wane, nige yababa saha hesau ya ginauli Sisa unai.

ta nige hesau mamohoina meta nige gonowana kowa o tamowai hesau ye moselaegau Dius ta udiyedi. Na ya henuwa taba ya lau Sisa ye helauhetalagau.”

¹² Pesitasi yo yona tamowai lakilakidiyao wa maidanao se hedehededegogoi, na se hedede ye gehe kabo ye hededelau Paulo unai ye wane, “Kowa ku henuwa Sisa ye helauhetalago. Gonowana! Kabo ku lau Sisa unai.”

Wasawasa Agilipa ye laoma Pesitasi ye kaitaumanai

¹³ Mayadai hisa mulidiyena kabo wasawasa Agilipa ma louna Benisi se dobi Sisaliya bena Pesitasi se kaitaumanai, matawuwuna iya gabana hauhauna. ¹⁴ Mayadai hisa maidadi se miya, kabo Pesitasi Paulo wasana ye hededehemasalaha wasawasa Agilipa unai ye wane, “Pelikiki tamowai hesau numatutugudu ne unai ye tole na ye laugabaei kaliguwai. ¹⁵ Huyana ya sae Yelusalema meta taukaitalasam tauwoyaidi yo Dius babadadiyao yodi lauhegilu hedehededediyao se hedededi, yo se hedede-laoma kaliguwai bena taba Paulo ya hekilaino. ¹⁶ Na ya hededelau udiyedi ya wane, ‘Teina nige Loma yodi laugagayo kabikabina.’ Na ya hedede bena tabu tamowai hesau ta mosegabaei na se hekilainogaibui, na bena tauhegiluna maidanao se lauhetalabaguna. ¹⁷ Huyana maidaguwao ka dobima inai ka lage yodi lauhetala wa hesabana, meta nige mahana ya gabaei, na mala ye tom ede ya yogagogoidima kabahelauhetala numana wa unai, ya hedede Paulo se woyaiyama na ya helauhetaladi. ¹⁸ Huyana tauhegiluna wa se hedehedede, meta yogu nuwatu kabo laugagayo hesau utusina hedehededena unai se hedehedede, na iyamo nige. ¹⁹ Na kadi mata ede siya Dius se bom yodi sunuma kabikabidi yo laugagayodi udiyedi se hedehedede, yo hinage tamowai hesau hesana Yesu iya ye boitako, na Paulo ye hedede meta iya ye silasilawa. ²⁰ Yodi

hedehedede wa unai meta nige saha hesau gonowana ya nuwatulobai. Unai Paulo ya henamaiyei ya wane, 'Taba gonowana ku sae Yelusalema na temenai lauhegilu ta udiyedi se helauhetalago?' ²¹ Na Paulo ye hededelaoma ye wane, 'Yau kabo ya lau Sisa unai ye helauhetalagau!' Unai ya hedede Paulo ka tole numatutuguduyena, na muliyena kabo ya hetamalilaei Sisa unai." ²² Na Agilipa ye hededelau Pesitasi unai ye wane, "Ya henuwa taba tamowai ta yona hedehedede ya lapuidi." Ede Pesitasi ye wane, "Ye namwa, malaitom kabo Paulo kalinana ku lapui."

Paulo wasawasa Agilipa unai ye lauhetala

²³ Malaitom kabo Agilipa yo Benisi kadi leli se didigakalili se likwa yo yodi wasawasa hekihekinoidi se bahedi na se laoma boda yodi kabahekohekoikesega numana unai, na tau'iyala kadi tanuwaga lakilakidiyao yo magai wa babadadiyao maiyadiyao. Se tuli, na kabo Pesitasi ye hedede Paulo se woyaiyama. ²⁴ Na kabo ye hedede ye wane, "Wasawasa saesaena Agilipa yo boda maudoimiu inai maidamaiyao ta, teina tamowai ta kwa kita! Yelusalema yo Sisaliya unai Dius tamowaidiyao se kaibwada kaliguyena se wane, 'Teina tamowai ta ye namwa mo tabu ye maumauli.' ²⁵ Na ya nuwatulobai meta teina tamowai ta unai nige yababa hesau ye ginauli na debanaena bena taba se hekilaino na ye mwaloi. Na ye hededelaoma meta taba ya hetamalilaei Sisa unai. Ede ya hineli kabo ya hetamalilaei Loma. ²⁶ Na nige kabina ya kata saha kabo ya kuli ye lau yoda wasawasa saesaena Sisa unai na yona ya hedehedede, matawuwuna ede nige kabahegiluna hedehededena mamohoina hesau ya lobai. Unai ya laeyama boda maudoimiu yo kowa wasawasa Agilipa kalimiuwai, bena kana mata mamohoina kwa wasenei na kwa lobai, kabo gonowana ya kulikulilau Sisa

unai, na yona ya hedehedede. ²⁷ Ya nuwatui meta nige ye dudulai bena tamowai hesau nige kana mata mamohoina ya lobai na taba ya hetamaligaibuilaei Sisa unai bena ye helauhetala.”

26

¹ Na kabo Agilipa ye hededelau Paulo unai ye wane, “Gonowana kabo ku tolo na ku bom ku hededehemasalah'uyoigo.” Ede Paulo nimana ye lausini na ye koihekaiyawasidi na kabo ye hetubu ye hedehedede ² ye wane, “Wasawasa Agilipa! Nuwagu ye namwa yo ya gwauyala, matawuwuna ya tolo matamyena na ya hedehemasalah'uyoigau na Dius yodi lauhegilu hedehededediyo maudoidi ta udiyedi ya hedede. ³ Matawuwuna kabina ya kata meta kowa Dius kadi kulutubu kabikabidiyo yo Dius yodi laulauhetala kabidi ku katakalili. Unai ya kaibwadaigo bena ku lapulapuinanwanamwa kaliguyena.

⁴ Dius tamowaidiyao maudoidi ma gagiligu unai yogu miyamiya yo yogu laulau maudoidi kabidi se katakalili, yogu magariyena yo hinage Yelusalema unai. ⁵ Huyalohaloha kabigu se katakalili, na ena se henuwa kabo se hededehemasalahagau meta yau Paliseya tamowaina hesau, unai huya maudoina Dius yodi laugagayo yo yodi kabikabi ya ginauliwatanikaliliyedi. ⁶ Na se helauhetalagau ta matawuwuna ede yogu kawamamohoi Yaubada yona hededehegunuma kada kulutubu udiyedi wa ye hemamohoiyei. ⁷ Iya ede hededehegunuma Isalaela bogana saudoudoi-labui se nayanayai bena ye laoma, na huya maudoina, mayadai yo boniyai, Yaubada se kaihelahui ma nuwakohihaidi. Yogu wasawasa, teina hededehegunuma ta kawamamohoiyena debanaena Dius tamowaidiyao se hegilugau ta. ⁸ Idohagi

to kwa nuwapwanopwano na nige kwa kawamamohoi meta Yaubada tauboiboita ye hetolo'uyoidi?

⁹ Yau hinage beyabeyana yogu nuwatu meta ye namwa mo ya kaikaipate Yesu Nasaleta tamowaina yona nuwatu ya hekaiyawasi. ¹⁰ Iya ede saha ya ginauli Yelusalema unai. Taukaitalasam tauwoyaidi yodi gigibwaliyena Yesu taukawamamohoiyena ya toledi numatutuguduyena, na ena yodi hineli se ginauli bena se koihemwaloidi, kabo yau hinage ya talam. ¹¹ Huya badobado ya lau sunago udiyedi Yesu taukawamamohoiyena ya hekilainodi yo ya lauhelilidi taba Yesu se hededeyababai. Na ya kouyalay-alakalili, ede ya lau magari hekadiyo udiyedi Yesu taukawamamohoiyena ya hekamkamnadi.

¹² Mayadai hesau taukaitalasam tauwoyaidi yodi gigibwali se leyama na se hetamaligau ya lau Damaseko. ¹³ Yogu wasawasa, mayamayadailakiyena keda wa unai mala hesau galewa ne unai ye sinadobima ma kagu kahao kalimaiyena. Mala wa ya kita meta ye dawayakalili na kabo mahana dawayana. ¹⁴ Mala wa dawayana unai maudoimai ka gulidobi bwatano wa unai, na kalina hesau ya lapui galewa ne unai kalina Alamaikiyena ye hedehed-ededobima kaliguwai ye wane, 'Saulo, Saulo idohagi to ku hekamkamnagau ta? Nige gonowana yogu nuwatu ta ku laukwatakwataei.'

¹⁵ Na ya henamai ya wane, 'Kowa kaiteya, Guiyau?' Na kalina wa ye hededelaoma ye wane, 'Yau Yesu ku hekamkamnagau ta. ¹⁶ Ku tolo! Ya taumasalaha kalimwai ta bena ya kaisunuwaiyego yo ku hemala yogu taupaisowa yo tauwasaduwai, teina saha ku kita ta yo hinage muliyena ginauli hekadi kabo ya hekitago na ku wasaduwaiyedi. ¹⁷ Ku lau yom tamowai yo dagela tamowaidiyao udiyedi ku wasaduwai. Na ena se hewaiunugo, yau kabo ya gilihaigo. ¹⁸ Ya henuwa taba ku

hededelau udiyedi na se kitalobai, na masigili se laugabae se lau mala unai, yo Satani yona gigibwali sunumadi se hekaiyawasidi na se nuwabui se lau Yaubada unai. Na yodi sunuma debanaena kabo yodi yababa ya nuwatugabaedi yo ya tolelaedi yogu tamowai udiyedi.’

¹⁹ Unai, wasawasa Agilipa, yau nige ya kawayagala, na saha Yaubada ye hekitagau wa ya ginauliwatani. ²⁰ Bagubaguna ya lauguguya Damaseko tamowaidiyao udiyedi, na kabo ya lau Yelusalema yo Yudeya tehana maudoina, yo hinage dagela tamowaidiyao udiyedi ya lauguguya, bena se nuwabui na se laoma Yaubada unai, na yodi kabikabi yo yodi miyamiya unai se hemamohoiyei meta se nuwabuiko. ²¹ Yogu lauguguya ta debanaena Dius tamowaidiyao se kabihekahinigau Numa Tabuna bakubakuna unai, na bena se koihemwaloigau. ²² Na Yaubada ye kitahetetegau na ya maumauli ye laoma ee teina mayadai ta. Unai ya tolo matamiuyena na Yesu wasana ya lauguguyaei boda maudoimiu kalimiuwai. Nige saha hesau wasana ya lauguguyaei na Peloweta yo Mose saha se hededenonohaiyako wa, ²³ meta Keliso kabo se hekamkamna yo ye boita, na kabo iya tamowai bagubagunana boita unai ye tolo'uyo, na iya kabo mala ye hemasalaha Dius yo dagela tamowaidiyao udiyedi.”

²⁴ Yona hedehedede wa unai Pesitasi ma kalina laki-lakina Paulo ye yogahigudugudui na ye wane, “Paulo, ku yauyaule! Yom sonoga me se heyauyaulego.” ²⁵ Na Paulo ye wane, “Wasawasa Pesitasi, yau nige ya yauyaule yo nige ya hedehededegaibu. Na saha ya hedededi ta meta mamohoidi yo gonowana ta nuwatulobaidi. ²⁶ Ginauli maudoidiyao ta wasawasa Agilipa kabidi ye katako, unai gonowana ya hedehedelau unai. Kabina ya kata ginauli maudoidiyao ta ye nuwatulobaidiko, matawuwuna ginauli maudoidi ta nige se tubu wadawadamyena.

²⁷ Wasawasa Agilipa, peloweta yodi hedehedede ku kawamamohoiyedi? Kabina ya kata meta ku kawamamohoiyedi.” ²⁸ Na Agilipa ye hededelau Paulo unai ye wane, “Ku nuwatui bena huyakubwakubwa ta unai ku henuwabuigau na ya hemala Kilistiyani tamowaina hesau?” ²⁹ Ede Paulo ye wane, “Nuwana kabo ya guguya ne ye kubwa o ye loha, temeta unai nige ya mode. Na ya tapwalolo yo ya kaibwada mo Yaubada unai kowa yo boda maudoimiu taulapulapui teina mayadai ta, bena kwa nuwabui yo kwa hemala doha yau, na tabu se paigomiu doha teina nimagu ma paipaidi ta.” ³⁰ Kabo wasawasa Agilipa, gabana Pesitasi, Benisi, yo tamowai hekadi maiyadiyao se tutuli wa se tolo ede se pesa. ³¹ Kabahekohekoikesega numana wa se pesagabaei na se bom yodi se hedehedede se wane, “Teina tamowai ta nige saha hesau yababana ye ginauli na debanaena bena se koihemwaloi o se tole numatutugudu unai.”

³² Na Agilipa ye hededelau Pesitasi unai ye wane, “Teina tamowai ta gonowana ku yailihai, na iyamo ye kaibwadako bena ye lau Sisa unai ye lauhetala.”

27

Paulo ye kadau ye lau Loma

¹ Yoma lau Italiya nuwatudi maudoidi Pesitasi ye hineli hedudulaidi ye gehe, kabo Paulo yo taulauhetala tamowaidiyao hekadi ye mosehekawalaedi sentuliyo hesana Diuliyasi unai, kabo ye kitahetetedi. Diuliyasi meta tau'iyala bodana hesau hesana Sisa yona tau'iyala kadi tanuwaga hesau. ² Ka dobi gadowa na temenai Adalamitiyam yodi waga hesau ka lobai. Waga wa bena kabo ye gelu ye lau teha Eisiya, na magaidiyao udiyedi bena ye lauhepehepesa, ede unai ka gelu. Alistakasi Masedoniya tamowaina, teha Tesalonika unai ye laoma,

iya maidamai ka gelu ka lau. ³ Mala ye tom meta Sidona unai ka duna, na Diuliyasi Paulo ye katekamkamnaei ede ye talamyeyi na ye pesa kehanao ye kaitaumanaidi, na ginauli saha udiyedi ye deha meta kabo unai iya se sagui. ⁴ Menai ka gelu'uyo na yaumai wa ka taumatai ede Saip-ulusi bwanabwanaluwana woyona unai ka lau. ⁵ Silisiya yo Pampiliya gabwadi unai ka heulisikawasi na ka lau ede teha Lisiya magaina hesau hesana Maila unai ka duna. ⁶ Menai iyala taubagunaena tamowaina wa Alesandiliya yodi waga hesau ye lobai bena kabo ye lau Italiya, ede ye hedede na unai ka gelukawasi. ⁷ Na yaumai yona towapilipili debanaena mayadai lohaloha ka kadauyedi. Mulidiyena kabo ka lage Nidasi, na dedekanaena ka heulisi ka lau. Yaumai wa ka taumatai, unai nige gonowana yoma kedakulu wa ka lauwatani, ede ka dobi Kiliti bwanabwanaluwana hesabana, na isutetena hesana Salamona unai ka giuli na bwanabwanaluwa wa woyonaena ka heulisihadididi. ⁸ Na woyona heulisina wa ye yababakalili unai ka kaipate ka lau ee bwanabwanaluwa wa magaina lakilakina hesana Laseya ka laugabaei na dedekanaena kalotauna hesana Gadowa Namwanamwana unai ka duna. ⁹ Na yoma kadau wa unai meta mayadai ka gabaedi se badokalili, ede yoma kadau huyana ye hetubu ye yababa ye lau. Matawuwuna gwagwama yo wowoli huyana ye hanauma.** ¹⁰ Unai Paulo ye hededelau waga wa taugeluina maudoidi wa udiyedi ye wane, "Tatao, ya nuwatui meta yoda kadau ta kabo ye pilipili yo ye

** 27:9: Gwagwama yo wowoli huyana ye hanauma: Kalina Giliki unai se kuli Dius yodi kaihudi mayadaina ye lauko. Na Dius yodi kaihudi mayadaina meta Sepetemba o Okotoba unai, na yodi kabakadau tehana ne unai Sepetemba duwaduwalina unai wowoli huyana yo huyagwagwama ye hetubu. Na kabo Nowemba duwaduwalina unai kadau maudoidi se hekaiyawasidi ye lau ee Pebuwali.

yababakalili, kabo unai waga yo gogo maudoidi ta gabaedi yo hinage tamowai hekadi kabo se mwaloi.” ¹¹ Iyamo sentuliyo wa nige ye lapulau Paulo unai, na ye kitalau waga tauheyaisiyena yo waga tanuwagana yodi hede-hedede wa udiyedi. ¹² Na huyagwagwama unai Gadowa Namwanamwana kabamiyana nige ye namwakalili. Unai waga wa taugeluina maudoidi wa se henuwa bena taba ka gelu'uyo ka dobi Peniki na menai ka miya kana sigana wowoli yo huyagwagwama ta se gehe. Matawuwuna ede Kiliti unai Peniki meta gadowana ye namwa yo huyagwagwama yo wowoli gadowana ede, na gadowa ta meta ye sanalau teha yalugumini yo teha bulungai mo udiyedi.

Wowoli se hekalo

¹³ Na kabo yawana ye sibobo ede waga taupaisowaina wa yodi nuwatu meta gonowana se dobi Peniki. Unai lowo se tabesini na bena ka heulishadihadidi ka dobi. ¹⁴ Nige bayaona kabo yaumai bayabayaona hesau hesana wediliya** bwanabwanaluwa wa unai ye towadikwama. ¹⁵ Na waga wa wolewolena ye konai ede nige gonowana yaumai wa ka taumatai, unai ka boboyogabai. ¹⁶ Ka dobi Kauda bwanabwanaluwana hesabana na woyona musamusana wa unai ka kaipate bena kabaheko-hekoitu wagana ka tabesiniyama waga wa unai ka tole-namwanamwaei. ¹⁷ Se paihekahini ye gehe kabo waga taupaisowaina maina lakilakidiyao se haidi na waga wa sadaina** udiyedi se paidi na waga wa se momosihebayao. Se matausikalili matawuwuna ede nige se henuwa teha

** 27:14: Wediliya: Kalina Giliki unai yaumai wa hesana ede Eulakilon, na teha bwauli ye lau teha kaluwabu (north-east) unai ye towadikwama.

** 27:17: Waga sadaina kaniyona ede waga dedekadiyao labui.

Sailini** tahalina hesana Sitisi unai se heduna, ede wolewole hesau mainaena se pai na se gabadobiyei gabwa wa unai na bena waga wa ye tabetabenuwahi.

¹⁸ Yaumai yo bagodu wa se kotakesegaidi na waga wa ye ini'inipuluhi ye lau ee mala ye tom, unai waga wa kana kai'usa hekana se hesuluhepesadi. ¹⁹ Mayadai hehaiyonana unai ede se hetubu waga wa gogona hekadi se haidi na se hesuluhepesadi. ²⁰ Wowoli wa ye kotakesegai na ka kulolo huyalohalohakalili nige sola mahana o kipwala ka kitadi yo nige yoma kabalau kabina ka kata, unai maudoimai nuwamai se basabasa na ka nuwatui meta taba nige sagu ka lobai.

²¹ Mayadai hisa se lau na waga wa unai taugelu maudoimai nige hesau ye kaikai, unai Paulo ye tolo na ye hedede ye wane, "Lahinaidi taba yogu hedehedede wa kwa lapuwatani na Kiliti bwanabwanaluwana unai sola ta miyamiya na nige ta kukegabaei, meta teina pilipili ta taba nige ta hekalo, yo gogo taba nige ta gabaedi. ²² Na nuwamiu ya hededehebayaodi meta mauidoida kabo ta namwanamwa na waga gaibu mo kabo ta gabaei. ²³ Matawuwuna ede yogu Yaubada, iya kagu tanuwaga yo yau iya ya kaihelahui, boniyai wa unai iya yona anelu ye taumasalaha dedekaguyena ²⁴ na ye wane, 'Paulo, tabu ku matausi. Kabo Sisa matanaena ku tolo yo ye helauhetalago. Yo hinage Yaubada yona kabinamwa yo yona gadosisiyena ye hededehesunuma meta maidamwao taukadau mauidoidi waga me unai taba nige se mwaloi.' ²⁵ Unai ya hededelaowa nuwamiu se bayao matawuwuna ede Yaubada ya sunumaei na saha ye hedededi wa meta kabo se tubu yo se mamohoi. ²⁶ Na iyamo bwanabwanaluwa hesau unai kabo ta heduna na ye koisinida."

** **27:17:** Teha Sailini: Yoda huyaena teha Sailini ede Libiya tupwana teha kaluwabu unai.

Waga se heduna

²⁷ Boniyai hesaudoudoi-hasina unai meta sola Adiliya gabwana wa unai ka kulukulolo'usi. Na boniyai duwaduwalina wa unai meta waga unai taupaisowa wa se nuwatui meta bena tano ka hanahanawuiyako.

²⁸ Unai kabanowonowoi ledina se hai na se heyoli, na gabwa wa lohana se liyei na se lobai meta gabwa lohana ede kala 20.** Ka kulukulolo nige bayaona na hinage gabwa wa se liyetonogi'uyoi meta lohana ede kala 15.**

²⁹ Nowonowoi wa ka kitadi meta ka hanahanaukaliliko, na ka matausi meta kabo ye koisinigai dakwadakwaena. Ede lowo hasi se gabaedi waga yiuna wa unai, na waga wa ye tabetabehekahini. Na maudoidi se tapwalolo yodi yaubada udiyedi meta taba idohagi na mala ye tom'mwamwayau.

³⁰ Na waga wa unai taupaisowa maudoidi se koitalaliu na bena se wasabu. Unai kabahekohekoitu wagana wa se hedalolodobiyei gabwa wa unai. Na yodi helupodi bena kabo se sae waga isuna wa unai lowo hekadi se gabaedi. ³¹ Na Paulo ye hededelau sentuliyo yo tau'iyala tamowaidiyao wa udiyedi ye wane, “Ena tamowai ta waga ta se wasabugabaei, taba nige ta namwanamwa.” ³² Unai tau'iyala tamowaidiyao wa kabahekohekoitu wagana mainana se boli'utusidi na ye kulolobasi.

³³ Mala ye hetubu ye uyali ye laoma, ede Paulo ye hededelau waga wa taugeluina maudoidi wa udiyedi meta taba se kaikai, na ye wane, “Mayadai saudoudoi-hasi se laoko udiyedi meta kwa matausikalili, unai nige kai hesau kwa kai. ³⁴ Na teina maudoimiu ta meta taba nige hesau kulum maiyawana kesega ye taukwadalele. Unai ya hededebayao kalimiuyena bena taba

** ^{27:28}: Kala 20 meta 37 metres o 120 feet. ** ^{27:28}: Kala 15 meta 27 metres o 90 feet.

kwa kaikainamwanamwa to kabo kwa maumauli.”³⁵ Yona hedehedede ta mulinaena kabo pwalawa ye hai na maudoidi matadiyena ye tapwalolo yo Yaubada ye lautokiyei, na kabo pwalawa wa ye kiji na ye kai.³⁶ Unai kabo maudoidiyao wa nuwadi se talu yo se bayao na se kaikai.³⁷ Waga wa unai taugelu maudoimai meta badomai ede 276.³⁸ Ka kaikai ee ye gehe kabo waga kana usa'usa witi baikidi wa se hesuluhepesadi gabwa wa unai, bena waga wa ye kahaisae.

³⁹ Mala ye tom na waga unai taupaisowa magai nige se hekaolobai, na kalotau hesau naganagalina se kita. Unai yodi hekasa se ginauli meta bena ka sae unai ka hetatadunaduna.⁴⁰ Ede lowo ma mainadiyao se boligabaedi yo hinage heyaisi kabapaihekahinidi mainadiyao se yailigabaedi. Na kabo wolewole waga isuna wa unai se kukei na ka boboyo ka sae nagali wa hesabana.⁴¹ Ka sae ede waga wa ye heduna nituli hesau unai, na isuna wa ye talakahi tahali wa unai na nige gonowana ye sigi, na bagodu se guligulisae waga wa unai ye lau ee waga yiuna wa ye koigwaligwali.

⁴² Tau'iyala tamowaidiyao se koitalaliu bena taulauhetala tamowaidiyao wa se koihemwaloidi na tabu se tubasae na se wasawasabugabaedi.⁴³ Na sentuliyo wa ye henuwa bena Paulo ye sagui, ede yodi koitalaliu wa ye hekaiyawasi, na ye hededelau taugelu maudoidiyao wa udiyedi ye wane, “Kaiteyadi gonowana kabo se tuba, meta se kamposi na se tubabaguna se sae magai.”⁴⁴ Na kadi kahao hekadi meta waga ye koigwaligwali wa molumoluna tehadiyao se haidi na udiyedi se tuba se sae. Na maudoimai ka tubasae magai wa unai ma namwanamwamai.

28

Paulo yona miya Malita unai

¹ Ka sae, na magai wa tamowaidiyao yomai se hede-hedede meta bwanabwanaluwa wa hesana ede Malita.

² Bwanabwanaluwa wa tamowaidiyao yodi laulau se namwakalili kalimaiyena. Kaiwa se yuhi na se yoganeigai ka lau ka kaimwaiga, matawuwuna ede nabu ye talu yo gwagwama huyana. ³ Ka kaikaimwaiga, na Paulo ye lau kaikaiwa ye bahema bena ye gabudi. Na kaiwa kalakalasina wa gigibwalina unai mwata hesau kaikaikalasina ye nenepesa ede Paulo nimana ye kalasi na unai ye kabakabasi. ⁴ Magai wa tamowaidiyao mwata wa se kita Paulo nimana wa unai ye kabakabasi, unai se wane, “Teina tamowai ta meta iya taukaikaiunu! Yodi yoli wa unai nige ye mwaloi, na iyamo yoda yaubada Tautolehedudulai nige ye henuwa bena ye maumauli.”

⁵ Na Paulo nimana wa ye hekwade ede mwata wa ye koihebekudobiyei kaiwa kalakalasina wa unai, na kamnana ye lapui meta tauna wa nige se kamkamna. ⁶ Na tamowai wa yodi nuwanuwatu kabo Paulo tauna se loloni yo ye guli na ye mwaloi, na iyamo se naya huyalohaloha na se kita meta nige saha hesau ye tubu kalinawai. Unai yodi nuwatu wa se bui'uyoi na se hedede meta iya yaubada hesau.

⁷ Yoma kabakaimwaiga wa dedekana wa unai meta bwanabwanaluwa tamowaidiyao kadi tanuwaga lakilakina hesana Pabiliusi yona tano. Ye yogaisinigai yona numaena ka miya na mayadai haiyona ye kitahetetenamwanamwakaliliyegai. ⁸ Na Pabiliusi tamana ye kasiyebwa na ye kenokeno yodi numa wa unai. Kana kasiyebwa meta taugwagwama yo bogalau. Paulo ye sae numakalo wa unai na taubada wa yona ye tapwalolo, na nimana ye tolesaedi taubada wa unai ede ye namwanamwa. ⁹ Taubada wa ye henamwanamwa

ede taukasiyebwa maudoidi bwanabwanaluwa wa unai se laedima, na Yaubada yona gigibwaliyena Paulo tamowai maudoidi wa ye henamwanamwadi. ¹⁰ Unai tamowai maudoidi wa se hekasisikaliliyegai yo se kaikainauyaigai. Na huyana kabo bena waga hesau unai ka gelu, ede yoma kabinonoha wa unai kadau gogodiyao udiyedi se saguigai.

Paulo ye lau ye lage Loma

¹¹ Huyagwagwama wowolina wa debanaena Alesandiliya yodi waga hesau bwanabwanaluwa wa unai ye miyahekila. Waga wa isuna unai Giliki yodi yaubada labui Kasta yo Polakisi tautaudi se pusaei na se tolehepatu.

Ka miya nawalai haiyona, na wowoli huyana wa ye gehe ede waga wa unai ka gelu na ka hetubu ka kadau ka lau Loma. ¹² Silakusi unai ka duna na menai ka miya mayadai haiyona. ¹³ Menai ka gelu'uyo ka sae Legiumu unai ka duna. Mala ye tom na yawana ye towa, ede ka gelu'uyo, na mayadai hesauna unai ka lage Puteyoli. ¹⁴ Temenai Yesu taukawamamohoiyena tamowaidiyao hekadi ka lobaidi, ede se yogaisinigai na menai ka miya mayadai haligigilabui, mulidiyena kabo ka sae Loma. ¹⁵ Loma unai Yesu taukawamamohoiyena yoma sae wasana se lapui, ede se dobima Apiusi Yona Kabalokulokune yo Kabakaiyawasi Numana Haiyona magaidi udiyedi se launayanayaigai. Paulo tamowai ta ye kitadi meta nuwana ye bayao na tapwaloloyena Yaubada ye lautokiyei. ¹⁶ Loma unai ka lage ede iyala kapinana wa Paulo ye talamgabaei ye lau ye bom yona kabamiya, na tau'iyala tamowaina hesau ye laoma Paulo ye kitahetete.

Paulo yona miya Loma unai

¹⁷ Mayadai haiyona mulidiyena Paulo Dius babadadiyao Loma unai taumiya ye yogagogoidima na ye hededelau

udiyedi ye wane, “Kehaguwao, nige saha yababana hesau ya ginauli yoda tamowai yo kada kulutubu kabikabidi yo miyamiyadiyao udiyedi, na iyamo Dius babadadiyao Yelusalema unai se haigaibuigau na se moselaegau Loma yodi laugagayo taukitahetetena tamowaidiyao udiyedi. ¹⁸ Se henamaiyegau meta nige kagu mata hesau yababana se lobai bena kabo unai se unuhemwaloigau, ede lauhetala wa unai bena se yailigabaeigau. ¹⁹ Na Dius babadadiyao wa nige se henuwa bena lauhetala unai se yailigabaeigau. Ede ya kaibwada taba bena ya laoma Loma, na Sisa kabo ye helauhetalagau. Na yogu laoma ta unai meta nige bena helegu Dius tamowaidiyao ya hegiludi. ²⁰ Teina nuwatu ta debanaena ede ya hedede kwa laomagogoi, na ya hedehedede kalimiuyena ta. Seni ta unai se paigau, matawuwuna ede kita Isalaela yoda sunuma saha kabo ye tubu huya matadaena.”

²¹ Unai Dius babadadiyao se hededelau Paulo unai se wane, “Nige sola leta hesau Yudeya unai se hetamaliyama na unai wasam ka hasili, o tamowai hesau metai ye laoma na wasam yababana hesau ye hedede kalimaiyena. ²² Na ka henuwa bena taba ka laomagogoi na yom nuwatu saha ku hededehemasalahadi na ka lapuidi, matawuwuna ede teha maudoina tamowaidiyao meta kada boda ta unai yom tapwalolo kabikabina ta se hedehededeheyaheyababa.”

²³ Unai yodi laomagogoi mayadaina se godu, ede bodalakilaki se laoma Paulo yona kabamiya wa unai na ye lauhekataedi, malatomtom yena ye hetubu ye lau ee meimeilahi. Yaubada yona basileiya hedehededena ye hededehemasalahadi, na Mose yona laugagayo yo peloweta yodi kulikuli udiyedi ye hekitadi meta Yesu Yaubada yona kaisunuwa tamowaina ede. ²⁴ Yona hedehedede wa udiyedi meta tamowai wa hekadiyao yodi talam se ginauli, na hekadiyo nige se kawamamohoi. ²⁵ Unai ede

se bom se haihaikawayagala'uyoidi. Na bena kabo se dahalaigwaligwali se lau yodi magai, unai Paulo yona hedehedede gehegehedi ye hedededi kalidiyena ye wane, “Yaluwa Tabuna saha peloweta Aisaiya ye hekata na ye hededegabaedi kami kulutubu udiyedi meta se laoma se mamohoi. ²⁶ Doha Yaubada ye hededelau Aisaiya unai ye wane,

‘Ku lau tamowai ta udiyedi na ku hedede ku wane,
“Yogu hedehedede kabo kwa lapulapuidi,
na taba nige kwa lapulobaidi.

Yogu kabikabi kwa kitadi,
na taba nige kwa kitalobaidi.”

²⁷ Matawuwuna tamowai ta nuwadiyao meta se
kwailolokalili,
beyadi se kolakola,
yo matadi se gibu.

Na taba matadi se lala, kabo se kitalobai,
yo taba beyadi se malapai, kabo hedehedede se
lapulobaidi,
yo taba nuwadi se masalaha, kabo se nuwatulobai,
iyamo nigele.

Unai nige gonowana se nuwabui na ya
henamwanamwadi.’ *(Aisaiya 6:9-10)*

²⁸⁻²⁹ Unai ede ya henuwa bena kabina kwa kata meta
Yaubada yona kabihemauli ye ginauliyako yo wasana ye
laoko dagela tamowaidiyao udiyedi. Na siya kabo se lapu-
lau Yaubada yona kabihemauli hedehededena ta unai.”**

³⁰ Paulo yona numa** wa unai ye miya bolimai labui.

** **28:28-29:** Kulikuli hekadiyo lausoiso 29 se kuli doha teina: Paulo yona hedehedede wa ye gehe ede Dius tamowaidiyao se pesa na se bom se haihaikawayagala'uyoidi. Tausonoga lausoiso ta nige se lobai buka beyabeyadiyao udiyedi, unai nige ka kuli buka ta unai. ** **28:30:** Paulo yona numa Loma unai ye miyai na nawalai kesega kesega ye hemahemaisa. Dimdim unai se kuli rented house.

Na kaiteyadi se laoma bena iya se kita meta ye yogaisinidi,
³¹ na ma nuwabayaona Yaubada yona basileiya wasana ye
lauguguyaei yo Guiyau Yesu Keliso wasana ye lauhekataei
udiyedi. Na yona paisowa wa unai meta nige tamowai
hesau ye gudugudui.

Yaubada wasana: Buka Hauhauna tupwana
The Message about God: The New Testament in the Saliba
language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Saliba long Niugini

copyright © 2007, 2013, 2017, 2021 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Saliba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-07-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 19 Oct 2021 from source files dated 14 Jul 2021

a38b418f-b400-5c73-b231-ea8af9b0924a